ESKİ VE YENİ YERLEŞİM BÖLGELERİNDE KONUT CEPHE BİÇİMLENMESİNİN ESTETİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: BİTLİS ÖRNEĞİ

YÜSRA ALPARMAK

ARALIK 2022
DİYARBAKIR

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ESKİ VE YENİ YERLEŞİM BÖLGELERİNDE KONUT CEPHE BİÇİMLENMESİNİN ESTETİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: BİTLİS ÖRNEĞİ

YÜSRA ALPARMAK

DİCLE ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİNİN BİR PARÇASI OLARAK
MİMARLIK ANA BİLİM DALINDA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
OLARAK HAZIRLANMIŞTIR

ARALIK 2022
DİYARBAKIR

ESKİ VE YENİ YERLEŞİM BÖLGELERİNDE KONUT CEPHE BİÇİMLENMESİNİN ESTETİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: BİTLİS ÖRNEĞİ

Yüsra ALPARMAK tarafından Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin bir parçası olarak hazırlanan bu çalışma, aşağıda bilgileri yazılı jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek **Mimarlık Ana Bilim Dalı'**nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ
Müdür, **Fen Bilimleri Enstitüsü** _____

Prof. Dr. F. Demet AYKAL
Danışman, **Mimarlık Bölümü,**
Dicle Üniversitesi _____

Sınav Jürisi:

Doç. Dr. Selda AL ŞENSOY **(*)**
Mimarlık Bölümü, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi _____

Prof. Dr. F. Demet AYKAL **(**)**
Mimarlık Bölümü, Dicle Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet CEBE
Mimarlık Bölümü, Dicle Üniversitesi _____

ONAY

Savunma Tarihi: 26 / 12 /2022

(*) Sınav Jürisi kısmının birinci satırına Jüri Başkanının bilgilerini yazınız.

(**) Sınav Jürisi kısmının ikinci satırına Tez Danışmanının bilgilerini yazınız.

Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tez çalışmasında yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bahse konu bu kural ve ilkelerin gerektirdiği üzere, bu çalışmada özgün olmayan tüm bilimsel içerikleri kurallara uygun biçimde alıntılayıp kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Beyanımla çelişen herhangi bir delil bulunduğu takdirde tüm sorumluluğu üstleneceğimi kabul ederim.

Ad, Soyad: Yüsra ALPARMAK

İmza: …….……

TEŞEKKÜR

Tez çalışmalarım sürecinde bilgi ve tecrübesiyle yanımda olan, nitelikli bir çalışmanın ortaya çıkması adına yaptığı kritikler, ufuk kazandırıcı önerileri ve muazzam sabrı ile beni motive eden saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. F. Demet AYKAL'a çok teşekkür ederim.

Bu süreçte destek ve ilgilerini esirgemeyen yüksek düzeyde fedakârlık gösteren değerli abim Dr. Öğretim Üyesi Müslüm EROL ve yengem Öğretim Görevlisi Fatma Zuhal EROL'a yaptıkları katkılardan dolayı teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca her türlü ilgi ve alakalarını eksik etmeyen, bugünlere gelmem için her koşulda büyük fedakârlıklarla ellerinden gelen imkânları sunan annem ve babam başta olmak üzere tüm aileme teşekkür ederim.

Çalışma süresince, sabır ve özveriyle bana her koşulda destek olan, maddi manevi tüm imkânları seferber eden sevgili eşim Necip ALPARMAK'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR v
İÇİNDEKİLER vi
ŞEKİLLER LİSTESİ viii
TABLOLAR LİSTESİ x
EKLER LİSTESİ xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xvi
ÖZET xvii
ABSTRACT xviii
1. GİRİŞ 1
1.1 Problem Tanımı 2
1.2 Çalışmanın Amacı ve Önemi 3
1.3 Çalışmanın Sınırlılıkları 3
2. KAYNAK ÖZETLERİ 5
3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 11
3.1 Estetik Değer Olarak Güzellik Kavramı 12
3.2 Mimarlıkta Estetik Kavramı 14
3.3 Mimari Biçim ve Estetik İlişkisi 15
3.4 Mimarlıkta Estetik ve Algı 18
3.5 Mimari Tasarımda Temel Biçimlenme Kriterleri 19
3.6 Estetik Kavramının Mimarlıktaki Yeri ve Biçimlenme İle İlgili Parametreler 24
3.7 Bitlis Geleneksel Dokusu ve Rahva Bölgesi 31
4. MATERYAL VE METOT 38
4.1 Materyal 38
4.1.1 Müftüler Evi 39
4.1.2 Ahmet Ağa Konağı (İsa Kalkan Evi) 41
4.1.3 Hacı Muzaffer Evi 45

4.1.4 Yusuf Paşa Konağı 47
4.1.5 Ali Sacit Evi 51
4.1.6 Defterdarlık Konağı 53
4.1.7 Rahva bölgesi konut dokusu 56
4.2 Metot 58
4.2.1 Ankette dikkate alınan parametreler 61
4. BULGULAR VE TARTIŞMA 66
5.1 Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler 66
5.2 Estetik Biçimlenme Parametreleri Değerlendirilmesine Ait Bulgular 70
5.3 Çevresel Parametrelerin Değerlendirilmesine Ait Bulgular 95
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 102
KAYNAKLAR 106
EKLER 111
ÖZGEÇMİŞ 124

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3. 1 Algı-tasarım ilişkisi 18
Şekil 3. 2 Mimari tasarım sürecini etkileyen faktörler 19
Şekil 3. 3 Çevresel etmenlerden topoğrafyanın mimari biçimlenme üzerindeki etkisi, Rize Ayder Yaylası otel, restautant örneği 20
Şekil 3. 4 Çevresel etmenlerden iklimin mimari biçimlenme üzerindeki etkisi, Giresun ve Gümüşhane örnekleri 21
Şekil 3. 5 Teknik-teknolojik ve işlev kavramının yapı biçimlenmesi üzerindeki etkisi-Walt Disney Konser Salonu, Los Angeles / Frank O. Gehry 22
Şekil 3. 6 İklim, topoğrafya ve yön kavramının yapı biçimlenmesi üzerindeki etkisi-Mimar Frank Lloyd Wright-Şelale Evi 23
Şekil 3. 7 Zaha Hadid, Haydar Aliyev Kültür Merkezi 27
Şekil 3. 8 Le Corbusier, Villa Savoye oran-ölçü ilkesi örneği 28
Şekil 3. 9 Oscar Niemeyer, Işık Kilisesi, ritm ilkesi örneği 29
Şekil 3. 10 Santiago Calatrava'nın Milwaukee Sanat Müzesi, renk ilkesi örneği 29
Şekil 3. 11 Mimar Sinan, Selimiye Cami 30
Şekil 3. 12 Fernando Romero Enterprise, Soumaya Müzesi, doku ilkesi örneği 31
Şekil 3. 13 Bitlis'in topoğrafik yapısı 31
Şekil 3. 14 Bitlis'in tarihi kent yapısı, Bitlis Evleri 32
Şekil 3. 15 Bitlis'in tarihi kent yapısı ve yolları 33
Şekil 3. 16 Geleneksel Bitlis Evleri manzaraya göre yönelim örnekleri 34
Şekil 3. 17 Geleneksel Bitlis Evi alt ve üst kat örneği 35
Şekil 3. 18 Bitlis kentinin gelişim analizi 36
Şekil 3. 19 Bitlis tarihsel kent merkezi plan ve seçilen geleneksel konutların konumları 37
Şekil 4. 1 Müftüler Evi 39
Şekil 4. 2 İsa Kalkan Evi planları 42
Şekil 4. 3 İsa Kalkan Evi farklı cephelerden görselleri 43
Şekil 4. 4 Hacı Muzaffer Evi 45
Şekil 4. 5 Yusuf Paşa Konağı plan ve cephe görselleri 48
Şekil 4. 6 Ali Sacit Evi plan ve cephe görselleri 51
Şekil 4. 7 Defterdarlık Konağı plan ve cephe görselleri 53

Şekil 4. 8 Bitlis tarihi kent merkezi, geçiş bölgesi ve Rahva bölgesi google earth görüntüsü 56
Şekil 4. 9 Rahva bölgesi google earth görüntüsü ve bazı konutların cephe görüntüsü 57
Şekil 4. 10 Yıllara göre konut blok adet sayısı 58
Şekil 4. 11 Çalışmanın akış şeması 59
Şekil 4. 12 Normallik Testi sonuçlarına göre elde edilen histogram grafiği 63

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1 Mimari biçimin estetik ile ilişkisinin dönemlere göre gelişimi 17
Tablo 4. 1 Bitlis Müftüler Evinin mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen çevresel faktörler 40
Tablo 4. 2 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi 41
Tablo 4. 3 Bitlis İsa Kalkan Evinin mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen çevresel faktörler 44
Tablo 4. 4 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi 45
Tablo 4. 5 Bitlis Hacı Muzaffer Evinin mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen faktörler 46
Tablo 4. 6 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi 47
Tablo 4. 7 Bitlis Yusuf Paşa Konağının mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen faktörler 49
Tablo 4. 8 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi 50
Tablo 4. 9 Bitlis Ali Sacit Evi, mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen çevresel faktörler 52
Tablo 4. 10 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi 53
Tablo 4. 11 Bitlis Defterdarlık Konağının mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen faktörler 55
Tablo 4. 12 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi 56
Tablo 4. 13 KMO ve Bartlett' in Küresellik Testi 61
Tablo 4. 14 Çalışmada sorulan her bir maddeye ait ortalama ve standart sapma değerleri 62
Tablo 4. 15 Ölçeğin tamamına ait istatistiki veriler 62
Tablo 4. 16 Eldeki verilere uygulanan Normallik Testi sonuçları 63
Tablo 4. 17 Estetik biçimleme parametreleri ve çevresel parametrelerin meslek gruplarına göre T-Testi sonuçları 64
Tablo 4. 18 Verilere uygulanan Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçları 65
Tablo 5. 1 Katılımcıların cinsiyet değişkenine ilişkin dağılımları 66
Tablo 5. 2 Cinsiyet değişkenine ilişkin T Testi sonuçları 66
Tablo 5. 3 Katılımcıların doğum yeri değişkenine ilişkin dağılımları 67

Tablo 5. 4 Katılımcıların Bitlis ilinde ikamet etme süresi değişkenine göre dağılımları 67
Tablo 5. 5 Bitlis ilinde ikamet etme süresi değişkenine ilişkin T Testi sonuçları 68
Tablo 5. 6 Katılımcıların yaş değişkenine ilişkin dağılımları 68
Tablo 5. 7 Katılımcıların yaş değişkenine ilişkin ANOVA sonuçları 68
Tablo 5. 8 Katılımcıların meslek değişkenine ilişkin dağılımları 69
Tablo 5. 9 Meslek değişkenine ilişkin T Testi sonuçları 69
Tablo 5. 10 Katılımcıların eğitim değişkenine ilişkin dağılımları 70
Tablo 5. 11 Katılımcıların eğitim değişkenine ilişkin ANOVA sonuçları..... 70
Tablo 5. 12 Katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin farklı olduğuna dair görüşleri 71
Tablo 5. 13 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin farklı olduğuna dair görüşleri 72
Tablo 5. 14 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha modern olduğuna dair görüşleri 72
Tablo 5. 15 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha modern olduğuna dair görüşleri 73
Tablo 5. 16 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha süslü olduğuna dair görüşleri 74
Tablo 5. 17 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha süslü olduğuna dair görüşleri 74
Tablo 5. 18 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha sade olduğuna dair görüşleri 75
Tablo 5. 19 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha sade olduğuna dair görüşleri 75
Tablo 5. 20 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha kaba olduğuna dair görüşleri 76
Tablo 5. 21 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha kaba olduğuna dair görüşleri 77
Tablo 5. 22 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha gösterişli olduğuna dair görüşleri..... 78
Tablo 5. 23 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha gösterişli olduğuna dair görüşleri 78

Tablo 5. 24 Katılımcıların geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha estetik olduğuna dair görüşleri 79
Tablo 5. 25 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha estetik olduğuna dair görüşleri 79
Tablo 5. 26 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha renkli olduğuna dair görüşleri 80
Tablo 5. 27 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha renkli olduğuna dair görüşleri 81
Tablo 5. 28 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha ilgi çekici olduğuna dair görüşleri..... 82
Tablo 5. 29 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha ilgi çekici olduğuna dair görüşleri..... 82
Tablo 5. 30 Katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin daha etkileyici olduğuna dair görüşleri 83
Tablo 5. 31 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha etkileyici olduğuna dair görüşleri..... 83
Tablo 5. 32 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha orantılı olduğuna dair görüşleri 84
Tablo 5. 33 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha orantılı olduğuna dair görüşleri 85
Tablo 5. 34 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok tekrarlayan öğeler olduğuna dair görüşleri..... 85
Tablo 5. 35 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok tekrarlayan öğeler olduğuna dair görüşleri..... 86
Tablo 5. 36 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha simetrik olduğuna dair görüşleri 87
Tablo 5. 37 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha simetrik olduğuna dair görüşleri 87
Tablo 5. 38 Katılımcıların geleneksel konut yapılarının cephelerinin, Rahva bölgesi konut yapılarının cephelerine göre daha harmonik olduğuna dair görüşleri..... 88
Tablo 5. 39 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha harmonik olduğuna dair görüşleri 89

Tablo 5. 40 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha fazla doluluk-boşluk olacak şekilde tasarlanmış olmasına dair görüşleri..... 90
Tablo 5. 41 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha fazla doluluk-boşluk olacak şekilde tasarlanmış olduğuna dair görüşleri 90
Tablo 5. 42 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre boyut, renk, doku olarak çevresiyle daha uyumlu olduğuna dair görüşleri..... 91
Tablo 5. 43 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre boyut, renk, doku olarak çevresiyle daha uyumlu olduğuna dair görüşleri 92
Tablo 5. 44 Katılımcıların Rahva bölgesi konut cephelerinin, geleneksel konutların taklidi olduğuna dair görüşleri 93
Tablo 5. 45 Mimar olan ve olmayan katılımcıların Rahva bölgesi konut cephelerinin, geleneksel konutların taklidi olduğuna dair görüşleri..... 93
Tablo 5. 46 Katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin daha iddialı olduğuna dair görüşleri..... 94
Tablo 5. 47 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha iddialı olduğuna dair görüşleri 95
Tablo 5. 48 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre Bitlis iklimine daha uygun olduğuna dair görüşleri 96
Tablo 5. 49 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre Bitlis iklimine daha uygun olduğuna dair görüşleri..... 96
Tablo 5. 50 Katılımcıların geleneksel konut yapılarının, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin topoğrafik yapısına daha uygun konumlandırıldığına dair görüşleri..... 97
Tablo 5. 51 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut yapılarının, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin topoğrafik yapısına daha uygun konumlandırıldığına dair görüşleri..... 98
Tablo 5. 52 Katılımcıların güneşe göre tasarım, geleneksel konut yapılarında, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmış olduğuna dair görüşleri 99

Tablo 5. 53 Mimar olan ve olmayan katılımcıların güneşe göre tasarım, geleneksel konut yapılarında, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmış olduğuna dair görüşleri 99
Tablo 5. 54 Katılımcıların rüzgâra göre tasarım geleneksel konut yapılarında, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmış olduğuna dair görüşleri ... 100
Tablo 5. 55 Mimar olan ve olmayan katılımcıların rüzgâra göre tasarım geleneksel konut yapılarında, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmış olduğuna dair görüşleri 100

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Anket soruları ...……..112
Ek 2: Etik kurul izin belgesi ...…...……...…….115
Ek 3: Bitlis Rahva bölgesi konut tanıtım antetleri ….……..…….117

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Simge	Açıklama
F	Frekans Sayısı
P	Önemlilik Derecesi
X	Ortalama Değer

Kısaltma	Açıklama
BB	Bitlis Belediyesi
BÇ	Bitlis Çalıştayı

ÖZET

ESKİ ve YENİ YERLEŞİM BÖLGELERİNDE KONUT CEPHE BİÇİMLENMESİNİN ESTETİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: BİTLİS ÖRNEĞİ

Alparmak, Yüsra
Yüksek Lisans, Mimarlık Bölümü
Danışman: Prof. Dr. F. Demet Aykal
Aralık 2022, 143 Sayfa

İnsanoğlu, doğa koşullarına uygun alternatif çözümler üreterek, fiziksel, sosyal ve kültürel çevresini oluşturmuştur. Yapısal biçimlenme de yine coğrafyanın sağladığı olanaklar çerçevesinde gelişmiştir. Geleneksel yapılarda açıkça göz önünde bulundurulan çevresel unsurlar ile tasarım ilişkisi, anlamsal ve biçimsel estetiğe sahip oluşu bugün inşa edilen yapılarda göz ardı edilmektedir. Yeni yapıların birçoğu, çevresel koşullar düşünülmeden tasarlanmaktadır. Bitlis ilinde görülen yapılaşma da bu duruma bir örnektir. Rahva bölgesinde hızlı nüfus artışı ile birlikte üretilen konut yapılarının estetik olmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın temel konusu; eski ve yeni yerleşim bölgelerindeki konut cephelerinde çevresel etmenler ile estetik yaklaşımın incelenmesi, bu cephelerin kullanıcılar tarafından estetik bulunup bulunmadığı sorunsalının tespitidir. Çalışmanın amacı, Rahva bölgesinde bulunan yeni yerleşimin gerçekleştiği konut tipi yapı cephelerinin yapısal biçimlenme-estetik kriterler bağlamında geleneksel konut tipiyle kıyaslanarak analiz edip, elde edilen verileri kullanıcının tercihleri doğrultusunda tasarım kriterleri açısından değerlendirmektir. Bitlis'in eski yerleşim bölgesindeki yapıların biçimlenmelerine neden olan etmenlerin belirlenerek yeni yerleşim bölgelerinde inşa edilecek yapıların tasarım ve biçimlendirilmesinde kullanılabilir olması amaçlanmaktadır. Bu nedenle estetik kavramı, mimari biçimlenme, estetik biçimlenme kriterleri ve bileşenleri çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında gerekli literatür taraması yapılmıştır. İlgili kurum ve kuruluşlardan konut yapılarıyla ilgili bilgiler, yerinde yapılan etüt-analiz incelemeleri, çalışmanın kavramsal çerçevesi, eski-yeni dokudaki görsel belgeleme ve anket uygulamaları yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini Bitlis'in eski ve yeni dokusuna hâkim olması için Bitlis'te en az 1 yıl yaşamış 100 gönüllü katılımcı oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak geleneksel konutlar ile yeni yerleşimi oluşturan konutları estetik açıdan kıyaslamak amacıyla, araştırmacı tarafından katılımcılara estetik biçimlenme ile çevresel parametreleri de içeren 28 soruluk anket uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS veri analiz programı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerle gelecekte inşa edilecek mimari ürünlerin tasarım ve değerlendirmelerine katkı sunması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Biçimlenme kriterleri, Estetik biçimlenme, Tasarım ve biçim, Yapısal biçimlenme.

ABSTRACT

AESTHETIC EVALUATION OF HOUSING FACADE REFORMING IN OLD AND NEW SETTLEMENTS: THE CASE OF BITLIS

Alparmak, Yüsra
Master of Science in Department of Architecture
Supervisor: Prof. Dr. F. Demet Aykal
December 2022, 143 Pages

Mankind has created its physical, social and cultural environment by producing alternative solutions suitable for natural conditions. The structural formation has also developed within the framework of the opportunities provided by the geography. The relationship between environmental elements and design, which is clearly taken into account in traditional buildings, and its semantic and formal aesthetics are ignored in today's buildings. Many of the new structures are designed without considering environmental conditions. The construction seen in the province of Bitlis is an example of this situation. It has been observed that the housing structures produced in the Rahva region with the rapid population growth are not aesthetic. The main subject of the study; The examination of the environmental factors and the aesthetic approach on the facades of the old and new residential areas is to determine the problem of whether these facades are aesthetically pleasing to the users. The aim of the study is to analyze the facades of the residential buildings, where the new settlement in the Rahva region takes place, by comparing them with the traditional house type in the context of structural formation-aesthetic criteria, and to evaluate the obtained data in terms of design criteria in line with the preferences of the user. It is aimed to determine the factors that cause the formation of the buildings in the old settlement area of Bitlis and to make them usable in the design and shaping of the structures to be built in the new settlements. For this reason, the concept of aesthetics, architectural formation, aesthetic formation criteria and components constitute the conceptual framework of the study. Within the scope of the study, the necessary literature review was made. Information about housing structures from relevant institutions and organizations, on-site survey-analysis studies, conceptual framework of the study, visual documentation and survey applications in the old-new texture were made.The sample of the study consisted of 100 volunteer participants who lived in Bitlis for at least 1 year in order to dominate the old and new texture of Bitlis. As a data collection tool, a questionnaire consisting of 28 questions was applied to the participants by the researcher in order to compare the traditional houses with the new settlements in terms of aesthetics. SPSS data analysis program was used to evaluate the data. With the data obtained as a result of the study, it is ensured that it contributes to the design and evaluation of architectural products to be built in the future.

Keywords: Formation criteria, Aesthetic shaping, Design and form, Structural shaping

1. GİRİŞ

Ülkemizde yeni yerleşim yerlerindeki yapıların biçimlenmesinde yerel veriler, köyden kente göç ve hızlı kentleşmeden dolayı gereğince değerlendirilmemektedir. Bunun sonucunda ülkenin birçok yerinde estetikten uzak, kimliksiz yeni yapılar üretilmektedir. Yeni yerleşimlerin birçoğunda gözlenen bu problem, eski yerleşim bölgelerindeki yapıların mimari dokusunun oluşma nedenlerinin bilimsel anlamda araştırılmasını gerekli kılmıştır. Dolayısıyla estetik biçimlenmenin yeni inşa edilen yapılarla ilişkisi bu araştırmanın temelini oluşturmuştur.

Güzellik ile bağlantılı olan estetik kavramının sınırlarını tanımlamak için özellikle güzel kavramının incelenmesi önceliklidir. Güzel kavramı zaman, mekân ve kişilere bağlı olarak farklı şekillerde ifade edilen öznel bir kavramdır. Estetik ise güzel ile ilgili bir bilimdir. Doğada ve sanatta güzeli ortaya çıkarmak, güzelin temel ölçülerini, niteliklerini tanımlamak estetiğin ana amacıdır (Yetişken, 2009).

İnsan başlangıçta barınma ihtiyacını karşılamak üzere pragmatik bir yaklaşımla ilk yapı örneklerini ortaya çıkarmıştır. İçinde bulunduğu çevrenin iklim, topoğrafya koşullarıyla uyumlu ve bu çevrenin malzemeleri ile kendine uygun bir barınak oluşturmuştur. Zaman içinde mimari adı altında, doğa görünümünden farklılaşan yeni bir yapısal çevre elde edilmiştir. İnsan, yaşadığı çevreyi düzenlerken onu güzel şekilde oluşturması asıl amaçtır. Bu durum insanlık tarihi boyunca gelişerek devam etmiştir. Dolayısıyla insan yapı inşa etmeyi, barınma veya savunma ihtiyacını gidermek için süregelen, zaman içerisinde edinmiş ananelerden sıyrılarak ihtiyaca cevap vermesinin yanı sıra güzel ve estetik denilebilecek yaşam biçimine yönelik fiile dönüştürmüştür (Masiero, 2006).

Mimari gelişmenin önemli bir parçası olan estetik olgusu da ağırlıklı olarak biçimlendirme temelinde yapılmaktadır. Bu çalışmada Bitlis eski yerleşim bölgesinde inşa edilen konut yapıları, cephe bazında estetik biçimlenme kriterleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bitlis geleneksel konutların tasarım ölçütleri ile estetik ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Cephedeki tasarım ölçütlerinin çalışma alanı olarak seçilen Bitlis yeni yerleşim bölgesinde inşa edilecek yapılara nasıl uygulanabileceği konusu edinilen tespitler sonucunda ortaya koyulmuştur.

1.1 Problem Tanımı

Yapılardaki tasarım ve biçimlenme, bölgelere göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, arazinin karakteri, mimaride kullanılan yapı malzemesi, iklim ve topoğrafik veriler, yaşama kültürü, gelenek-görenekler ve ekonomik koşullar olan çevresel etmenlerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle her bölgenin kendine özgü coğrafik nitelikleri göz önünde bulundurularak bir tasarım ve yapısal biçimlenmeden bahsedilebilmektedir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Bitlis ilinde de eski ve yeni yerleşim bölgeleri arasında yapısal biçimlenmede estetik kaygıların farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. Oluşan bu farklılıklar estetik mimari biçimlenme açısından irdelenmiştir. Eski ve yeni yerleşimlerdeki konut tipi yapılarda mimari tasarım sürecinde cephe oluşumunu etkileyen çevresel faktörlerden iklim, yön, topoğrafya, kültür unsurlarının yanı sıra estetik kaygı nedeniyle tasar öğe ve ilkelerinin kullanılıp kullanılmadığı çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

Mimari estetik biçimlenmenin, iklim, topoğrafik veriler, arazi karakteri ve ekonomik koşulları oluşturan çevresel etmenlere bağlı olduğu düşünülerek başlatılan bu çalışmada çok sayıda hipotez üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Probleme bağlı olarak;

- Eski yerleşim dokusunda şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku kriterlerinin temel alındığı, plan kurgusu ve dolayısıyla biçimlenmenin bu kriterlere bağlı oluştuğu ancak yeni inşa edilen yapılarda bu kriterlerin dikkate alınmadığı ve kullanıcıların yeni yerleşim bölgelerindeki cephe tasarımları estetik bulmadığı,

- İklim ve yön, yapı tasarımında doluluk-boşluk dengesini kurmada göz önünde bulundurulması gereken iki önemli parametredir. Bitlis ili eski dokuda iklim sebebiyle doğal malzeme olan kalın taş duvarlı küçük pencereli evler iklim ve yöne bağlı tasarımlar üretildiğini, yeni yerleşimlerde iklim ve yönün dikkate alınmadığı,

- Eski dokuda estetiğin yerel ürünler ve bu ürünlerin imkân verdiği ölçüde tasarımla sağlandığı, yeni yerleşimlerde estetik için çok farklı malzemeler kullanıldığı fakat bunların kullanıcı tarafından estetik bulunmadığı hipotezleri çalışma kapsamında test edilmiştir.

1.2 Çalışmanın Amacı ve Önemi

Geleneksel yapılarda uygulanan tasarım ölçütleri, estetik biçimlenme kriterleri temel alınarak inşa edilmiştir. Eski yapıların anlamsal ve biçimsel estetiğe sahip oluşu, günümüz mimari biçimlenmesinde dikkate alınmamaktadır. İnşa edilen yeni yapıların birçoğu, içinde bulunduğu çevresel etmenlere uymayan bir şekilde oluşmaktadır.

Bu çalışmada, Bitlis'in geleneksel dokusunu oluşturan yapıların çevresel etmenlere bağlı tasarım ölçütleri saptanıp, estetik biçimlenmeyle ilişkisi irdelenmiştir. Belirlenen tasarım parametreleri ile yeni inşa edilecek yapılar için öneriler üretilmesi amaçlanmaktadır.

Aynı zamanda Bitlis ili yeni yerleşim bölgelerinde mimari biçimlerin çözümlenmesi, yapısal biçimlenmenin estetik açıdan irdelenmesi ve şekilsel estetik değerlerine farklı bir bakış kazandırmak hedeflenmektedir.

Çalışmada elde edilecek sonuçların yeni yapıların tasarımında estetik kaygı açısından ölçüt olacağı düşünülmektedir. Bu yaklaşım geleneksel yapılardaki çevresel etmenler ve estetik kriterlerin tespit edilmesi ile yeni inşa edilecek yapılarda uygulanması biçimsel estetiğin düşünüldüğü mimari ürünlerin devamlılığı açısından önemlidir.

1.3 Çalışmanın Sınırlılıkları

Bitlis geleneksel konut cepheleri, estetik parametrelerden olan şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku bileşenlerinin ve aynı zamanda çevresel etmenlerden kültür, topoğrafya, yön, iklim unsurlarının düşünüldüğü, kendi dönemini yansıtan tarzıyla estetik değerini korumaktadır. Dolayısıyla çalışmanın ana konusu Bitlis geleneksel evleri ve yeni yerleşimin geliştiği Rahva bölgesi konut yapılarının estetik parametreler ile çevresel unsurlar kapsamında kıyaslanmasıdır. Çalışma alanı seçimi,

hem yerleşim potansiyelinin yoğun olması hem de yerleşimin bu bölgeye doğru bir gelişim içinde olması sebebiyle yeni yerleşimin oluştuğu Bitlis Rahva bölgesindeki konut yapılarıyla sınırlandırılmıştır.

Çalışma kapsamında Bitlis geleneksel konut tasarımında estetik parametrelerin göz önünde bulundurulduğu düşüncesiyle, Müftüler Evi, İsa Kalkan Evi, Hacı Muzaffer Evi, Yusuf Paşa Konağı, Ali Sacit Evi, Defterdarlık Konağı cephe ve plan ölçeğinde incelenmiştir. Bunun yanı sıra, Rahva bölgesinde bulunan 20 konut cephesi estetik algı incelenmek üzere seçilmiştir. Bu konutlar Rahva bölgesindeki yerleşmenin yoğun olduğu parsellerde inşa edilen yapılar olmuştur. Belirlenen konut örnekleri zemin+6, zemin+7 katlı olup, genellikle zemin katı ticari birim olarak kullanılmaktadır.

Konut cephelerinin tasarımında estetik algıya katkı sunan parametrelerden biçim-şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku bileşenlerinin kullanıcı üzerindeki algısını test etmek amacıyla mimar ve mimar olmayan 100 kişilik bir gruba anket uygulanmıştır. Kullanıcıların yapı cephelerini estetik parametreleri bağlamında nasıl değerlendirdiği ortaya koyulmuştur.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Çalışmanın temelini oluşturan estetik biçimlenme, biçimlenme kriterleri ve görsel algı ile ilgili literatürdeki çalışmalar ile bu çalışmaların sonuçları detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Rudolf (1977), "The Dynamics of Architectural Form" isimli kitabında yapıların görsel formunu değerlendirip, geçmiş ile günümüz mimarlığının görsel etkilerinin gücünden bahsetmektedir. Bunun yanı sıra yazar, her bireyin estetik algısının benzer olacağı savını savunmaktadır. Kitabın bölümleri içinde mimari uygulamalar, doluluk-boşluk, boşluğun dinamiği, yatay-dikey unsurlar, ağırlık-yükseklik, şekil-zemin kavramlarından, düzen-düzensizlikten de söz etmektedir.

Kortan (1984), "XX. yüzyıl mimarlığına estetik açıdan bakış" adlı doktora tez çalışmasında; çağdaş mimarlığın estetik sorunlarını ve değerlerini ortaya koymak ve eleştirmek amacını gütmektedir. XX.yy dönemi ve önceki dönemlerin mimari estetik anlayışları, farkları ile birlikte işlenmiştir. Modern mimaride estetik, daha canlı, dinamik, anti-simetrik dengelerde arandığı ortaya konulmuştur.

Hesselgren (1987), "On Architecture" isimli kitabının bazı bölümlerinde; renk, ışık algısı ve bu ikisinin formal estetiğinden bahsetmiş bu gaye ile görsel biçimin önemini vurgulamıştır. Ayrıca Hesselgen geometrik form ile görsel formun tartışmasına girerek ve görsel formu inceleyerek; özellikle simetri-denge, şekil-zemin, oran-doku kavramlarını ele alarak birlik ve değişmezliği ön plana çıkartmıştır.

Lang (1987), "Creating Architectural Theory" isimli eserinde davranış bilimi ile çevre ilişkisini ve içinde barındırdığı temel kavramları, mimari kuramları işlemiştir. Bina çevresi ve estetik biçimlenme anlayışı üzerinde durmuştur. Lang'a göre form özelliği ''form yapısı ve form içeriği'' şeklinde incelenmektedir. Bunlar ise biçimsel estetik ve anlamsal estetikle ilişkilidir.

Şentürer (1990), "Mimaride Estetik Olgusunun "mutlak-değişme" ve "bağımlı-değişken" Özellikler Açısından İrdelenmesi" adlı doktora tezi; görsel açıdan beğenilen, güzel bulunan mimari ürünler ve çevreler üretmek ya da öneriler

geliştirebilmek açısından önem kazanmaktadır. Çoğunluk tarafından beğenilen yapıların, estetik bulunmayan, beğenilmeyen yapılara nazaran beğenilen özelliklerinin neler olduğu, beğeninin niteliği ve hangi niteliklerin mimari eserin beğenilmesini sağladığına ilişkin bir sonuç ortaya koymak hedeflenmiştir.

Aydınlı (1993), "Mimarlıkta Estetik Değerler" isimli kitabında mimarlığın hedefinin ne olduğunu ve bir mimari ürünün insana keyif veren özelliklerini vurgulamıştır. Duyuşsal-zihinsel unsurlara ilişkin değerlerin yanı sıra estetik deneyimin nesnenin özgün tarafı değerlendirilmiştir.

Mcmanus (1997), "The Golden Section And The Aesthetics Of Form And Composition: A Cognitive Model" isimli makalede; dikdörtgen, üçgen vb. basit figürlerin, form ve şekillerin oluşturduğu kişisel farklılıkların ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle teorik analizin dikkate alınması gerekliliği savlanmıştır. Burada sunulan veriler, en uygun estetik etkiyi üretmek için bir nesnenin bir resmin çerçevesi içinde nereye yerleştirileceğiyle ve yerleştirildikten sonra meydana gelen eserin estetiğinden bahsetmiştir. Mcmanus makalesinde oran-orantı ilişkisinin önemi ve neticesinde güzelliğin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir.

Masiero (1999), "Estetica dell'architettura" adlı kitabında; estetiğin, ilk ortaya çıktığı dönemlerde duyusal algılama ve güzellik üzerine düşünmekten ibaretken, kendine özgü bir disipline dönüştüğünden, bununla birlikte içinde barındırdığı birçok bilimi, felsefeyi, tarihi, hicvi, teoriyi, mimari pratiği etkilediğinden söz edilmektedir. Estetik ile mimarlık arasındaki ilişkiyi mimarlık tarihinin aşamaları uyarınca incelemiştir. Bu kitap Masiero'nun görüşünü kapsayan mimari tasarım ilkeleri ve öğeleri içermesi sebebiyle de önem kazanmaktadır.

Becerik (2001), "Mimarlıkta Estetik Olgusu ve Değerlendirilmesi Sorunu" adlı yüksek lisans tezinde güzel'in mimarlıktaki yerini sorgulamıştır. Kişilerin mekândan ve zamandan bağımsız olarak bazı ortak beğenilere-düşüncelere sahip olması, bu ortak davranış şeklinin nedenlerini incelemeye itmiştir. Araştırmada güzel olarak nitelendirilen mimari ürünlerin ortak özelliklerinin, mimarlık alanında estetik değerlerin neler olduğu ve değerlendirmenin nasıl yapılabileceği soruları ele alınarak tez kapsamı oluşturulmuştur.

Çırak (2008), “Mimaride Biçimin Görsel Etkisi: Tasarımcı Hedefi Ve Kullanıcı Üzerinden Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezinde, göze hitap eden mimari yapıların oluşumunda asıl olan görsel detayların tespit edilmesi ve bu detaylar içinde ‘’biçim’’in kullanan nezdindeki etkinin, tasarımcının hedeflediği ile kıyaslanması ve neticeye ulaşılması amaçlanmıştır. Yapıların biçimlerine dayalı sonuçlar değerlendirilmiştir.

Saylan (2008), “Karmaşıklık ve Beğeni: Keçiören Örneği” isimli yüksek lisans tezinde Ankara Keçiören bölgesi kapsamında değişikliğe uğrayan konutları değerlendirmektedir. Değişikliğe uğrayan 7 yapı, beğeni, karmaşa ve etkilenme olarak seçilen kavramlar bağlamında ele alınmıştır. Çalışma kapsamında değişime uğrayan yapılar incelenip, bölge üzerindeki algısı anket yöntemiyle ele alınarak tartışılmıştır.
Sönmez (2008), “Ankara Alışveriş Merkezi Biçimlendirme Yaklaşımlarının Görsel Etki Değerlendirmesi” isimli yüksek lisans tezinde Ankara içinde son zamanlarda inşa edilen alışveriş merkezlerinin yapısal biçimlenme tarzı, biçime ilişkin analizleri, mimari tasarımda görsel ve zihinsel algı etkisi araştırılmıştır. Ayrıca biçimlenme anlayışı hem kentsel ölçekte hem de bina ölçeğinde analiz edilmiştir.

Sönmez (2011), “Çağdaş Mimarlıkta Cephe/Yüzey Kavramı Tartışmaları” adlı doktora tezinde; süregelen zaman içerisinde özellikle cephe/yüzey kavramlarının üzerinde durmuştur. Cephe kavramının farklı dönemlerde mekânsal karşılıkları ve anlamları analiz edilmiştir. Yapılan eserin estetikliğinin yanı sıra üretim aşamasından bitim aşamasına kadarki süreçte birbirinden farklı yüzey tasarımlarının meydana geldiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Sönmez tezinde günümüzde mimari eserlerin çeşitliliğinden, kendine has özelliklerinden ve bu eserleri daha da ileriye götürmenin mümkün olacağını ifade etmiştir.

Yücel (2011), “Ekolojik Yapı Estetik İlişkisinin Deneysel Olarak İrdelenmesi” adlı doktora tezinde ekolojik yapı estetik ilişkisi deneysel olarak irdelenmiştir. ‘Beğeni’, ‘etkilenme’, ‘karmaşıklık’ ve ‘sürdürülebilirlik’ bilişsel kavramları başlıkları altında yapılar, mimar ve mimar olmayanlar tarafından anket çalışması ile değerlendirilmiştir.
Ghomeshi ve Jusan (2013), “Konutların Cephe Tasarımların Mimarlar ve Mimar Olmayanlar Arasındaki Farklı Estetik Tercihlerin Araştırılması” isimli makalede

kullanıcının ihtiyaç ve estetik değer anlayışı temel alınarak gerçekleştirilen mimari ürünler estetik algı bağlamında değerlendirilmiştir. Tasarım eğitimi almış ve almamış kişiler arasında oluşan estetik algı farklılıkları analiz edilmiştir. Daha çok konut cepheleri incelenen çalışmada, cephe elemanları kullanıcı yorumları üzerinden değerlendirilmiştir ve anketlerle desteklenmiştir.

Assaf ve Dababreh (2014), "The Aesthetics symptoms of Architectural Form: The Case of Barcelona Museum of Contemporary Art by Richard Meier " adlı doktora tezinde, araştırmanın teorik temeli herhangi bir formun bir sanat eseri olarak işlev görmesi için gerekli belirtiler olarak Nelson Goodman'ın örneklemi, doluluk ve yoğunluk belirtilerine dayanmaktadır. Amaç mimaride estetiğin nasıl olduğunu anlamak için bu felsefi görüşü mimarlığa tanıtmaktır. Bu amaca ulaşmak için araştırma Richard Meier'in Barselona Çağdaş Sanat Müzesi eseri üzerine yapılmıştır. Müze, mimari işlevin yanı sıra, biçimsel diliyle başlı başına bir sanat eseri olarak sayılmaktadır. Şekil, boyut ve renk baz alınarak cephe tasarlanmıştır. Doluluk-boşluk, eğri-düz, açık-kapalı, hacim-düzlem ikilikleri cephe üzerinde dengeli bir şekilde düşünülmüş ve kütleler bu şekilde bir araya getirildiği değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Moussazadehhajıabadı (2015), "Mimaride Estetik Kavramının Müze Binalarında İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde müze mimarisinin biçimsel estetiğin faktörlerinden ve dönemlere göre ortaya çıkan görüşlerden bahsetmektedir. Estetik kavramı, yalnızca görsel açıdan incelenmiştir. Bu çalışma özne unsuruna kayıtsız kalınarak biçim, nesnel ve kavramlara bağlı olarak ele alınmıştır. Moussazadehhajıabadı, çalışmasında kavramsal başlıklara bağlı olarak çizelgeler oluşturmuştur. Seçilen çok sayıda müze yapılarının biçimsel estetik analizlerini çizelgeler doğrultusunda ortaya çıkarmıştır. Günümüz müze yapıları, estetik anlayışın ortaya çıkardığı mimari ürünler olmaktadır. Estetik ürünler sunmak amacıyla oluşan mimari arayışlar, yüksek teknoloji ile birlikte güzeli yakalamak daha mümkün hale gelmektedir. Dolayısıyla son dönemlerin müze mimarisinde ortak özellikler bulmak, daha önceki dönemlere göre zorlaşmıştır. Bu durum da hem kent bazında hem de kullanıcı açısından yüksek beğeni toplamaktadır.

Naıem (2015), “2000 Yılı Sonrası İnşa Edilen Lüks Konutların (Rezidans) Görsel Etkileri Üzerine Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde, rezidansların sunduğu yaşam şekliyle birlikte, biçimsel ve görsel yönünden etkisi incelenmiştir. Araştırmada rezidans şeklindeki yapıların görsel etkisine, kullanıcılarla kurduğu etkileşime ve insanların bu yapılar üzerindeki düşüncesi değerlendirilmiştir. Mimar ve mimar olmayan meslek gruplarının görüşleri ile görüş farklıları ortaya koyulmuştur.

Baran, Aykal ve Erbaş (2017), “Geleneksel Diyarbakır Evlerinde Görsel Etki Analizi” isimli makalede, kentlerin oluşmasında büyük bir payı olan konutların görsel etkisini araştırmaya yönelik çalışılmıştır. Kent kimliği, imajı ve anlam oluşturma teknikleri bakımından Diyarbakır Sur İçi konutları ele alınmıştır. Bu çalışma, fotoğraf ve anket yöntemiyle desteklenmiştir.

Yılmaz (2018), “Çağdaş Mimaride Estetik Kavramı ve Tüketim Kültürüyle İlişkisinin Otel Yapıları Üzerinden İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında; mimaride estetik kavramının günümüz mimari üretim biçimlerinin, sosyal ve ekonomik pratikleri etkileyen bir yaklaşım oluşturduğundan bahsedilmektedir. Tüketim kültürü ve paralelinde estetik beğeninin mimariyle ilişkisi değerlendirilmiştir. Bununla birlikte mimarinin tüketimle ilişkisi incelenmiştir. Mimari yapı tipolojilerinin değerlendirilmesiyle, tüketim kültürüyle en çok bağlantı kuran ürünlerden birinin otel yapıları olduğu gözlemlenmiştir. Bu noktada otel yapılarının işlevsel ve estetik boyutu ele alınarak tüketimle ilişkisi araştırılmıştır. Tez kapsamında elde edilen sonuçlar mimaride estetik yaklaşımlar çerçevesinde yorumlanmıştır.

Süvari (2019), “Tasarım–Estetik Algı İlişkisinin Türkiye Mimarlık Örnekleri Üzerinden İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde; tasarımın, estetik algı ve yaklaşıma bağlı olarak nasıl değiştiği, bu ikili ilişkiden nasıl etkilendiği incelemiştir. Estetik kavramına bağlı olarak objektivist ve sübjektivist yaklaşımlar tanımlanmıştır. Estetik değer yargısıyla ilişkili olan beğeninin tasarımda etkin rol aldığı vurgulanmıştır. Estetik algının sübjektif yönünün yanı sıra, içinde yaşanılan coğrafik koşullar, bölgenin sosyal yapısı ve kültürüne bağlı olarak tasarımı etkileyen çevresel etmenler nedeniyle objektif yönünün de ağır bastığından söz edilmiştir. Bireyler

arasındaki etkileşimin artmasıyla birlikte kültürlerin ve yaşam tarzlarının homojenleştiği dünyada estetik algının daha da benzeştiği savı savunulmuştur.

Akyıldız (2020), “Cephe Arayışında Biçimsel ve Anlamsal Özelliklerin Değerlendirilmesi, Mahabad Bulvarı Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde; kentsel düzenin önemli bir parçası olan cepheler ve cephelerin kente karakter kazandırmasından bahsetmektedir. Hızlı nüfus artışıyla gelişen kentin yeni yüzünden ve kullanıcının yeniyi anımsatan yapılar ile ilgili düşüncelerini ortaya koymak için bulvar üzerindeki yapılarda kullanıcı yorumları değerlendirilmiştir. Bu çalışma, toplumun yapıları seçerken hangi etkenleri ön planda tuttuklarını ve temel tasarı ilkelerinin yapıların beğenilmesi ile ilişkisini gözlemlemek açısından önem kazanmaktadır.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tasarım yapılırken birçok faktör, ürün oluşumu sürecine dâhil edilmek zorundadır. Bu çalışmaya dâhil edilip altlık oluşturan, estetik kriterler ve biçimlenme ile ilişkisi araştırmanın ölçme araçlarının kavranmasının yanı sıra sonuç ve önerilerin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Özellikle estetiğin zaman zaman öznel bir yapıya sahip olması sebebiyle açıkça tanımlanması ve içeriği derinlemesine incelenmelidir. Bu nedenle estetik kavramı ve gelişimi, mimari tasarımda temel biçimlenme kriterleri ve nedenleri, estetik kavramının mimarlıktaki yeri ve biçimlenme ile ilgili parametreler, Bitlis geleneksel dokusu ve Rahva Bölgesi bölümlerine yer verilmiştir.

Estetik kavramını günümüzde bilinen manasıyla ilk defa kullanan ve bir felsefe dalı olarak bilinmesinin zeminini yaratan Alexander G. Baumgarten'dır (1714-1762). Baumgarten, 1750 yıllarında yayınladığı "Aesthetica" isimli kitabında, güzel ve sanat kavramlarına ilişkin konuları, sorunları "estetik" başlığı altında incelemiştir. Estetiğin kelime anlamı, Grekçe duyum, duyulur, algı anlamına gelen "aisthesis" ya da duygularla algılamak anlamını veren "aisthanestha" sözcüğünden gelmektedir (Tunalı, 2012).

Günümüzde estetik kavramı, güzel kavramının çevresinde gelişen ve sanatın ne olduğuna yönelen bir kuram olarak ortaya çıkmıştır. Sanat ve estetik, felsefenin birer dalı olarak kabul edilmiştir ve süre gelen zaman içerisinde eş anlamlı olarak ele alınmışlardır (Beardsley vd., 2011). Beğeni ve sanatsal yaratmaların temelinde sanatın gerçeklikle ilişkisi, sanatı oluşturan ilke ve ölçütlerin neler olduğu içinde barındırdığı ortak konular olmuştur.

Sanat felsefesinin estetikten ayrılan kısmı; dinsel, ahlaksal ve toplumsal konuları da içinde barındırmasıdır. Bununla birlikte sanat felsefesi, sadece sanatta olan güzellik ve beğeniyi ele alırken, bunun yanında doğada var olan güzellikleri de ilgi alanı içine almaktadır. Öte yandan estetik, güzel olan nesneyi incelemesiyle birlikte güzelliğin tinsel yaratıcılığını da araştırmasıyla sanat felsefesinden daha kapsamlı bir felsefe dalı olduğunu ortaya koymaktadır (Bozkurt, 2014). Dolayısıyla estetiğin amacı, güzelliğin esas ölçülerinin, koşul ve ilkelerinin ortaya çıkarılmasını sağlamaktır. Sanatta ve doğal

ortamda güzelliğin ne olduğunu, esas ölçüsünün neler olabileceğinin ortaya çıkarılması estetiğin amaçları içerisinde yer almaktadır (Yetişken, 2009). Dolayısı ile estetik sadece güzelliği işleyen bir olgu veya sanatın bir kolu olarak yer almamakta, aynı zamanda doğada ve toplumsal yaşamda var olan güzellikleri analiz etmesi yönüyle de sanat felsefesi, sosyolojisi ve sanat psikolojisi gibi alanları da kapsayan multidisipliner bir alan olarak düşünülmektedir (Jimenez, 2008).

Estetik, sanat üretimlerinde farklı alanlardan beslenebilen multidisipliner bir yapı olmaktadır. Mimari alanda da teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Mimari form ve elemanların biçimsel niteliklerinin, bireylerin güzellik perspektifleri bakımından sosyo-kültürel, fizyolojik ve psikolojik çerçevede nasıl etkiler gösterdiğini araştırmaya yönelik çözümlemeler elde edilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada estetik, eski ve yeni yerleşim dokusu bağlamında mimari yapı üzerinde incelenmiştir. Kullanıcının bu yapıları hangi parametrelerle ne şekilde değerlendirdiği irdelenmiştir.

3.1 Estetik Değer Olarak Güzellik Kavramı

Estetiğin temeline dayanan ‘güzel ’in tarihine bakıldığında düşünürlerin bu olguyu farklı varlık alanı olarak belirledikleri görülmektedir. Bazı düşünürler ‘güzeli’ ideal varlık alanında, gerçek varlığın dışında, doğada ve hatta bazıları da sanatçının zihninde oluşan süreçler olarak belirlemiştir (Yetişken, 1998).

Estetik alanın temelinde var olan güzellik kavramı genellikle, bireyden bireye, toplumdan-topluma, kültürden-kültüre değişkenlik gösteren göreceli bir olgudur. Dolayısıyla bir değer yargısı olan güzel de, diğer değer yargıları gibi özneldir şüphesiz zamanın ve bulunduğu yerin izlerini taşımaktadır. Her ne kadar kişiler arasındaki yorumlama ve değerlendirme bakımından farklılıklar olsa da, asgari düzeyde temel olarak beklenen olgular da vardır (Grütter, 2007). Yani bir nesnenin güzellik değeri matematik aracılığıyla belirtilebilmektedir ve oran-orantı, simetri, düzen, harmoninin, estetik nesnenin niteliği olarak belirlenebildiği ifade edilmiştir.

Dominic’e göre estetik, güzelliğin ne olduğunu, anlamını ve güzel olarak nitelenen varlıkları güzel yapan unsurların belirleyicilerinin neler olabileceğini ortaya koyan

önemli bir olgudur (Dominic, 2001). Güzel, temelinde duygu ve düşünce dünyasında beğeni oluşturan, heyecan uyandıran bir olgudur. İnsan psikolojisi güzel olana meyillidir yani beğenme ve seçim yapmaya eğilimlidir bu sebeple güzel denilen şeyi istemektedir.

En eski felsefe tarihinden bu yana sanat tarihçileri, sanatçılar, felsefeciler ve psikologlardan oluşan çeşitli disiplinlerden bilim insanları, sanatı ve güzelliği farklı şekillerde tanımlamışlardır (Kuban, 2010). İlk kez bir güzellik kuramı ortaya koyan Platon V. yy. 'da güzeli, coşku ve sevginin olgusu olarak tanımlamış, güzelliği ancak doğru bir orantının meydana getirdiğini vurgulamıştır. M.Ö. IV. yy.' da Aristoteles güzeli esasen doğal ve canlı olanla özdeşleştirerek, güzelin memnuniyet uyandıran histe olduğunu savunmuştur. Aristoteles'e göre güzel, matematiksel olarak belirlenen, oran olarak kabul edilen bir felsefedir (Turgut, 1990). Aristoteles güzel olanın, büyüklük ve düzen ilişkisine dayandığını düşünmektedir. Dolayısıyla çok küçük bir şeyin güzel olmadığı gibi çok büyük bir nesnenin de güzel olmayacağını ifade etmektedir. Temelde kavrayışın algılanamayacak kadar küçük olanın sınırlarında dağıldığını, büyük olanın ise büyüklüğünde yitirildiğine işaret etmektedir. Yani kavrama gücünün dışında kalan şeyleri estetik dışı kabul etmiştir. Kavrama gücünün dışında kalması sebebiyle estetik dışı olduğu düşünülen sayılan olgular, Kant tarafından 18. YY 'da diğer bir estetik kategori olan "yüce" kavramı altında incelenmiştir. Kant'a göre, güzelliğin belirleyicisini kişinin zevkidir. Hatta kişisel zevk olarak tanımlanan bu durumun bilimsel olamayabileceğini belirtmektedir. Zevk, kişinin kararı doğrultusunda bir genellemeyi içerdiğini düşünmektedir (Jimenez, 2008). Yunan matematikçi ve filozoflar, evrenle ilgili fikirlerini matematiksel ifadelere dayandırmaktadır.

Mimarideki güzellik değeri ise, mimarlığın işlevsel, teknik, mekânsal ve biçimsel boyutlarının tamamı bir bütün şeklinde ele alınarak oluştuğu düşünülmektedir (Şentürer, 1995). Günümüze kadar taşınan mimari eserlerin zenginliği, tasarımcıların iyi ve güzele ulaşma ön kaygısıyla yaklaşmasına dayanmaktadır. Benimsenen mimari tarzlar, akımlar ve biçimler de estetik değer oluşturma çabasıyla oluşmuştur.

3.2 Mimarlıkta Estetik Kavramı

Yeryüzündeki canlı cansız olmak üzere bütün varlıkların kendine özgü bir biçime sahip olması, insanların gereksinimleri doğrultusunda, yaşadıkları yerlere bir biçim verme dürtüsünü ve buna bağlı olarak yaratıcılık duyusunu ortaya çıkarmıştır. Tarihsel zaman içerisinde 'biçim verme, eleştiri, yeni biçim verme' şeklinde süregelen ürün meydana getirme döngüsü dolayısıyla eleştirel bir tavırla daha iyiye ve güzele ulaşma ya da doğrudan yeni şeyler yaratma eylemi, mimarlık alanında da gelişimin ve değişimin itici gücü olmuştur (Gençosmanoğlu, 2001).

Bu bağlamda, mimarlığın en ilkel tanımı, insanın fiziksel olarak korunmasını sağlayan bir barınak yapımı şeklindedir. Bu en ilkel tanıma ve temel işleve insanın ruhsal gereksinimlerine de cevap vermesi eklenmektedir. Böylece her mimari ürün belli bir fonksiyonu yerine getirmesi için yapılmıştır. Fakat hiçbir zaman estetik endişelerden soyutlanarak ele alınmamıştır. Yani insanın çevresini güzelleştirme isteği ve güzelliği içinde barındıran estetik olgusu, mimarinin yapısal biçimlendirilmesinde ve değerlendirilmesinde çok etkin bir kriterdir (Kuban, 2010). Bu yönüyle mimarlık sadece işlevi karşılaması dışında, duygu ve düşünceleri aktarabilecek sanatsal bir ürün olmuştur.

Mimari çevreyle insan ilişkilerinin başarılı bir şekilde kurulabilmesi aslında iki nesnel duruma dayanmaktadır. Bunlardan biri bireyin görme duyusu yani algılama ile ilişkilendirilirken, diğeri görülebilen yüzeyle bağlantılıdır. Bu görülebilen yüzeyler bireyin duyu ve düşüncesinde betimlediği "biçim"dir, aynı zamanda insan çevre arasında aracı olan köprü niteliği taşımaktadır (Erkman, 1973). Bireyin bir mimari ürünle ilişki kurması, yapısal biçimle algıladığı ve yorumladığı görsel niteliğin beğeni-haz duyumuna ulaşıp ulaşmaması onunla kurduğu iletişime bağlıdır. Biçimin bu yönüyle çevre ve mimarlık üzerindeki etkisi ''estetik'' alanında baskın olmaktadır (Şentürer, 1992).

Bina veya çevre ölçeğinde, bir biçimlendirme ve değerlendirme ölçütü olarak yer alan, üzerinde önemle durulması gereken estetik olgusu çağlar boyunca birçok düşünür ve tasarımcı tarafından ele alınmıştır.

Vitrivius'a göre, bina ustalarının duvarları örüp, sütunları dikip, kirişleri yerleştirdiği; sanatçının ise bu öğelerin yerini ve boyutlarını saptayıp, renklendirdiğini yani yapının çirkin olmasını önlediğini ve onu güzelleştirip estetik biçime büründürdüğünü belirtmiştir (Vitrivius, 1960). Benzer bir görüşü öne süren R.G. Collingwood ise, yalnızca işlev odaklı yapılan ve bu işlev dışında hiçbir amaç içermeyen nesnenin bir zanaat ürünü olduğunu, bir nesnenin sanat ürünü olması için işlevden öte anlatılacak bir şeyi olması gerektiğini söylemiştir. Yapı sadece kullanım ihtiyaçlarını karşılayıp bunun ötesinde herhangi bir düşünce aktarmıyorsa, bu mimari ürünün bir sanat sayılamayacağını belirtmiştir (Collingwood, 1938). Oysa mimarlık kullanıcının fiziksel ihtiyacının yanı sıra psikolojik ve duyumsal ihtiyaçlarını da karşılayacak bir sanat dalı olmaktadır.

Yapılan bu çalışmada mimarlık estetik ilişkisi, geleneksel konut dokusu üzerinde incelenmektedir. Bu bağlamda konut cephelerinin bireyler üzerindeki etkisi araştırılırken, şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku kriterleri ve estetik kavramının birbiriyle olan bağlantıları, bir arada kullanılması ve oluşturduğu algı bir bütün şeklinde değerlendirilmektedir.

3.3 Mimari Biçim ve Estetik İlişkisi

Mimari estetik anlayışının zaman içindeki değişimiyle birlikte biçim de değişiklik göstermiştir. İlk yapı örneği olan mağaralardan günümüze dek biçimler sürekli olarak değişim göstermiş, gelişmiş ve yenilikler göstermiştir. Her mimari akım ve eğilimle birlikte, temel geometrik biçimler çeşitli şekillerde ortaya çıkmıştır. Bu değişimler daha güzeli oluşturma gayesi ve estetik kaygı niteliği taşımaktadır (Şentürer, 1995).

Antik çağ döneminde güzellik anlayışının, doğa ile uyumlu bütünlüğü sağlaması ve birlikte doğru bir düzeni bulabilmek amacı ile geometri ve matematik gibi bilimler aracılığı farklı oranlar ile sayısal nitelikler üzerine çalışılmıştır. Aynı zamanda mekânlarda üçüncü boyut kavramı geliştirilmiştir. Simetri, ölçü, düzen baz alınarak mekanlarda ve binaların biçimlendirilmesinde kullanılmıştır (Masiero, 2006). Bu gelişim Ortaçağ döneminde dinin güzellik arayışındaki etkisini biçimlendirmede yansıtarak, binanın en büyük detayından küçüğüne kadar, "parçaların parçaları"

şeklindeki düzenleme ile varılan birlik ve uyum şeklinde seyretmiştir (Şentürer, 1995). Bu dönemlerde form değişikliği görülmüştür. Daire, kare gibi formlar, estetik biçimlendirmenin temel geometrik parçaları olmuştur. Ortaçağın sonlarında, Gotik mimarinin karmaşık tasarımlarının aksine daha net biçimlerin, dengeli oranların sıkça kullanıldığı görülmüştür.

1750'lerdeki endüstri devrimiyle mimari biçimlenmenin daha da farklılaştığı görülmüştür. Bu değişim işlevi temel alarak, işlevsel olmayan her tasarımı ve hatta süslemeyi reddeden, karakteristik nitelikleri olan saf geometrik biçimleri işleve uygun şekilde kullanan modern mimari anlayışını ortaya çıkarmıştır (Kurtçu, 1999). Uzun zamandır gösterişli olmasıyla öne çıkan mimari kendi misyonundan uzaklaştırılmıştır. Yirminci yüzyılda mimari kendini olduğu gibi basit bir şekilde göstermiştir. Dolayısıyla bu dönemde mimarlık için güzellik, işlevsellik devam ettiği sürece var olmuştur. Estetik olgusu temeline fonksiyonelliği koyarak, işlevsellikle ilişkilendirilmiştir.

1950'lerden sonra modern mimari, işlevselliğin temel alınarak makineleşmiş tekdüze bir mimari yapıldığına dair sıkça eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Dolayısıyla modern mimarlığın işlevsellik adı altındaki temel anlayışı evrilmiştir. Bu değişim, özellikle boyutsal bakımdan insanı merkez alan, mimarinin kütle ve mekân organizasyonunda geçmişten de feyz alarak yeni bir arayışa yönlendirmiştir. Yapılara karakter, kimlik, özgünlük kazandırmaya çalışılmıştır (Moussazadehhajıabadı, 2015). Böylece bu yeni arayış postmodern mimariyi, modernizmin işlevselliği ön planda tutarak oluşturduğu biçimsel üsluba bir cevap olarak ortaya çıkarmıştır. 1950'lerde ilk örneklerine rastlanan postmodern mimari süslemenin ve göndermenin bir revizyonu olarak görülmüştür. Jameson, postmodern yapıların artık kent tasarımı içinde farklı ve yüceltilmiş bir anlayış oluşturması yerine, toplumun beğenilerini yansıtan estetik biçim arayışında olduğunu savunmuştur (Jamson, 2003). Postmodernizmin yapısal biçimlenme anlayışı günümüzdeki tasarımların geçmişin izlerini taşıyıp, revize ederek geleceğe aktarması şeklinde özetlenebilir.

Günümüzün estetik mimari anlayışı ise "bağımsızlık ve özgürlük" ideolojisi doğrultusunda çeşitli biçimler, akım ve üsluplar oluşturmuştur. Mimari ürünler

oluşturulurken birçok kavramla karşılaşılmaktadır. Şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku kavramlarını temel alarak estetik biçimlenme olgusunu daha iyi anlamak için değerlendirmeye alınıp, önemli çözümlemelere fırsat tanımaktadır.

Yapıların biçimlenişinin zaman içerisindeki değişimi ve estetik parametrelerin ele alınışı Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3. 1 Mimari biçimin estetik ile ilişkisinin dönemlere göre gelişimi

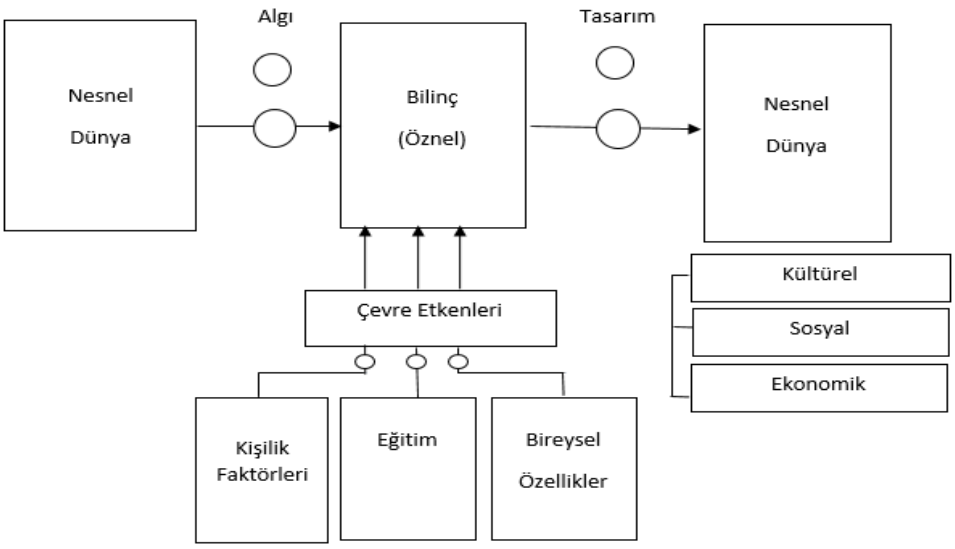
MÖ 11600-MÖ3500	Tarih öncesi mimarlık tarihini kapsayan dönemdir. Tarih öncesinde insanlar yerleşik toplulukları için ilk mimarlık ürünlerini oluşturmaya başladılar. Dünyanın bilinen en eski yapı topluluğu olan Türkiye'nin Şanlı Urfa ilindeki Göbekli Tepe bu döneme dayanmaktadır. İlk yapılar daha çok korunma ve besin depolama amaçlı yapılmıştır.
MÖ 3050- MÖ 900 Antik Mısır Mimarisi	Dik açılı mekân düzenlemeleri, basit ve düzgün geometrik formlar, doğrusal tasarımların çokça kullanıldığı bir dönemdir. geometri ve matematik gibi bilimler aracılığı ile farklı oranlar kurulup, sayısal nitelikler üzerine çalışılmıştır.
MÖ 3200- MÖ 330 Sümer Mimarisi/ Mezopotamya Mimarisi	Yapı yüzeyinde süslemeler, kabartmalara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra çok teraslı yapılar, sütun, kubbe ve kemelere de bu dönemde rastlanılmıştır. Yüksek yapılar dikkat çekmektedir. Önemli yapıların cepheleri, canlı renklerde, sırlanmış seramiklerle süslenmiştir.
MÖ 600 – MÖ 146 Antik Yunan Mimarisi	Yapılarında sadelik ve orantı ilkesi hakimdir. Sütun ve kubbe, kemer kullanımı yaygın olmaktadır.
MÖ 600 – MS 476 Antik roma mimarisi	Antik yunan mimarisini takip ettiği ve benzer tasarım ilkelerini bu dönemde görülmüştür. Mekânlarda üçüncü boyut kavramı geliştirilmiştir. Simetri, ölçü, düzen baz alınarak mekanlarda ve binaların biçimlendirilmesinde etkin olmuştur.
MS 330 – MS 554 Bizans Mimarisi	Yeni mimari teknikler kullanılarak büyük ve görkemli kubbeler inşa edilmiştir. Parlak renkli ya da altın varak kaplı cam kullanılmaya başlanmıştır.
790-1140 Romanesk Mimari	Ahşap çatıların yerine ağır taş çatılar tercih edilmiştir. Bu nedenle çatıları desteklemek için kalın ve yüksek duvarlar kullanılmıştır. Duvarların sağlam olması için, küçük, dar ve sayıca az pencereler kullanılmıştır.
1140 – 1520 Gotik Mimari	Işık tasarımın bir öğesi olarak kullanılmıştır. İskelet strüktürler yük taşıyıcı duvarların yerini almıştır. Sivri kemer, uçan payanda, gül pencere ve üçlü portal gibi mimari elemanlar ilk kez birlikte kullanılmıştır.
1420 – 1620 Rönesans mimarisi	Yapıların mimarisinde basit sayısal oranlara göre düzenleme yapılmıştır.
1550 – 1790 Barok Mimari	Büyük tavan freskleri kullanılmıştır. Işığın dramatik kullanımı güçlü ışık ve gölge etkisi tasarımda etkin olmuştur.
1715 – 1789 Rokoko Mimarisi	Kıvrımlı formlara sahip yapılar inşa edilmiştir. Açık renkler tercih edilmiştir. Binaların dış tasarımı sade, iç tasarımı daha detaylı dekore edilmiştir. Asimetrik ve düzensiz unsurlar kullanılmıştır.

Tablo 3.1 (Devam)

1640 – 1850 Neoklasik Mimari	Barok sonrası gösteriş ve aşırılıklara karşı bir tavır sergilenmiştir. Düzenli ve simetrik olarak inşa edilen yapıların sayısı arttırılmıştır.
1900 – Günümüze Modern Mimari	Bu dönemde malzeme-tekniklerin geliştiği görülmüştür. Yapılar temiz çizgilerde ve geometrik formlarda tasarlanmıştır. Büyük cam duvarlar ve bant pencereler kullanılmıştır.
1964 – Günümüze Postmodern Mimari	Genellikle eğrisel ve akışkan formlar kullanılmıştır. Cephelerde renkli cam, seramik karolar, taşlar kullanılmıştır.

3.4 Mimarlıkta Estetik ve Algı

Bir nesne, sanat yapıtı ya da mimari ürün estetik olarak değerlendirilirken, öncelikle onunla algı ilişkisi sağlanmaktadır. Çünkü onun estetik sayılabilmesi için algılanması gerekmektedir. Dolayısıyla algı estetik bakış için temel bir değerdedir. "Algılama, duyu organlarımız aracılığı ile beyne iletilen uyarıcı sinyallerin duyumlar haline dönüşüp, zihnimizde anlam kazanması olarak ifade edilebilmektedir" (Ertürk, 1984). Objektif bir şekilde gözlenebilen, fiziksel imgeler bilince aktarılırken birtakım çevresel faktörler etkili olmaktadır. Kişilik faktörleri, eğitim ve bireysel özellikler olarak tanımlanan etkenler yeni bir fiziksel imge oluşumunda katkı sağlamaktadır. Öznel değerlendirmenin tasarım sürecinde etkin olmasının yanı sıra kültürel, sosyal ve ekonominin de bu süreci etkileyerek kişisel algıda değişiklik oluşturduğu görülmüştür. Böylelikle farklı algılar ile tasarımın başkalaşması ve öznel nesnenin oluşmasını sağladığı söylenebilmektedir (Şekil 3.1).

Şekil 3. 1 Algı-tasarım ilişkisi (Ertürk, 1984)

Algılama, çevreden gelen uyaranları veya deneyim, beklentiler gibi içsel uyaranları, duyum yoluyla kavrama, analiz etme, organize etme ve yorumlama, anlamlandırma sürecidir. Kişilerin beklentileri, deneyimleri, ihtiyaçları, eğitim düzeyi ve toplumsal-kültürel etkenler algılama sürecini etkileyen önemli parametreler olmaktadır (Ertürk, 1984). Bu çalışmada yapıların cepheleri değerlendirilirken, estetik biçimlenme kriterleri ve tasarımı etkileyen çevresel etmenlerin birbiriyle olan bağlantıları, oluşturduğu algı bir arada düşünülmüştür.

3.5 Mimari Tasarımda Temel Biçimlenme Kriterleri

Birbirinden farklı tanım ve yaklaşımları bulunan tasarım kavramı üretim için çok büyük önem arz etmektedir. Araştırmacıların çoğuna göre tasarım bir sorun çözme, bazıları için karar verme ya da deneme-yanılma sürecidir. Ama en genel tanımı ile tasarım, bir plan ya da eskiz dâhilinde, zihinde biçimlendirilen proje ya da şemadır (Bayazıt, 1994). Bu doğrultuda 'biçim' bir mimari eserin oluşmasındaki en önemli unsurlardan biri olmaktadır. Çünkü mimari ürün gerçekleştirildiği anda içeriğindeki biçimle birlikte var olmaktadır. Mimari tasarım süreci birçok parametreye bağlı olarak gelişir. Yıldırım ve Yavuz'a göre mimari tasarım sürecini etkileyen ve mimari biçimlenmenin oluşmasında etkili olan faktörler kategorileştirilerek sınıflandırılmıştır (Şekil 3.2).

Şekil 3. 2 Mimari tasarım sürecini etkileyen faktörler (Yıldırım ve Yavuz, 2013)

Farklı bölgelerde, şehirlerde ve hatta aynı şehir içinde dahi mimari biçimlenmede farklılık gösteren yapılar çevresel etmenlerin bir sonucu olarak oluşmaktadır. Örneğin çevresel faktörlerden biri olan topoğrafya mimari biçimlenmede etkin rol almaktadır. Topoğrafyanın fazla eğimli olduğu bölgeleri maksimum düzeyde kullanılabilir duruma ulaştırmak amacıyla tasarlanan ve arazinin eğimiyle biçimlenen yapılarda temel prensip, yapıların kayması suretiyle birbiri üstüne gelmesi ve birbirinin manzarasını kapatmaması önem taşımaktadır (Şekil 3.3).

Rize Ayder Yaylası

Şekil 3. 3 Çevresel etmenlerden topoğrafyanın mimari biçimlenme üzerindeki etkisi, Rize Ayder Yaylası otel, restautant örneği (Alparmak, 2022)

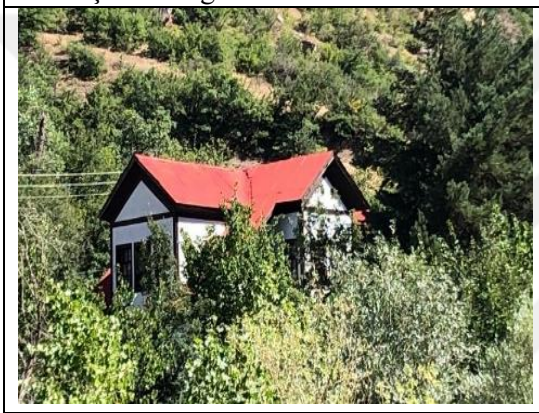
Yine çevresel faktörlerden biri olan iklim de mimari biçimlenmenin oluşmasında etkilidir. Bu bağlamda iklimin biçimlenmeye yön veren unsurlarının cephelerinde barındırdığı birçok mimari eser yapılmıştır. Örneğin kar yükünden dolayı yüksek eğimli çatılar tasarlanarak mimari ürünler elde edilmiştir (Şekil 3.4).

Giresun Pansiyon

Gümüşhane Dağ Evi

Şekil 3. 4 Çevresel etmenlerden iklimin mimari biçimlenme üzerindeki etkisi, Giresun ve Gümüşhane örnekleri (Alparmak, 2022)

İşlev kavramı, farklı yapı türlerinin farklı program ve mekân kurgusu ihtiyacı sebebiyle yapılarda temel biçimlenme kriteri olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılar koruyucu, sosyal, kültürel, etki alanı ve bölgesellik işlevi gibi farklı fonksiyonlara cevap vermesiyle biçimlenmektedir.

Yine bir eşyanın ya da mimari biçimin meydana gelmesinde, malzemenin istenilen yönde değiştirilmesi ve mevcut tekniklere, araçlara bağlı olduğundan teknoloji önemli bir etmen olmaktadır. Tekniğin ilerlemesi ile mevcut malzemelerin daha ergonomik koşullar altında kullanımının yanı sıra yeni materyallerin oluşmasını sağlayarak, yeni biçim ve strüktür imkânlarını ortaya çıkarmaktadır (Kuban, 1992).

Walt Disney Konser Salonu, akustik nitelikleriyle ün yapmış önemli konser salonları arasında yer almaktadır. Bu yapı, geniş alanları örten, kıvrımlı yüzeylere

ve metal bir kabuğa sahiptir. Salonun mekânsal özellikleri ve tasarımında tercih edilen malzemeler içerideki sesin işleve cevap verecek nitelikte olmasını sağlamıştır.

Konser salonunun dış örtüsü de aynı amaçla akustik performansın daha iyi olması için verilen mimari kararlardan biridir. Bu eser de işlevin ve teknolojinin mimarinin biçimlenmesine yön verdiğinin somut bir örneği olmuştur (Şekil 3.5). Yine mimari tasarım sürecinde diğer önemli bileşenlerden biri olan yön; iklim ve eğim durumu ile birlikte ele alınmalıdır. Çünkü mimari ürünün ihtiyaç programında birbiriyle ilişkili mekân ve bölümlerin tasarlanması, biçimlendirilmesi sürecinde göz önünde bulundurulması gereken bir unsurdur.

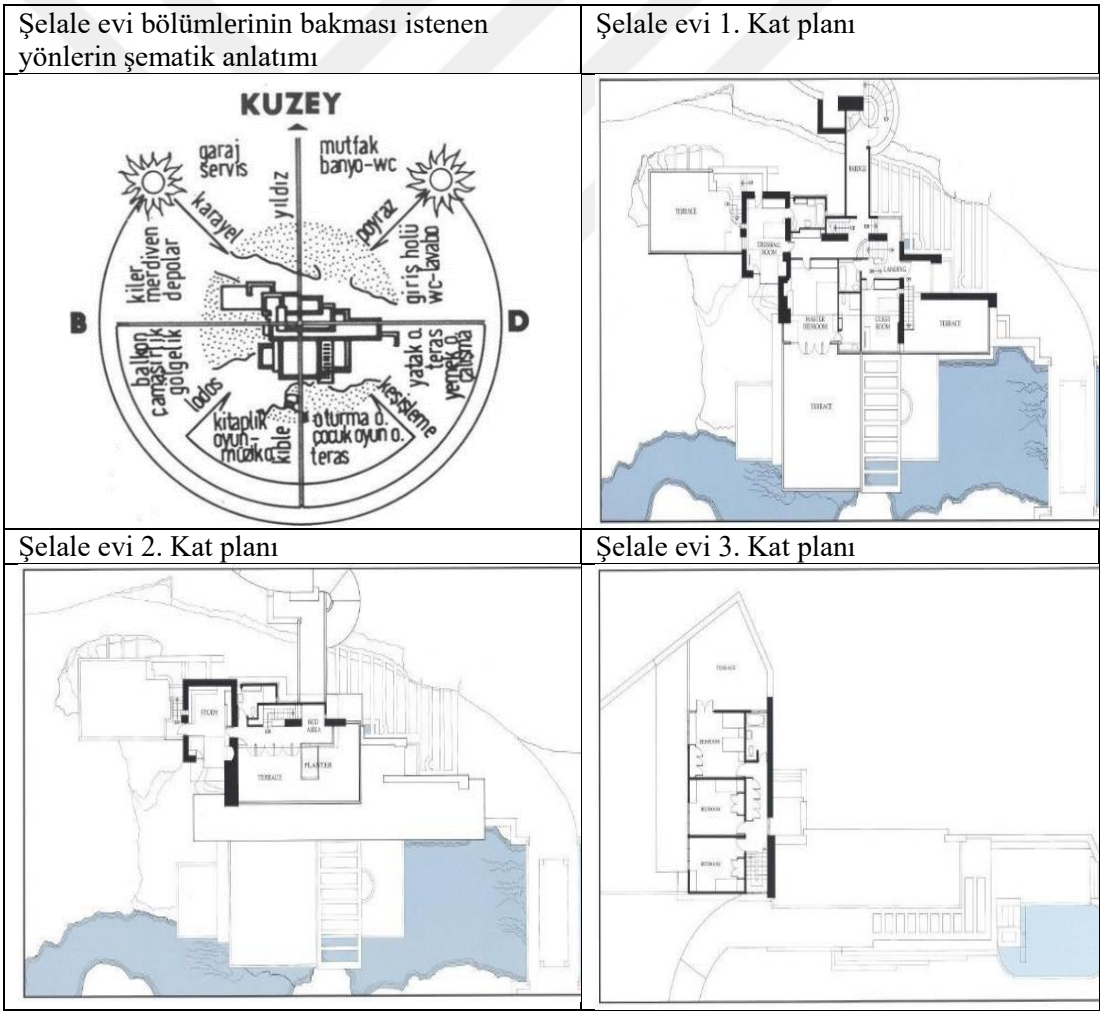
Walt Disney Konser Salonu, Los Angeles

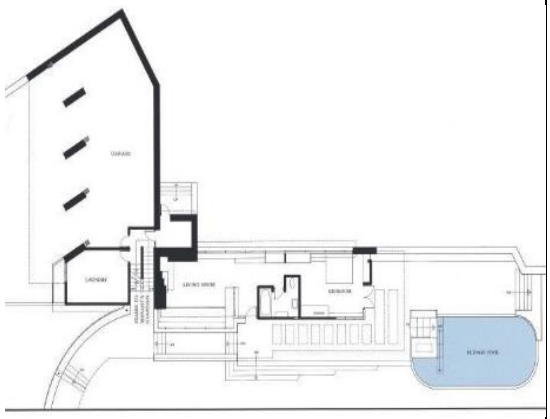
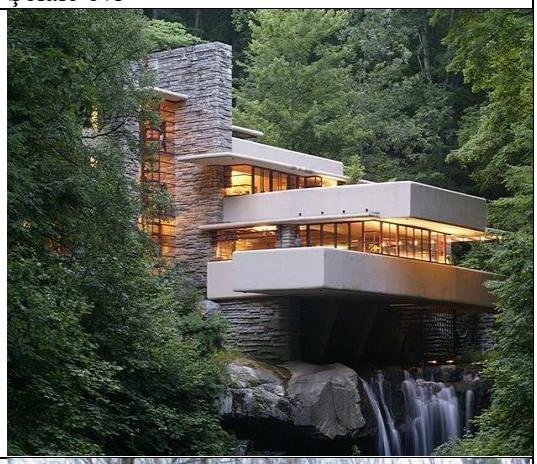
Şekil 3. 5 Teknik-teknolojik ve işlev kavramının yapı biçimlenmesi üzerindeki etkisi-Walt Disney Konser Salonu, Los Angeles / Frank O. Gehry (Arkitektüel, 2018)

Değişik yönlere bakan mekanların işlevine göre güneşlenme açısından öncelik sırası baz alınarak düşünülmektedir. Tasarım aşamaları da buna göre şekillenir. Projenin ihtiyaç programı ve çevre verilerinin gereğine göre yönlendirilmesi mimari tasarım açısından en elverişli yönlenme çözümünü sağlayacaktır.

Sonuç olarak yönlere göre bir mimari biçimlenme oluşur. Örneğin Frank Lloyd Wright'ın Şelale evinde, iklim koşulları da dikkate alınarak oturma, çalışma ve yatma bölümlerinin mümkün oldukça güneşli yönlere (örneğin, gündelik hayatta en fazla kullanılan alanların güneye bakması) kiler, garaj ve servis alanlarının ise gördüğü işleve bağlı olarak daha az güneş gören yönlere göre tasarlanmıştır (Şekil 3.6).

Şekil 3. 6 İklim, topoğrafya ve yön kavramının yapı biçimlenmesi üzerindeki etkisi- Mimar Frank Lloyd Wright-Şelale Evi (Arkitektüel, 2017a)

Şelale evi 4. Kat planı	Şelale evi
	
	

Şekil 3.6 (Devam)

Mimar bu eserinde kullanıcının ihtiyacı doğrultusunda program oluşturup, taş, tuğla ve ahşap doğal malzemeleri tercih etmiştir. Tasarımın doğal materyallerden olması, sade, doğaya uyumlu ve kendine özgün bir yapıya sahip olması Wright'ın tasarım ilkeleri arasında yer almaktadır. Aynı zamanda tasarım sürecinde çevresel etmenlerden olan iklim ve topografyayı göz önünde bulundurduğu görülmüştür.

3.6 Estetik Kavramının Mimarlıktaki Yeri ve Biçimlenme İle İlgili Parametreler

Güzelliğin temel belirleyicisi biçimsel (formal) dünya olduğundan, bir mimari üründe de estetik değeri form özelliği ile ortaya çıkmaktadır. Form özelliği iki şekilde incelenebilmektedir; birincisi "form yapısı", bir diğeri ise "form içeriği" ile ilgili olmaktadır. Biçimsel estetik olarak da adlandırılan form yapısı, uyarıcı kaynakların görsel değerlendirilmesiyle ilişkilidir. Form içeriği ile ilgili olan kısım ise "anlamsal estetik" olarak tanımlanmaktadır (Lang, 1987).

Bir nesne estetik açıdan yorumlanırken, başlangıçta biçimsel incelemesi yapılmaktadır. Bu inceleme, anlatılabilir, tamamlanabilir, yorumlanabilir ve matematiksel olarak belli niteliklere sahip olan unsurları kapsamaktadır. Bu nedenle biçimsel estetik; şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku bileşenlerinden oluşmaktadır (Wohlwill, 1976). Bir nesne ya da yapı tasarlanırken doğru bileşenlerin doğru şekilde uygulanarak bir araya getirilmesi, farklı mekân ve kültürlere sahip olunmasına rağmen genel geçer her toplumun beğenmesini mümkün kılabilmektedir. Genel beğeninin sağlanması, bu bileşenlerin tasarım aşamasında birer kriter olarak göz önünde bulundurulmasını gerekli görmektedir.

Mimari biçim, kütle ile yapının iç hacmi arasındaki bağlantıyı kuran kabuktur. Bu aynı zamanda farklı kaynaklarda fiziksel biçim, bina biçimi olarak da tanımlanmaktadır (Ching, 2002).

Bir yapının anlaşılıp ondan haz alınması; bütünün, mimari öğelerin ve ilkelerin algılanmasıyla ilişkili bir durumdur. Yapıda yer alan her eleman, yapının bütünüyle ilişki kurmaktadır ve bu ilişkilerin algılanması yapının estetik ilgi uyandırmasını sağlamaktadır.

Tasarımcılar görsel niteliği yüksek ürünler ortaya çıkarmak için, bütünün beğeni düzeyini etkileyen öğeleri detaylıca incelemek durumundadır (Şentürer, 1995). Görsel organizasyonun oluşmasında estetik biçimlenme öğeleri kullanılmaktadır. Dolayısıyla biçim, ölçü, renk, doku, çizgi ve nokta gibi elemanlar ve bu elemanların estetik ile olan ilişkileri görsel anlatım dilini ortaya çıkarmaktadır (Ching, 2002). Görsel anlatım dili, estetik bakış açısı ve biçim arasında doğrudan bir ilişki vardır. Biçimin görünür yüzeyini oluşturan özellikleri, çoğu kez onun geometrik yapısı ile özdeşleşebilmektedir. Mimarinin yapısal ve estetik öğeleri, fiziksel ve zihinsel algının ardışık olarak gelişen süreciyle ele alınmaktadır. Mimarinin algılanma sürecinde hacim değerleri; biçim, boşluk, oran, ritim, ışık, doku gibi kişiselleşebilen ögelerle öznelleşerek var olur ve içine zaman boyutunun da katılmasıyla fiziksel ve zihinsel olarak; nesnel ve öznel ögelerle anlam kazanır. Tarih boyunca belirli formlar oluşturmak ya da oluşturulan formları sınırlamak için oransal sistemler ve geometri sıklıkla kullanılmıştır. Yapının elemanları arasında bir armoni olması ve ‘güzeli güzel

kılan ilke' ile yapı genelinde bir bütünlük hissi oluşturmak asıl amaç olmuştur (Gezer, 2014). Dolayısıyla biçimsel analiz bireylerle sağlanan etkileşimin doğru değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Cephe oluşumunda etkili olan tasar öğe ve ilkeleri içinde bulunulan çevrenin özelliklerini taşımaktadır (Şenyiğit, 2010). Yapılan çalışmalar doğrultusunda bireylerin var olanı değerlendirmesinin çevresel etmenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Şekil, oran-ölçek, ritim, renk, doku ilkelerinin, kişisel ve çevresel etmenler doğrultusunda bir araya gelmesi, mimari ürün ile birey arasındaki etkileşimi tetiklemektedir (Akyıldız, 2020). Bu nedenle doğru bir analizin yapılabilmesi için oluşan bu etkileşimin dikkate alınması gerekmektedir.

Bireylerin bir ürünü güzel olarak nitelendirmesi için, güzelliğin biçimsel niteliklerini yani objenin, canlının ya da sanat yapıtının biçimiyle ilgili özellikleri anlatması gerekmektedir. Biçimsel nitelikler aslında şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku, doluluk-boşluk gibi bazı temel kavramları ifade eden matematiksel belirlemeler ve ilkeler olmaktadır. Bu kavramlar mimaride estetik olgusunu daha iyi anlamak için yapılan benzer çalışmalardan hareketle ele alınmıştır.

Malzeme: İstenilen görsellikte bir yapının imalatı ancak doğru malzemenin seçilmesi ile ilişkilidir. Mimari tasarımda görsel etkiyi yaratan önemli bir diğer eleman doğru malzeme seçimi ve kullanımıdır (Göler, 2009). Malzemelerin duyarlılık, dönüşebilirlik, işlenebilirlik, ışığı yansıtma, başka malzemelerle bir araya gelebilme gibi farklı ve kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Dolayısıyla tasarlanacak olan yapının çevresel etmenleri de ışığı yansıtma ihtiyacının olup olmamasına göre tercih edilen bir parametre olmaktadır. Zaha Hadid'in Haydar Aliyev Kültür Merkezinde çelik uzay kafes sistemi kullanılarak betonarme taşıyıcılarla desteklenmiştir, cam yünlü kuvvetlendirilmiş beton kullanılmıştır (Şekil 3.7).

Şekil 3. 7 Zaha Hadid, Haydar Aliyev Kültür Merkezi (Arkitektüel, 2017c)

Oran ve ölçek: Vitruvius'dan bu yana oran kavramı mimaride estetik biçimlenme, güzellik, beğeni konularının önemli bir parçasıdır. Geçmişten günümüzü kapsayan süre içerisinde estetik biçimin oluşturulmasında temel esaslardan biri olarak yer almaktadır. Oran, parça bütün arasındaki estetik dengedir. Bir kompozisyonda parçanın birbiri arasındaki uyumun yanı sıra aynı zamanda bütünle kurduğu düzendir. Bu parça ve bütün arasındaki düzen, büyük-küçük, nicelik-derece ilişkisi olabilmektedir. Cephe üzerindeki dolu-boş kısımların düzenlenmesi, saçak boyutları, yapıda oluşan çıkmaların boyutları ve hatta ışık gölge değerleri de bu ilişki için birer parametredir. Bununla birlikte tasarımı etkileyen çevresel unsurlardan olan iklim de cepheyi aktif olarak etkileyen bir etmendir. Cephede pencere açıklıklarının boyutu, saçak boyutları, yapıda oluşan çıkmalar da yine iklim ve bitki örtüsünün sonucu olmaktadır.

Le corbusier'in Villa Savoye eseri de ölçü oran dengesi kurulmuş yapılardan biri olarak örnek gösterilebilir. Cephede yer alan ve yatay çizgide devam eden pencere, çatıdaki strüktür ve pilotis prensibine dayanarak yapıyı topraktan ayıran kolon elemanlarının her biri hem kendi içinde hem de bütünle uyum içerinde tasarlanmıştır (Şekil 3.8).

Şekil 3. 8 Le Corbusier, Villa Savoye oran-ölçü ilkesi örneği (Arkitektüel, 2017b)

Ritim: Mimari üründe cephede tasarlanan ritmik elemanlar, yapıda düzenli bir hareketlilik sağlar. Cephe elemanlarının düzenli tekrarları oran ve bütünün algılanmasında önemli bir bileşendir.

Oscar Niemeyer'in tasarladığı Işık Kilisesi de tasarımında ritim ilkesinin uygulandığı örnek yapılardan biri olmuştur. Cephede tekrarlanan doku ve mimari elemanlar ile yapıda ritim ilkesi görüldüğü söylenebilmektedir (Şekil 3.9).

Şekil 3. 9 Oscar Niemeyer, Işık Kilisesi, ritm ilkesi örneği (Ekoyapı, 2015)

Renk: Mekânların görsel olarak algılanması sürecinde ışığın rolü çoktur. Renk estetik anlamda mekânlara değer katan önemli bir fiziksel unsurdur. Biçimin algılanmasında rengin çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Biçimin mekâna nitelik kazandırması ve değerlenip, kıymetlenmesinde eşit derecede etkin olmuştur.

Aynı zamanda çevresel etmenler de renk seçiminde etkili olmaktadır. Nitekim soğuk iklim bölgelerinde, bina dış yüzeylerinde koyu renk kullanımı ışığın soğurma yeteneği bakımından uygunken, sıcak iklim bölgelerinde ise dış cephelerde yüksek yansıtma özelliği olan ve düşük yutuculuğa sahip açık renklerin kullanılması icap etmektedir.

Santiago Calatrava'nın Milwaukee Sanat Müzesi eserinde yapı elemanları, dış cephe, zemin ve duvarların tamamını beyaz renkte tasarlamıştır. Renk ilkesini yapının görsel algısında etkin kullanmıştır, çünkü bu renk kullanımıyla ritmin ve simetrinin daha güçlü, yapının devasa boyutta görünmesini sağlamıştır (Moussazadehhajıabadı, 2015) (Şekil 3.10).

Şekil 3. 10 Santiago Calatrava'nın Milwaukee Sanat Müzesi, renk ilkesi örneği (Mimdap, 2013)

Işık: Herhangi bir nesnenin görünüşünde önemli bir etkiye sahiptir. Yapıların görünüşlerinde ve biçimlerinde farklılıklara neden olan önemli unsurlardan biri de ışığın şiddeti, eğilimi ve renk değişimi gibi unsurlardır. Yapının iyi tasarlanmış olmasından bağımsız olarak hatalı bir ışıklandırma istenen etki ve sonucun ortaya çıkmasına engel olacaktır. Başka bir ifadeyle, mimari yapılarda biçime ifade, değer ve anlam kazandıran en önemli unsurlardan biri ışıktır (Göker 2010). Mimar Sinan'ın, Selimiye Cami örneğinde ışık mekânın algılanmasında önemli rol oynamaktadır. Bir cismin algılanması için ışık unsuruna ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple tasarımcı iç mekân ya da cephede ışık kullanımına bağlı olarak estetik bir biçimlenme oluşturabilmektedir (Şekil 3.11).

Şekil 3. 11 Mimar Sinan, Selimiye Cami (Kültür Portalı, 2011)

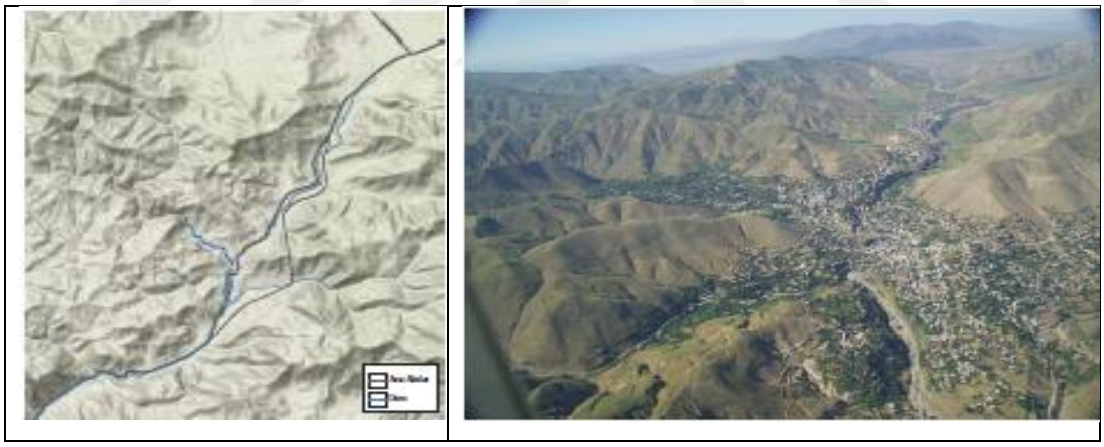
Doku: İki boyutlu (çizgi, renk, biçim) değerden üç boyutlu şekle geçerken karşılaştığımız ara eleman doku olarak ifade edilmektedir. Doku, bütün yüzey ve şekilleri belli bir karakter ile ortaya koyan önemli bir elemandır (Tüzcet, 1967). Farklı nesnelere göre daha üstün dokulara sahip olan nesneler algılanma sürecinde daha önde olmakta ve daha iyi fark edilmektedir. Mekânın algılanmasında sıklık, aydınlık, seyreklik gibi malzeme nitelikleri kullanılarak mekânın biçimlendirilmesi sağlanır. Yani mimar, yapının karakterine göre her türlü dokuyu uygulayabilmektedir. Bu tamamen mimarın istediği ruhsal ve duygusal etkileri oluşturabileceğine inandığı malzemeleri tasarladığı mekânlarda kullanması ile ilişkili bir durumdur. Fernando Romero Enterprise tarafından tasarlanan Soumaya Müzesi'nde, aynalı çelik dokusunun yapının tamamında kullanılması, sert bir doku oluşturmuştur (Şekil 3.12).

Şekil 3. 12 Fernando Romero Enterprise, Soumaya Müzesi, doku ilkesi örneği (Moussaz, 2015)

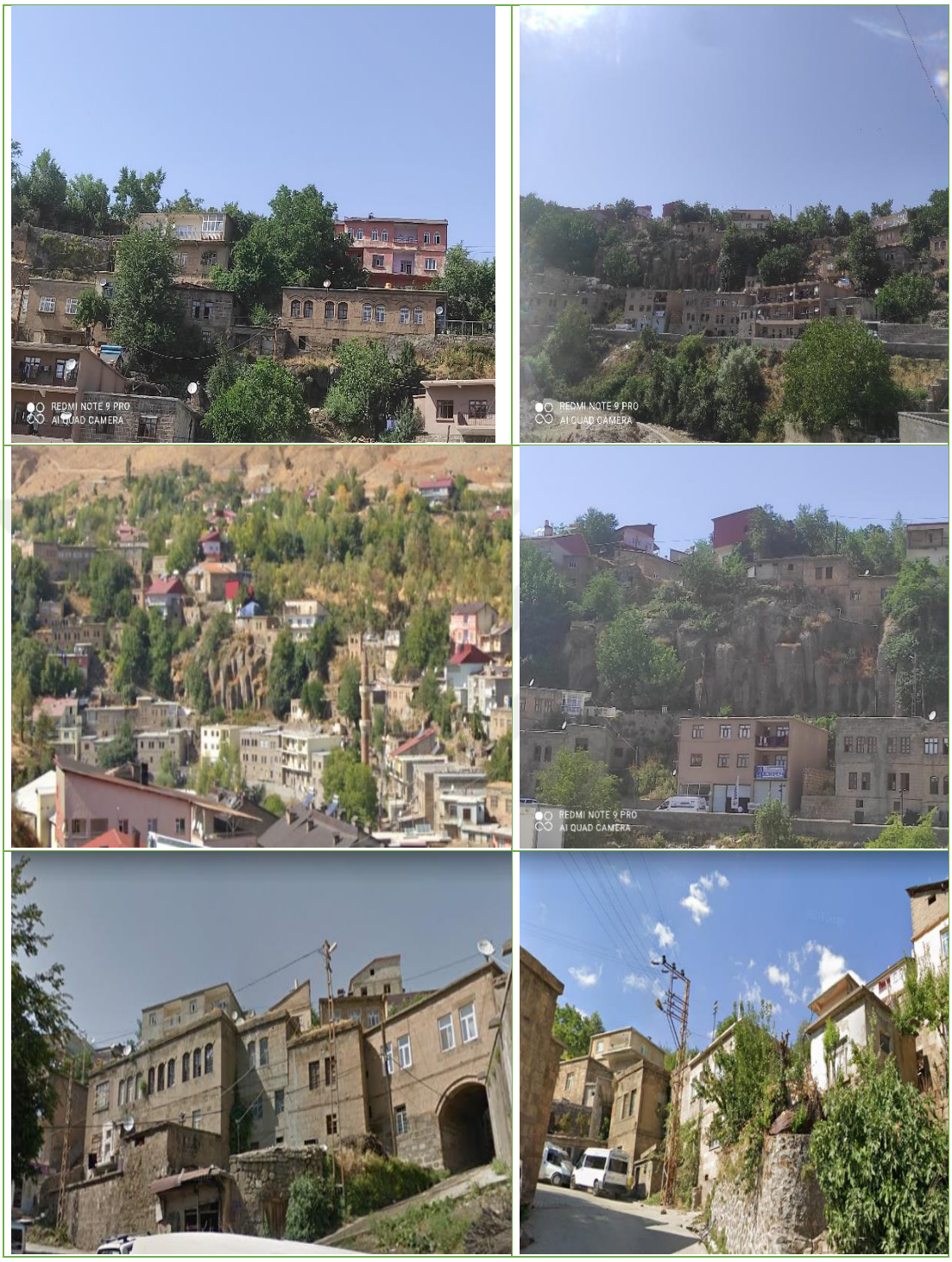
3.7 Bitlis Geleneksel Dokusu ve Rahva Bölgesi

Bitlis ili, Doğu Anadolu bölgesinde yer almaktadır. İl oldukça yüksek ve girintili-çıkıntılı bir araziye sahiptir ayrıca Doğu Anadolu bölgesinin en dağlık yerini oluşturmaktadır (Şekil 3.13). Bununla birlikte karasal iklim özelliğini gösterip, ülkenin en çok kar yağışı alan bölgesi olmaktadır.

Şekil 3. 13 Bitlis'in topoğrafik yapısı (Bitlis kültür odaklı yol haritası, 2010)

Bitlis tarihi bölgesi, şehrin merkezinde bulunan Bitlis kalesi ve çevresini oluşturmaktadır. Aynı zamanda kalenin etrafını saran ana yol ve Bitlis deresiyle birlikte yol kenarına konumlanan taş evler yer almaktadır. Sade ve gösterişsiz olup, savunma yapısını andıran, kat sayısı az (1, 2, 3 katlı) olan, kare, dikdörtgen ya da kübik yapılı, toprak damlı taş evler yüksek topoğrafyaya oturmuştur (Şekil 3.14).

Şekil 3. 14 Bitlis'in tarihi kent yapısı, Bitlis Evleri (Alparmak, 2022)

Tarihi kent merkezinin yerleşim biçimini ve ulaşım planını, coğrafyası ve fiziki verileri şekillendirmiştir. Evler bahçeli olarak ya da birbirine bitişik nizamda tasarlanmıştır. Yükselen topoğrafyaya oturan evlerin bir kotta eğim nedeniyle tek ya da iki kat olduğu görülürken, diğer kotta üç kat gözlemlenmiştir. Evler arasındaki yollar organik formda

olup, dik, dar ve genelde taş merdivenlerden oluşan yaya yolları olmaktadır (Şekil 3.15). Bunun aksine eğimli araziye paralel uzanan yollar geniştir (Sönmez, 1996).

Şekil 3. 15 Bitlis'in tarihi kent yapısı ve yolları (Alparmak, 2022)

İlde geleneksel evlerin tasarımında topoğrafyanın, parsel kullanım ve oluşumunu etkilediği, belirleyici bir ölçüt olduğu görülmektedir. Ancak plan oluşumunda kesin belirleyici olduğu söylenemez. Evler topoğrafyaya yerleşirken birbirinin manzarasını bozmayacak şekilde konumlandırılmıştır.

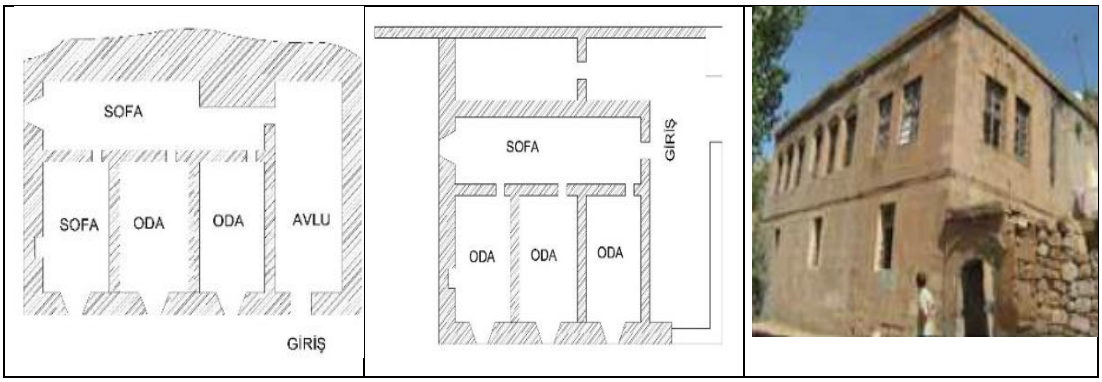
Yapı tasarımında topoğrafya sebebiyle yönlendirme ilkesi uygulanmamakta ve evler daima manzaraya göre yönelim göstermiştir (Oğuz vd., 2016) (Şekil 3.16). Bununla birlikte Bitlis evlerinin birbirleriyle olan mesafesi, topoğrafyaya paralel uzanan yolların hemen yamacında konumlanması, sokakla ilişkili dışa dönük bir tasarım sergilediğini göstermektedir.

Şekil 3. 16 Geleneksel Bitlis Evleri manzaraya göre yönelim örnekleri (Alparmak, 2022)

Geleneksel evlerin oda kat yükseklikleri ahşap kirişleneli bölümlerde kiriş altına kadarki yükseklikleri 2.50-4.00 m, tonozlu bölümlerde ise 4.00-5.00 m arasında farklılık göstermektedir. Dolayısıyla dış cephe yüksekliği yapının kat sayısına göre değişmektedir (Oğuz vd., 2016).

Bitlis geleneksel evlerinde genel itibariyle plan şemasında alt katın mekânsal organizasyonun aynısı ya da benzerinin üst katta da devam ettiği görülmektedir. Fakat günümüze ulaşan geleneksel konut örneklerinden farklı taş renkleri ve pencere tiplerinden, farklı zamanlarda yatay ya da düşeyde bölüm veya kat ilavesi yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum planda kat eklemesi ya da "oda+sofa" şeklinde ortaya çıkmaktadır (Şekil 3.17).

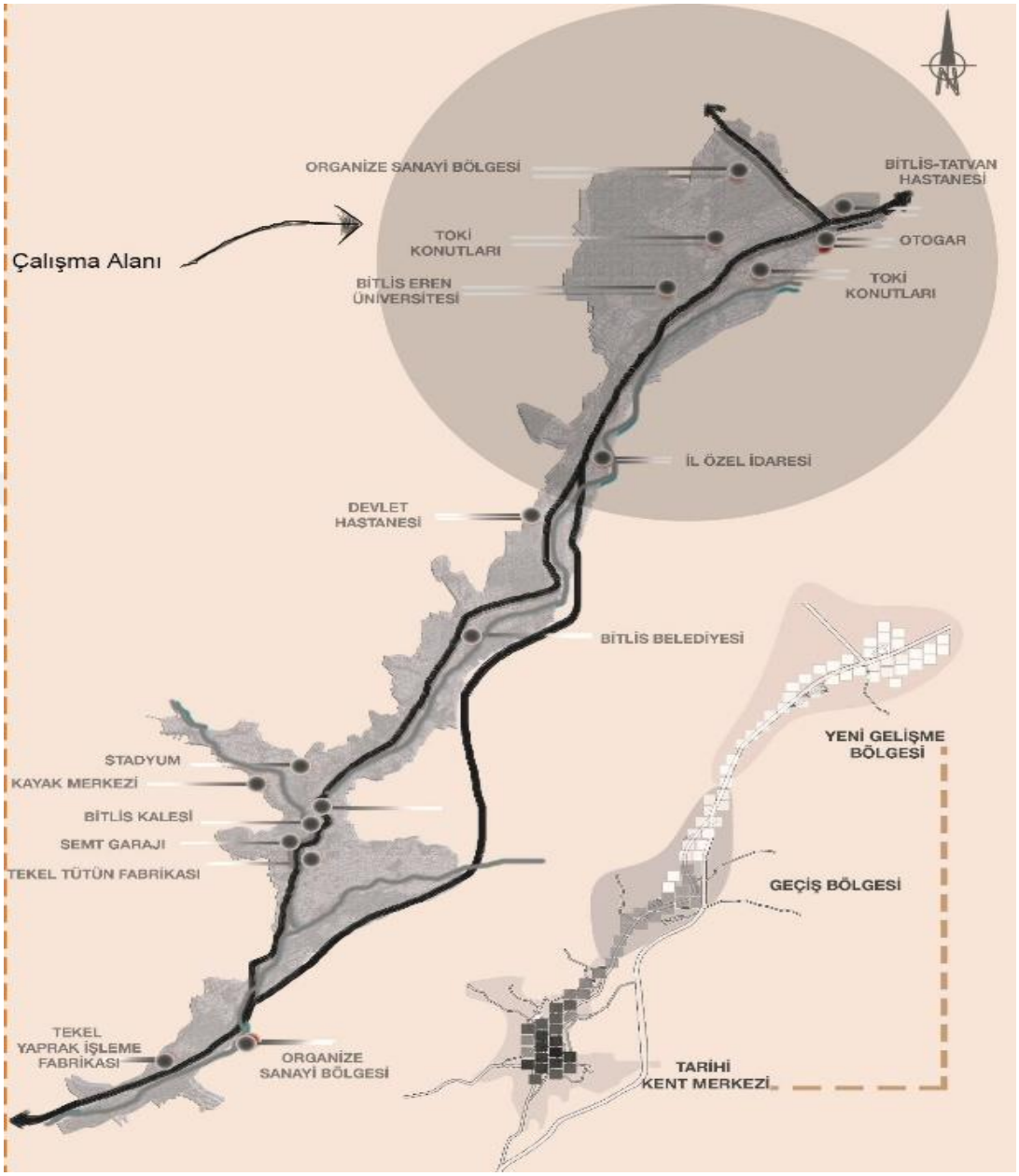
Şekil 3. 17 Geleneksel Bitlis Evi alt ve üst kat örneği (Oğuz, Aksulu 2015'den Uyarlanmıştır)

Zamanla tarihi kent dokusu içinde Diyarbakır-Van yönü olan 1. derece ulaşım yolunun kenarlarında ticari merkez oluşumlarıyla birlikte çok katlı yapılaşmaların arttığı gözlemlenmiştir. Buna karşın bu yapıların arkasında yükselen topografyaya yerleşen, geleneksel 1, 2 ve 3 katlı toprak damlı taş evlerden oluşan kent dokusu görülmektedir. Topoğrafya sebebiyle çok katlı yapılaşmanın kentin Rahva düzlüğüne doğru gelişim göstermesi, kentin tarihi kent dokusunu büyük oranda korumasını sağlamıştır. Dolayısıyla yeni yerleşim de Tatvan yolu üzerindeki Rahva düzlüğüne doğru ana yol boyunca çizgisel bir şekilde gelişerek ve yayılarak oluşmuştur (Şekil 3.18).

Kent yapısı üç ana bölüme ayrılarak gelişim göstermektedir. Kentte ilk yerleşiminin oluştuğu merkezi olan alan, tarihi kent merkezi olarak ayrılmıştır. Bu bölüm Bitlis kalesi, geleneksel konut dokusunu barındırmaktadır. Geçiş bölgesi olarak adlandırılan bölgede çok sayıda eğitim birimleri, belediye, hükümet konağı, valilik binası gibi kamu kurumları yer almaktadır.

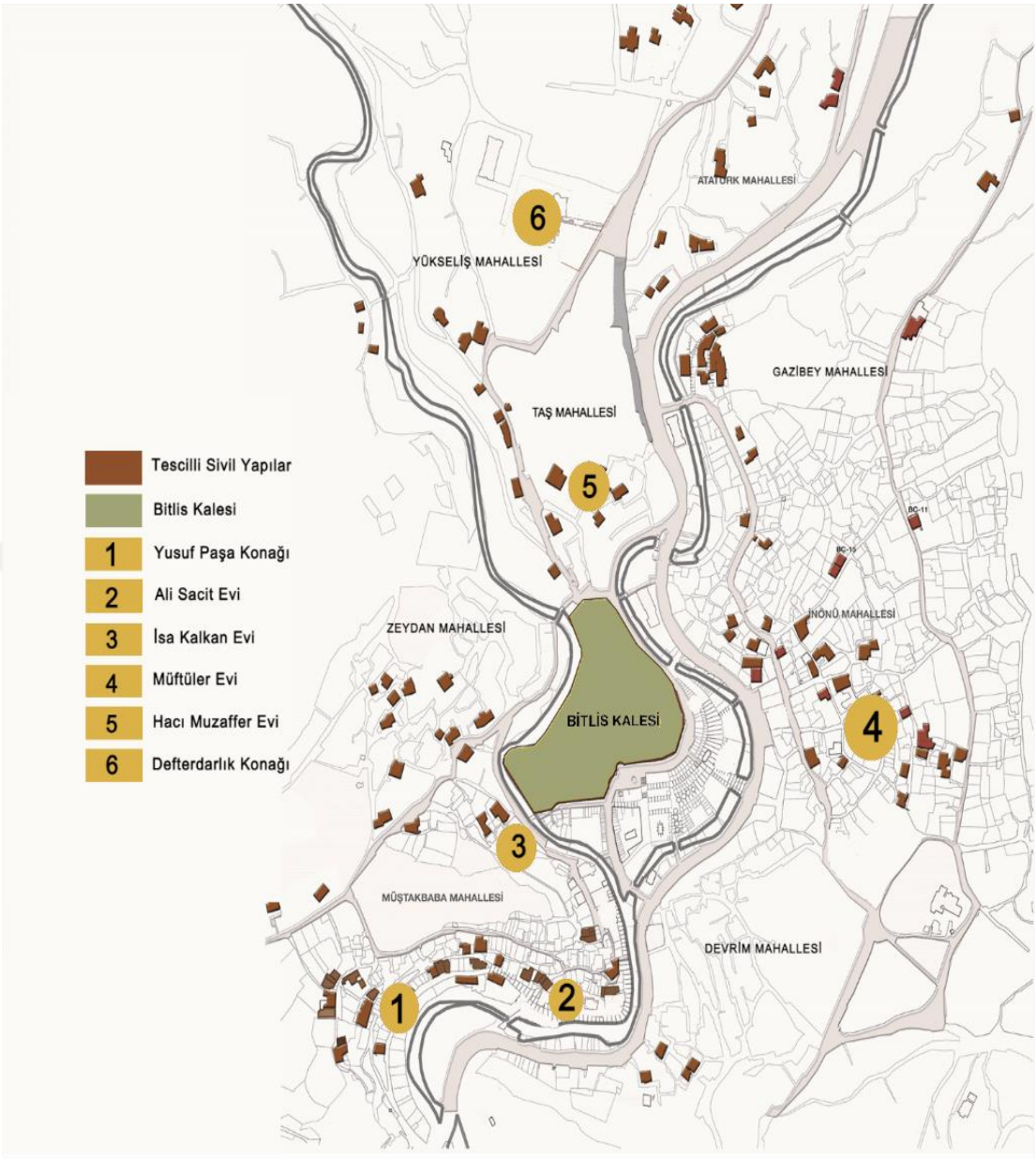
Kentte nüfusun artmasıyla birlikte öncelikle bu bölümde çok katlı konut projeleri ve siteler görülmüştür. Yeni gelişme bölgesi olarak nitelenen kısım ise otogar, TOKİ konutları, Eren üniversitesi, eğitim birimleri (ortaokul-ilkokul-lise) ve çok katlı konut blokları yer almaktadır.

Mevcut durumda nüfus yoğunluğunun büyük kısmı bu bölüme doğru gelişim göstermektedir. Bu çalışma kapsamında yeni yerleşim bölgelerinde yapısal biçimlenme ve estetik ilişkisi, geleneksel evlerle kıyaslanarak ‘‘yeni gelişme bölgesi’’ olarak geçen çalışma alanı Rahva bölgesinde incelenmiştir.

Şekil 3. 18 Bitlis kentinin gelişim analizi (Bitlis Çalıştayı Arşivi, 2022'den Uyarlanmıştır)

Çalışmada Bitlis tarihsel kent planı ve plan üzerinde önemli geleneksel konut tipleri belirtilmiştir (Şekil 3.19). Bu konutlar estetik kriterler açısından değerlendirmeye alınmıştır. Oluşturulan hipotezler doğrultusunda geleneksel konut tipleri incelenmiş ve yeni yerleşim bölgesinde inşa edilen konut yapılarıyla, mimari biçimlenme kriterleri- estetik ilişkisi açısından değerlendirilmiştir.

Şekil 3. 19 Bitlis tarihsel kent merkezi plan ve seçilen geleneksel konutların konumları (Bitlis Çalıştay Arşivi, 2022'den uyarlanmıştır)

Bitlis kalesi civarında bulunan toplam 6 geleneksel konut cephesi tasarımı etkileyen çevresel etmenler ve estetik kriterler çerçevesinde incelenip, fotoğraflama yapılmıştır.

4. MATERYAL VE METOT

Mimaride estetik parametrelerinin biçimlenmeyle ilişkisi Bitlis'te bulunan geleneksel konut dokusunda incelenmiştir. Bitlis'teki geleneksel konutlardan olan; Müftüler Evi, İsa Kalkan Evi, Hacı Muzaffer Evi, Ali Sacit Evi, Defterdarlık Konağı hakkında araştırma yapılmıştır. Konutların plan ve cepheleri, estetik parametreler olan biçim-şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku kriterleri ile cephe tasarımı etkileyen çevresel faktörlerden, kültür, topoğrafya, yön, iklim başlıkları altında ele alınmıştır.

4.1 Materyal

İnsanlar bir tasarımı görme duyularıyla algılayarak değerlendirmektedir. Bu algılayış ise bireyin cinsiyeti, eğitim düzeyi, yaşı, gelir seviyesi ve mesleği gibi birçok etkene göre değişkenlik göstermektedir. Bireylerin yaşam tarzlarına göre aynı kültürde olsalar bile beğeni ve algılarında farklılık görülebilmektedir. Dolayısıyla bütün bu etmenler göz önünde bulundurularak öznel nitelikte anket çalışması ve temel tasarım ilkelerinin çevresel etmenlerle birleştirildiği nesnel bir çalışma yapılmıştır.

Çalışma, Bitlis'in geleneksel konut mimarisinin oluşumunda temel alınan estetik biçimlenme kriterlerinin, Rahva Bölgesinde inşa edilmiş konut yapılarıyla ilişkisini incelemektedir. Her iki unsur arasında çok belirgin farklılıklar görülmüştür. Anket çalışmaları aracılığı ile ilgili bölgede yaşayan insanların tutumları gözlemlenmiştir. Gözlemlenen bireylerin, Rahva Bölgesi konut tipi yapılarının estetik görünümüne dair fikir ve görüşleri, kent dokusunda meydana gelen değişimin olumlu ve olumsuz yönleri tartışılmıştır. Rahva Bölgesinde ilk yerleşimin olduğu zamanlarda zemin+1, zemin+2 konutları görülürken, zamanla çok katlı konut bloklar da yapılmıştır. Yapılar tek blok niteliğinde olup, henüz site oluşumları görülmemektedir. Mimaride estetiğin yapısal biçimlenme ile ilişkisi Bitlis geleneksel dokusunda bulunan "Müftüler Evi, İsa Kalkan Evi, Hacı Muzaffer evi, Ali Sacit Evi, Yusuf Paşa Konağı, Defterdarlık Konağı" konutlarında incelenmiştir. Seçilen bu konutlar hakkında detaylı bir şekilde incelenmiştir ve inşa edildiği yıllardan bu yana, şehrin önemli yapıları olduğu, değer verildiği görülmüştür. Bu bağlamda yapıların cephelerinin estetik açıdan ele alınması çalışma için gerekli olmuştur. Konutlara ait konum bilgileri Bitlis Belediyesi arşivinden alınmıştır ancak ada-parsel numaralarına ulaşılamamıştır.

4.1.1 Müftüler Evi

Bitlis'in önde gelen ailelerinden Müftüler'e ait olan ev, daha önce bir mescit ve tekke ile birlikte inşa edilmiştir. Günümüzde tekkenin yeri bilinmese de, mescit varlığını sürdürmektedir. Kesin inşa tarihi bilinmeyen evin birkaç aşamada inşa edildiği düşünülmektedir. Harem ve selamlık şeklinde planlanan evin kat sayısı bazı bölümlerde tek bazı bölümlerde ise iki veya üç katlıdır. Harem bölümünde yer alan hamamın aynalı tonoz üst örtüsü dikkat çekicidir. Başodanın ahşap işçiliğine sahip dolap ve musandıraları, mazgal pencereleri ve pencereleri çevreleyen kemer üzerine cas[1] ile yapılmış motifler evin en nitelikli alanlarıdır. Günümüzde yıkılmış olan Müftüler Evinin harem kat planı ve farklı cephe görünüşleri Şekil 4.1'de verilmiştir.

Şekil 4. 1 Müftüler Evi (Sayan ve Öztürk, 2001'den Uyarlanmıştır)

[1] Yerel mimari dokunun temel bileşenlerinden biri olan cas, yörede yaygın olarak bulunan alçı taşının fırınlarda yakılıp öğütülmesiyle elde edilen ve içine odun külleri katılarak yapıda kullanılan harç ve sıva malzemesidir (Mimarlık 354, 2010)

Bütün bu verilere dayanarak Müftüler evinin mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen çevresel faktörler ile ilgili detaylar Tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4. 1 Bitlis Müftüler Evinin mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen çevresel faktörler

Mimari tasarım Öğeleri	**Biçim:** Yapı tasarımında geometrik ve düzenli formlar kullanılıp, durağan olarak tasarlanmıştır. Yapı dikdörtgenlerin birleşmesiyle oluşmuştur.
	Malzeme: Yapı, düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır (ahlat taşı). Cephede cam pencere öğeleri bulunmaktadır.
	Ölçü-oran: Dış cephede, pencereler birer modül şeklinde tasarımda yer almaktadır. Yapı insani ölçülere uygun oranlarla tasarlanmıştır. Aynı zamanda yapının farklı cephe oranları da kendi içinde ölçülüdür.
	Ritim: Yapının üç cephesinde çıkma yapan duvar genişliklerinin eşit uzunluklarda tasarlanması bununla birlikte cephede rengin, biçimin ve dokunun aynı olması yapının kendi içinde tekrara uğradığını göstermektedir. Bu tekrar sebebiyle yapıda ritim ilkesinin görüldüğü söylenebilmektedir.
	Renk: Yapı cephesinde farklı renklerin aksine sarı, toprak rengi ve gri renk tonları kullanılmıştır.
	Işık: Bu yapıda, ışık işlevsel amacına uygun tasarlanmıştır. Doğal ışık ile dış cephe aydınlanması sağlanmıştır.
	Doku: Malzemenin doğal dokusu kullanılmıştır.
Tasarımı etkileyen çevresel faktörler	**Kültür:** Haremlık-selamlık esasına göre planlanan evin kat sayısı bazı bölümlerinde tek, bazılarında ise iki-üç katlıdır.
	Topoğrafya: Yapı, eğimli bir arazi üzerine oturmaktadır. Tasarımında topoğrafyadan yararlanılmıştır.
	Yön: Yapı tasarımı güneşe ve manzaraya göre yönelim göstermektedir.
	İklim: Soğuk iklimin yaşanması sebebiyle pencere açıklıkları küçük ve cephe tasarımları bu unsura bağlı olarak yapılmıştır.

Müftüler evinin hangi çevresel etmenlerden hangi tasarım öğe ve ilkelerinin etkilendiğine dair eşleştirme Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4. 2 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi

Çevresel Etmenler	Tasar Öğe ve İlkeleri
• Fiziksel Çevre Etmenleri (İklim, Jeoloji, Topoğrafya) • Sosyo Kültürel Çevresel Etmenler • Ekonomik Etmenler • Psikolojik Çevresel Etmenler	Biçim Malzeme • Ölçü-oran • Ritim Renk Işık Doku

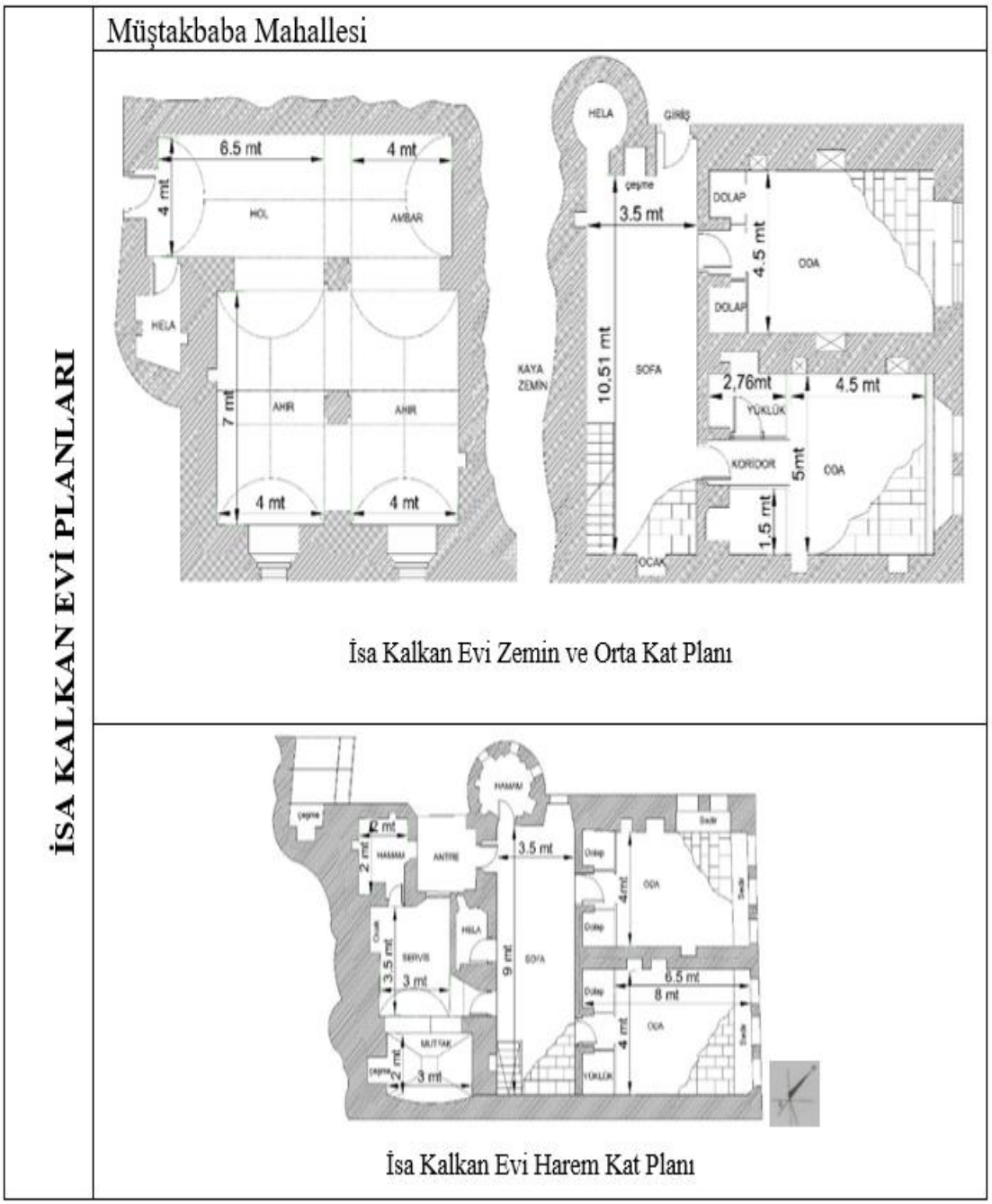
Fiziksel çevre etmenlerinden iklim ve topoğrafya, en çok tasarım öğelerinden biçim ve malzeme üzerinde etkili olmuştur. Malzeme tasarım öğesi, fiziksel ve ekonomik etmenlerden etkilenmiştir.

4.1.2 Ahmet Ağa Konağı (İsa Kalkan Evi)

Yapı cephesinde ve üçüncü kat giriş kapısının üzerinde yer alan kitabelerde yapının 1897 yılında inşa edildiği yazmaktadır. Ev sokak yönünde üç katlı görünmektedir. Çok eğimli bir arsa üzerinde kurulmuş olduğu için, her üç katın da dışarıya doğrudan açılan birer kapısı vardır. Planı harem ve selamlık olarak ayrılmıştır.

En üst kat harem, orta kat selamlık, birinci kat ise depo ve ahır amaçlı tanzim edilmiştir. Oturma katları arasındaki bağlantı ahşap bir merdivenle sağlanmıştır. Evin en dikkat çeken özelliği zengin kalem işleridir.

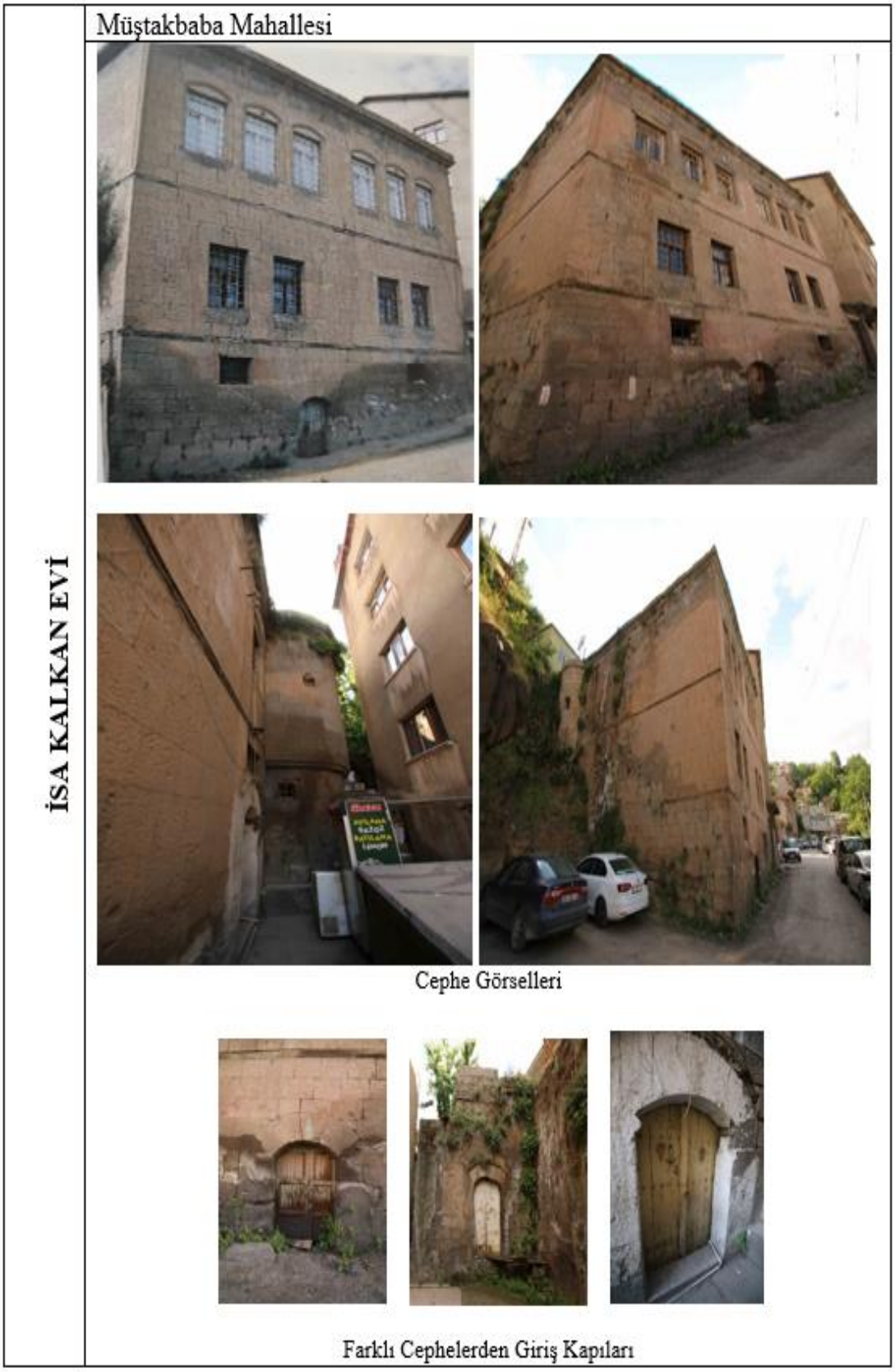
Odalarda pencerelerin önünde taş sedirler bulunur. Yapının üç kata ilişkin planları Şekil 4.2'de verilmiştir. Konutun farklı cephelerine ait görüntüler, eyvan ve harem girişi de Şekil 4.3'te fotoğraflanmıştır.

Şekil 4. 2 İsa Kalkan Evi planları (Sayan ve Öztürk, 2001'den uyarlanmıştır)

Bu verilere dayanarak İsa Kalkan evinin mimari tasarım öğeleri ile ilgili detaylar ise Tablo 4.3'te detaylandırılmıştır.

İsa Kalkan evinin hangi çevresel etmenlerden hangi tasarım öğe ve ilkelerinin etkilendiğine dair eşleştirme Tablo 4.4'te detaylandırılmıştır.

Şekil 4. 3 İsa Kalkan Evi farklı cephelerden görselleri (Sayan ve Öztürk, 2001'den uyarlanmıştır)

Tablo 4. 3 Bitlis İsa Kalkan Evinin mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen çevresel faktörler

Mimari tasarım Öğeleri	**Biçim:** Yapıda düzenli ve geometrik formlar, durağan şekilde tasarlanmıştır. Cephede kare ve dikdörtgen formların yanı sıra silindir formun da yer aldığı görülmüştür.
	Malzeme: Yapı, düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır (ahlat taşı). Cephede cam pencere öğeleri bulunur. Yapının kuzeydoğu cephesine sonradan beton merdiven yapılmıştır. Çift kanatlı ahşap bir kapı, dıştan çinko saçla kaplanmıştır.
	Ölçü-Oran : Yapı oran-orantı bakımından insani ölçülere uygun oranlarda tasarlanmıştır. Bununla birlikte yapının farklı cephe oranları da kendi içinde ölçülüdür.
	Ritim : Yapı cephesinde farklı katlarda pencere modülünün belirli bir örüntüyle kendisini tekrarladığı görülmüştür, bu da yapının ritim ilkesiyle tasarlandığını göstermektedir.
	Renk: Dış cephede taş renginin baskın olmasının aksine, haremlik girişinde beyaz ve mavi renkler hâkimdir.
	Işık: Yapı, ışığın işlevsel amacına uygun tasarlanmıştır. Evin bölmeleri işlevine göre konumlandırılırken, cephedeki pencere sayısı da yine işleve göre düşünülüp doğal ışık alması sağlanmıştır.
	Doku: Malzemenin doğal dokusu kullanılmıştır.
Tasarımı etkileyen çevresel faktörler	**Kültür:** Haremlık-selamlık esasına göre planlanan evin kat sayısı üç katlıdır. En üst kat harem, orta kat selamlık, birinci kat ise depo ve ahır amaçlı kullanılmıştır.
	Topoğrafya: Yapı dik (çok eğimli) bir arazi üzerine oturmaktadır. Bu nedenle her üç katın da dışarıya doğrudan açılan birer kapısı vardır. Bu da yapının üzerinde bulunduğu topoğrafya koşullarına uyumlu ve bundan yararlanarak tasarlandığını göstermektedir.
	Yön: Yapı tasarımı manzaraya (sokak istikameti) göre yönelim göstermektedir.
	İklim: Soğuk iklimin yaşanması sebebiyle pencere açıklıkları küçük ve cephe tasarımları bu unsura bağlı olarak yapılmıştır.

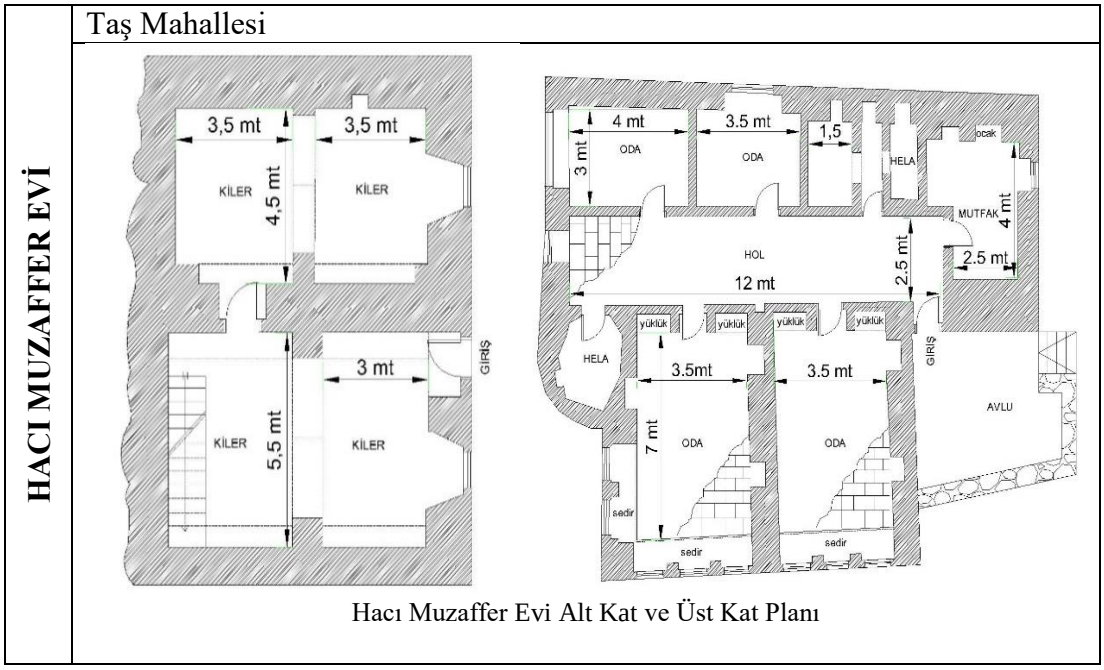
Tablo 4. 4 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi

Çevresel Etmenler	Tasar Öğe ve İlkeleri
• Fiziksel Çevre Etmenleri (İklim, Jeoloji, Topoğrafya) • Sosyo Kültürel Çevresel Etmenler • Ekonomik Etmenler • Psikolojik Çevresel Etmenler	• Biçim Malzeme • Ölçü-oran • Ritim Renk Işık Doku

Fiziksel çevre etmenlerinden iklim ve topoğrafya, tasarım öğelerinden en çok biçim ve malzeme üzerinde etkili olmuştur. Malzeme öğesi, fiziksel ve ekonomik etmenlerden etkilenmiştir. Sosyo-kültürel olarak haremlik-selamlık esasına dayalı olması sebebiyle cephede alt ve üst kat arasında pencere boyutlarında farklılıklar gözlenmektedir.

4.1.3 Hacı Muzaffer Evi

Bitlis ilinde bulunan önemli geleneksel konutlardan biri olan Hacı Muzaffer Evinin alt ve üst kat planı ve farklı cephelerden görünüşleri Şekil 4.4'te detaylandırılmıştır.

Hacı Muzaffer Evi Alt Kat ve Üst Kat Planı

Şekil 4. 4 Hacı Muzaffer Evi (Sayan ve Öztürk, 2001'den uyarlanmıştır)

Hacı Muzaffer Evi Cephe Görselleri

Şekil 4.4 (Devam)

Bu verilere dayanarak Hacı Muzaffer evinin mimari tasarım öğeleri ile ilgili detaylar Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4. 5 Bitlis Hacı Muzaffer Evinin mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen faktörler

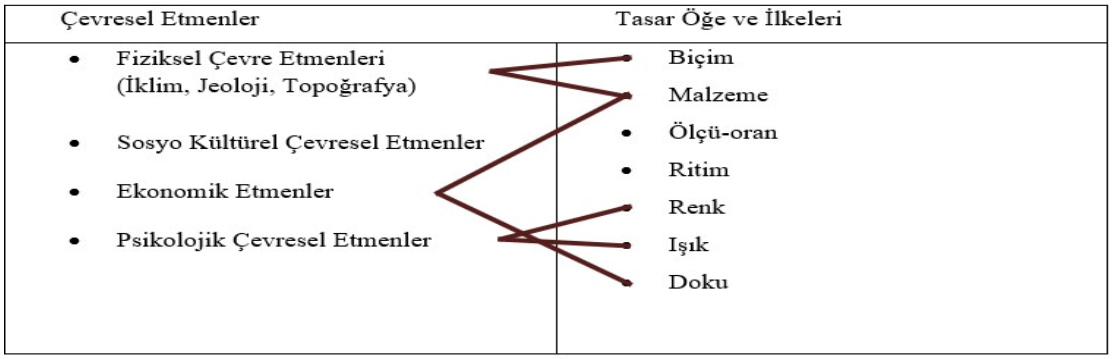
Mimari tasarım Öğeleri	**Biçim-Şekil**: Yapı geometrik, düzenli formlar kullanılmıştır ve durağan olarak tasarlanmıştır. Cephe tasarımında silindir, kare ve dikdörtgen formların yer aldığı görülmüştür. Genel itibariyle cephenin sade olduğu söylenebilmektedir. Dış görünüşü küçük bir kaleyi anımsatan yapıda cepheler, kapı-pencere açıklıkları; pencereleri kuşatan kör kemerler ve iki taş sırası kadar taşan saçakla bir dinamizm kazanmıştır.
	Malzeme: Üzeri düz toprak damlı, düzgün kesme taşla inşa edilmiştir. Kapı ve pencerede cam ve ahşap malzeme kullanılmıştır.
	Ölçü-Oran: Yapı insani ölçülere uygun oranlarda tasarlanmıştır. Bununla birlikte yapının farklı cephe oranları da kendi içinde ölçülüdür.
	Ritim: Yapının aynı cephede aynı pencere modülünün kullanılıp, tekrarlanması ve bununla birlikte cephede rengin, biçimin-dokunun aynı olması yapının kendi içinde tekrara uğradığını göstermektedir. Bu nedenle yapıda ritim ilkesi görülmüştür.
	Renk: Dış cephede sıva yapılmaksızın doğal taş kullanılıp, kapı-pencerelerde ahşap detaylar yer almıştır. Bunun dışında farklı bir renk kullanılmamıştır.
	Işık: Işığın işlevsel amacına uygun tasarlanmıştır.
	Doku: Malzemenin doğal dokusu kullanılmıştır.

Tablo 4.5 (Devam)

Tasarımı etkileyen çevresel faktörler	**Kültür**: Alt katı depo ve üst katı yaşam alanı olmak üzere planlanan ev iki katlıdır.
	Topoğrafya: Yapı eğimli bir araziye oturmuştur. Yapı tasarımında topografyadan yararlanılmıştır.
	Yön: Yapı tasarımı güneşe göre yönelim göstermektedir.
	İklim: Cephe yönüne göre kapı-pencere açıklıkları ve yine bölgenin iklimi de göz önünde bulundurularak saçak tasarlanmıştır.

Hacı Muzaffer evinin hangi çevresel etmenlerden hangi tasarım öğe ve ilkelerinin etkilendiğine dair eşleştirme Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo 4. 6 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi

Fiziksel çevre etmenlerinden iklim ve topoğrafya, tasarım öğelerinden en çok biçim ve malzeme üzerinde etkili olmuştur. Malzeme öğesi, fiziksel ve ekonomik etmenlerden etkilenmiştir.

4.1.4 Yusuf Paşa Konağı

Kitabesinde yazıldığı üzere 1899 tarihinde bir ayan konağı olarak inşa edilmiştir. Şehir manzarasına hâkim bir tepe üzerinde konumlandırılmıştır. Konağın taç kapı niteliğindeki cümle kapısı, sivri bir kemer ve üstte bir konsol dizisiyle anıtsal bir görünüşe sahiptir. Yapı iki katlıdır, kat planları ve cephe görselleri Şekil 4.5'te gösterilmiştir. Odalar sofalara ya da sofa niteliğindeki koridorlara açılmaktadır. Alt katta yaşam alanları kullanılsa bile dışa kapalı alanlar oluşturulmuştur. Bunun aksine

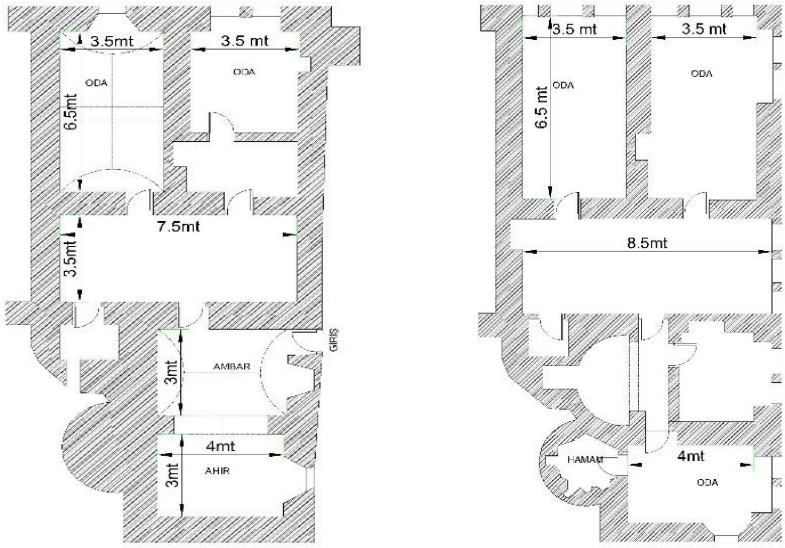
üst kattaki odalarda ise sokağa bakan ve mümkün olduğunca çok pencereden ışık almasına özen gösterilen bir tasarım izlenmiştir. Odaların sabit elemanları, pencere önüne yerleştirilen taş sedirler, çollar ve ahşap musandıralardır.

Orta halli ailelerin konutlarında sade kapılar yer alırken varlıklı ailelerin cümle kapıları ise anıtsal bir görünümdedir. Taç kapı görünümlü taş kemerli kapılara sık rastlanmaktadır.

Bitlis evlerinin üst örtüleri her zaman toprak düz damdır. Yusuf Paşa Konağında da döşeme tabakaları, en altta kavak veya karaağaçtan yaklaşık 50 cm aralıklar ile yörede "keran" denilen ahşap kirişle, onun üzerinde daha ince 2-2.5 cm çapında "perdi" denilen mertekler sıralanmaktadır.

Bunların arası kamış, ot, hasır ya da ince ahşap plakalarla kapatılarak üstüne "püşürük" denilen malzeme yerleştirilmiştir. En üste sığ denilen ve tuzlanarak sıkıştırılan toprak serpilip, sıkıştırma işlemi yuvarlak kesitli silindirik "loğ" taşlarıyla ve ahşap tokmakla yapılmıştır. Söz konusu toprak belirli ocaklardan temin edilmiştir ve suyu sızdırmama gibi bir özelliği vardır. Yağmur sularını ve kar yükünü kolayca akıtabilmesi için damın üzeri hafif dışa doğru eğimlidir (Sayan ve Öztürk 2001).

YUSUF PAŞA KONAĞI	Müştakbaba Mahallesi

Yusuf Paşa Konağı Zemin ve Üst Kat Planı

Şekil 4. 5 Yusuf Paşa Konağı plan ve cephe görselleri (Alparmak, 2022)

YUSUF PAŞA KONAĞI	Müştakbaba Mahallesi

Yusuf Paşa Konağı Cephe Görselleri (Ekim 2022 çekimleri)

Şekil 4.5 (Devam)

Bütün bu verilere dayanarak Yusuf Paşa Konağının mimari tasarım öğeleri ile ilgili detaylar Tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4. 7 Bitlis Yusuf Paşa Konağının mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen faktörler

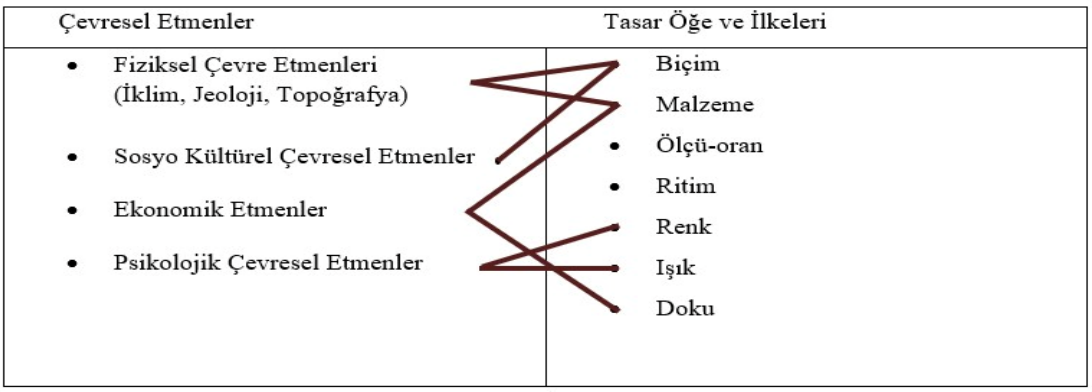
Mimari tasarım Öğeleri	
	Biçim: Konağın taçkapı niteliğindeki cümle kapısı, sivri bir kemer ve üstte bir konsol dizisiyle anıtsal bir görünüşe sahiptir. Bununla birlikte cephede dikdörtgen ve silindir form yer almıştır.
	Malzeme: Yapı, düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır(ahlat taşı). Cephede cam pencere öğeleri ve ahşap detaylarla birlikte demir korkuluklar bulunmaktadır.
	Ölçü-Oran: Yapı insani ölçülere uygun oranlarda tasarlanmıştır. Bununla birlikte yapının farklı cepheleri de kendi içinde ölçülüdür.

Tablo 4. 7 (Devam)

	Ritim: Cephede görülen pencere elemanlarının tekrarı ritim ilkesinin uygulandığını göstermektedir.
	Renk: Yapı cephesinde taş rengi, gri renk tonları ve ahşap rengi kullanılmıştır. Cümle kapısında beyaz detaylar da yer almaktadır.
	Işık: Yapı ışığın işlevsel amacına uygun tasarlanmıştır. Özellikle üst kattaki odalarda sokağa bakan ve mümkün olduğunca çok pencereden ışık almasına özen gösterilen bir tasarım izlenmiştir.
	Doku: Malzemenin doğal dokusu kullanılmıştır.
Tasarımı etkileyen çevresel faktörler	**Kültür**: Haremlik-selamlık esasına göre planlanan ev iki katlı bir mimariye sahiptir. Üst kat harem, alt kat ise ahır ve ambar olarak tanzim edilmiştir.
	Topoğrafya: Yapı şehir manzarasına hakim bir tepe üzerinde konumlandırılmıştır. Kod farkı yüksektir, fakat eğimli topoğrafyadan kaynaklı bir tasarım söz konusu değildir.
	Yön: Yapı tasarımı güneşe ve şehir manzarasına göre yönelim göstermektedir.
	İklim: Cephe yönüne göre kapı-pencere açıklıkları konumlandırılmıştır.

Yusuf Paşa Konağının hangi çevresel etmenlerden hangi tasarım öğe ve ilkelerinin etkilendiğine dair eşleştirme Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4. 8 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi

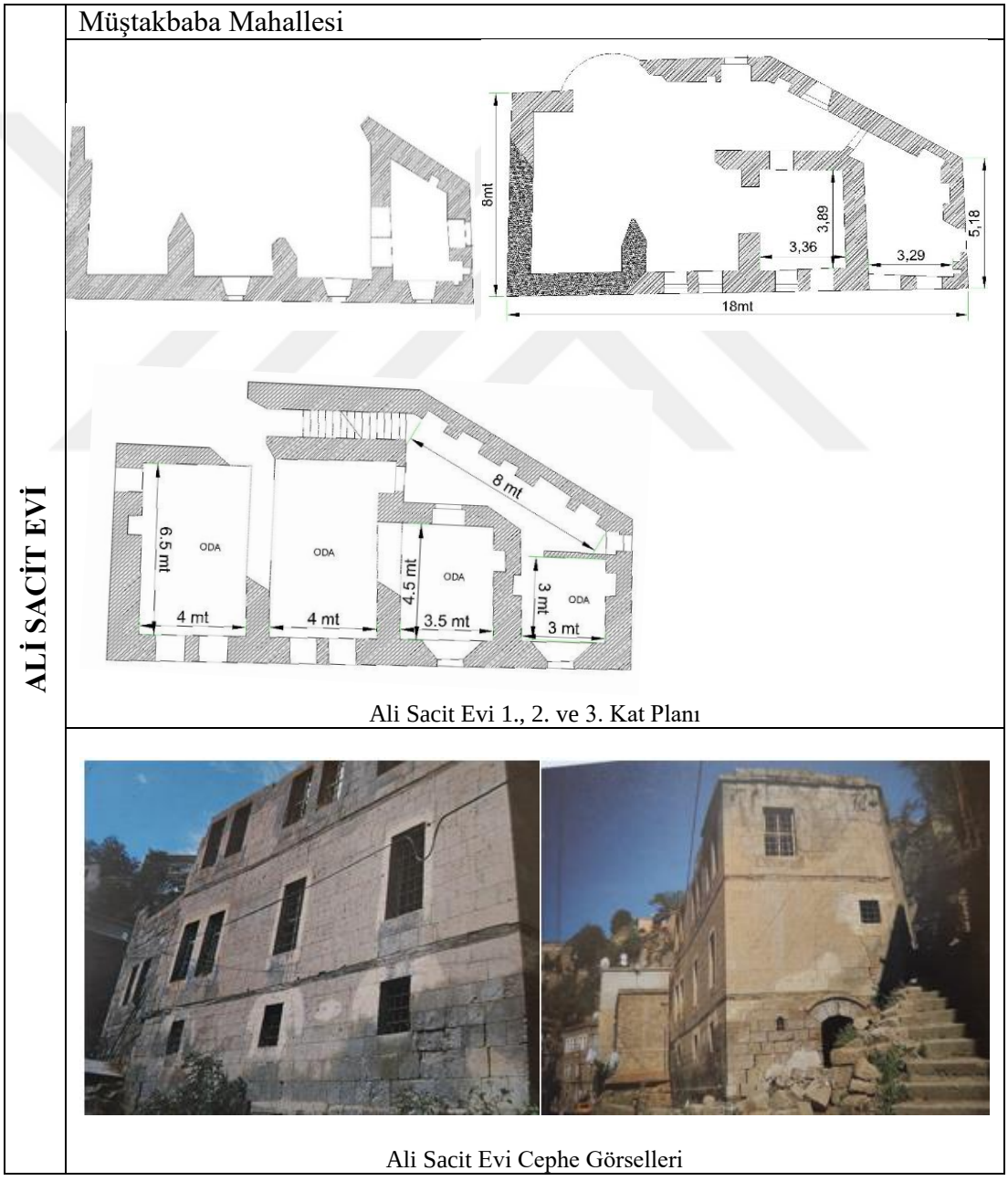

İklim ve topoğrafyanın malzeme seçiminde, yapı biçimlenmesinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Malzeme seçimi iklimin yanı sıra bölgenin ekonomik etmenlerinden de etkilenmektedir. Konağın avlusuna girilen giriş kapısı özelliğindeki eyvanın büyüklüğü ve şekli ailenin sosyal statüsünü sembolize etmektedir. Sosyo-kültürel

unsurları etkileyen statü ve toplumun haremlik-selamlık esasına dayanan kültürü, cephedeki tasarım elemanlarında, yapının biçimlenmesinde etkili olmuştur.

4.1.5 Ali Sacit Evi

Bitlis ilinde bulunan günümüzde yıkılmış olan önemli geleneksel konutlardan biri olan Ali Sacit Evinin I., II. ve III. Kat rölöve planları ve farklı cephelerden görünüşleri Şekil 4.6'da gösterilmiştir.

Şekil 4. 6 Ali Sacit Evi plan ve cephe görselleri (Sayan ve Öztürk, 2001)

Bu verilere dayanarak Ali Sacit evinin mimari tasarım öğeleri ile ilgili detayları ise Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4. 9 Bitlis Ali Sacit Evi, mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen çevresel faktörler

Mimari tasarım öğeleri	**Biçim:** Geometrik, düzenli ve asal formlar kullanılmıştır. Tasarımda kullanılan formlar kare ve dikdörtgendir. Ev içte olduğu gibi dışta da sadedir.
	Malzeme: Düzgün kesme taş ile inşa edilmiştir. Bununla birlikte demir korkuluk ve ahşap detaylar da cephe tasarımında yer almaktadır.
	Ölçü-Oran: Yapı içindeki oda büyüklükleri eşit ya da çok yakın ölçülerdedir. Oda büyüklük oranları 1 ve 1.16 bulunmuştur. Yapı insani ölçülere uygun oranlarda tasarlanmıştır.
	Ritim: Pencereler modül olarak kullanılmıştır. Yapı cephesinde farklı katlarda pencere modülünün belirli bir örüntüyle kendisini tekrarladığı görülmüştür, bu da yapının ritm ilkesiyle tasarlandığını göstermektedir.
	Renk: Yapı cephesinde farklı renklerin aksine sarı, toprak rengi, taş rengi ve gri renk tonları kullanılmıştır.
	Işık: Bu yapıda, ışık işlevsel amacına uygun tasarlanmıştır. Doğal ışık ile dış cephe aydınlanması sağlanmıştır.
	Doku: Taş kullanımından dolayı doğal bir dokusu vardır.
Tasarımı etkileyen çevresel faktörler	**Kültür**: Harem-selamlık esasına göre planlanan ev üç katlıdır.
	Topoğrafya: Yapı eğimli bir araziye oturmuştur.
	Yön: Yapı tasarımı manzaraya göre yönelim göstermektedir.
	İklim: Bölgenin iklim özellikleri göz önünde bulundurularak cephe yönüne göre pencere açıklıları tasarlanmıştır. Güney cephesinde diğerlerine göre daha fazla pencere açıklığı bulunmaktadır.

Ali Sacit evinin hangi çevresel etmenlerden hangi tasarım öğe ve ilkelerinin etkilendiğine dair eşleştirme Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

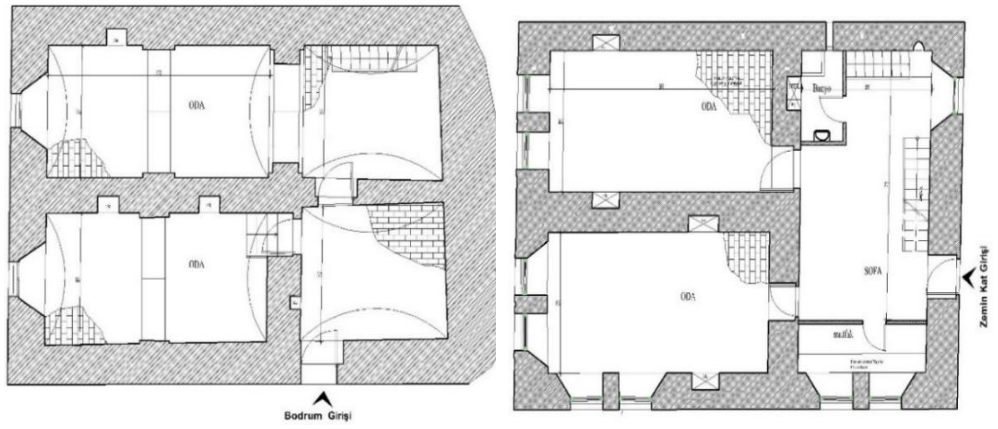
Tablo 4. 10 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi

Çevresel Etmenler	Tasar Öğe ve İlkeleri
• Fiziksel Çevre Etmenleri (İklim, Jeoloji, Topoğrafya) • Sosyo Kültürel Çevresel Etmenler • Ekonomik Etmenler • Psikolojik Çevresel Etmenler	• Biçim • Malzeme • Ölçü-oran • Ritim • Renk • Işık • Doku

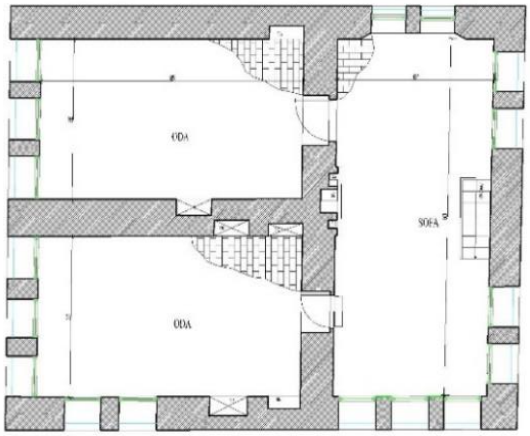
Fiziksel çevre etmenlerinden iklim ve topoğrafya, tasarım öğelerinden en çok biçim ve malzeme üzerinde etkili olmuştur. Aynı zamanda malzeme seçimi ekonomik etmenlerden de etkilenmiştir.

4.1.6 Defterdarlık Konağı

Konak üç katlı olup, taş yığma strüktürdedir. Yapı 1885 yılında konak olarak tasarlanmıştır, fakat günümüzde bir kültür evine dönüştürülmüştür. Konağın üç katına da bağımsız girişler yapılmıştır. Bodrum kat kuzey cephesinden, zemin kata batı cephesinden yol üzerinden giriş tasarlanmıştır. Yapının planları ve farklı cephelerden görünüşleri Şekil 4.7'de gösterilmiştir.

DEFTERDARLIK KONAĞI	Yükseliş Mahallesi
	 Defterdarlık Konağı Bodrum, Zemin ve Üst Kat Planı

Şekil 4. 7 Defterdarlık Konağı plan ve cephe görselleri (Van Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Onaylı Restorasyon Projesi, 2017)

Defterdarlık Konağı Bodrum, Zemin ve Üst Kat Planı

Defterdarlık Konağı Cephe Görselleri

Şekil 4.7 (Devam)

Bu verilere dayanarak Defterdarlık Konağının mimari tasarım öğeleri ile ilgili detaylar ise Tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4. 11 Bitlis Defterdarlık Konağının mimari tasarım öğeleri ve tasarımı etkileyen faktörler

Mimari tasarım öğeleri	**Biçim:** Geometrik, düzenli ve asal formlar kullanılmıştır. Tasarımda kullanılan formlar; kare ve dikdörtgendir. Bazı cephelerde kemerli pencere detaylarına rastlanmaktadır.
	Malzeme: Yapı, düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır (ahlat taşı). Cephede cam pencere öğeleri ve ahşap detaylarla birlikte demir korkuluklar bulunmaktadır.
	Ölçü-Oran: Yapının farklı cephe oranları kendi içinde ölçülüdür. Pencereler her cephede, farklı biçim ve sayıda modül olarak kullanılmıştır.
	Ritim: Yapı cephesinde farklı katlarda pencere modülünün belirli bir örüntüyle kendisini tekrarladığı görülmüştür, bununla birlikte cephede rengin, biçimin ve dokunun aynı olması yapının kendi içinde tekrara uğradığını göstermektedir. Bu da yapının ritim ilkesiyle tasarlandığını göstermektedir.
	Renk: Yapı cephesinde sarı, toprak rengi, kahverengi ve gri renk tonları ile ahşap rengi kullanılmıştır.
	Işık: Yapı ışığın işlevsel amacına uygun tasarlanmıştır. Her cephede mümkün olduğunca çok pencereden ışık almasına özen gösterilen bir tasarım izlenmiştir.
	Doku: Malzemenin doğal dokusu kullanılmıştır.
Tasarımı etkileyen çevresel faktörler	**Kültür**: Haremlik-selamlık esasına göre planlanan evin kat sayısı üç katlıdır.
	Topoğrafya: Yapı eğimli bir arazi üzerine oturmaktadır. Bu nedenle bodrum ve zemin katın dışarıya doğrudan açılan birer kapısı vardır. Bu da yapının üzerinde bulunduğu topoğrafya koşullarına uyumlu ve bundan yararlanarak tasarlandığını göstermektedir.
	Yön: Yapı tasarımı güneşe göre yönelim göstermektedir.
	İklim: Soğuk iklimin yaşanması sebebiyle pencereler yapının içine doğru tasarlanmıştır. Böylelikle cephede aynı yüzeyde olmasının aksine açıklık iç kısımda yer almaktadır.

Defterdarlık Konağının hangi çevresel etmenlerden hangi tasarım öğe ve ilkelerinin etkilendiğine dair eşleştirme Tablo 4.12'de gösterilmiştir.

Tablo 4. 12 Tasar öğe ve ilkelerinin çevresel etmenlerle örtüştürülmesi

Çevresel Etmenler	Tasar Öğe ve İlkeleri
• Fiziksel Çevre Etmenleri (İklim, Jeoloji, Topoğrafya) • Sosyo Kültürel Çevresel Etmenler • Ekonomik Etmenler • Psikolojik Çevresel Etmenler	• Biçim • Malzeme • Ölçü-oran • Ritim • Renk • Işık • Doku

Topoğrafya ve iklimin yapının cephe biçimlenmesinde, malzeme seçiminde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Renk ve ışık öğeleri en çok psikolojik çevresel etmenlerden etkilenmiştir.

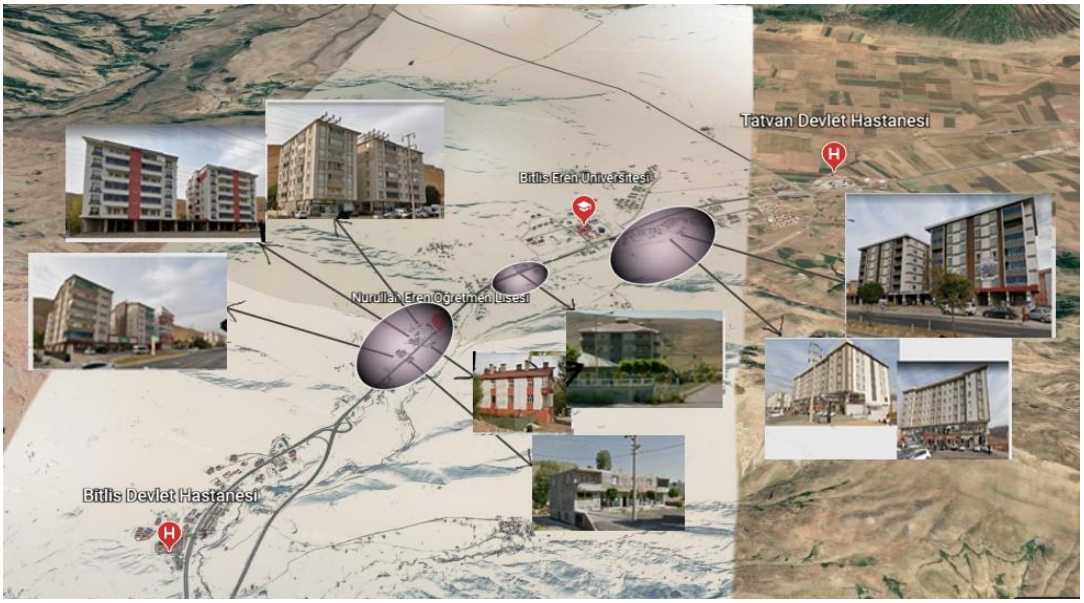
4.1.7 Rahva bölgesi konut dokusu

Rahva Bölgesi, düzlük bir bölge olması ve kent için önemli olan eğitim-sağlık birimlerinin de inşasıyla birlikte yeni yapılaşma potansiyelinin bulunduğu bir bölgedir. Yeni konut yerleşimin oluştuğu çalışma alanı olan Rahva bölgesi Google earth görüntüsü gösterilmiştir (Şekil 4.8). Bu bölgedeki ilk yapı örnekleri zemin+1, zemin+2 şeklindeyken, zamanla daha çok katlı tekli bloklar inşa edilmiştir.

Şekil 4. 8 Bitlis tarihi kent merkezi, geçiş bölgesi ve Rahva bölgesi (Google Earth, 2022)

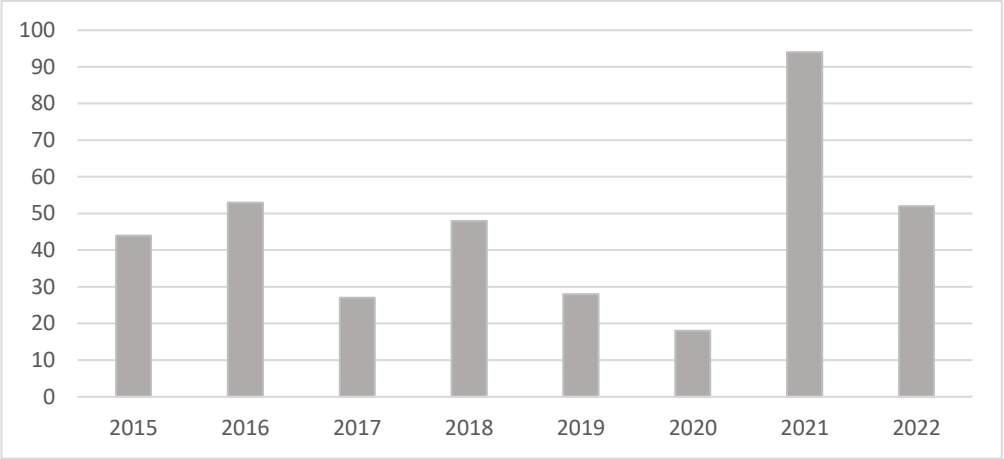
Bu bölgede bulunan parsellerde resmi kayıtlara göre 2015-2022 yılları arasında 386 blok ruhsatlı olarak inşa edilmiştir. Bu bloklar zemin+6, zemin+7 katlı olmaktadır. Bölgede mevcut durumda 1-2 katlı konutlar, 5 kat ve üzerindeki bloklar, Toki konutları ve uzun yıllardır kullanılmayan atıl durumdaki konutlar yer almaktadır. Çalışma alanında bulunan bazı konutların cephe görüntüsü Google earth üzerinden konumlarıyla birlikte gösterilmiştir (Şekil 4.9).

Şekil 4. 9 Rahva bölgesi google earth görüntüsü ve bazı konutların cephe görüntüsü (Google Earth, 2022)

Çalışma alanı olarak belirlenen Rahva bölgesi Bitlis Belediyesi sınırları içinde yer almaktadır. Ana caddenin sağında ve solundaki parsellerde olmak üzere Bitlis Belediyesi resmi kayıtlara göre 2015'ten itibaren günümüze kadarki mevcut veriler kayıtlıdır.

Bu kayıtlara göre 2015 yılında 44, 2016 yılında 53, 2017 yılında 27, 2018 yılında 48, 2019 yılında 28, 2020 yılında 18, 2021 yılında 94, 2022 yılında 52 adet blok ruhsatlı olarak inşa edilmiştir. Rakamlardan da anlaşıldığı üzere günümüzde konut yapılaşma oranı yükselmiştir (Şekil 4.10).

Şekil 4. 10 Yıllara göre konut blok adet sayısı (BB 2022 Verileri)

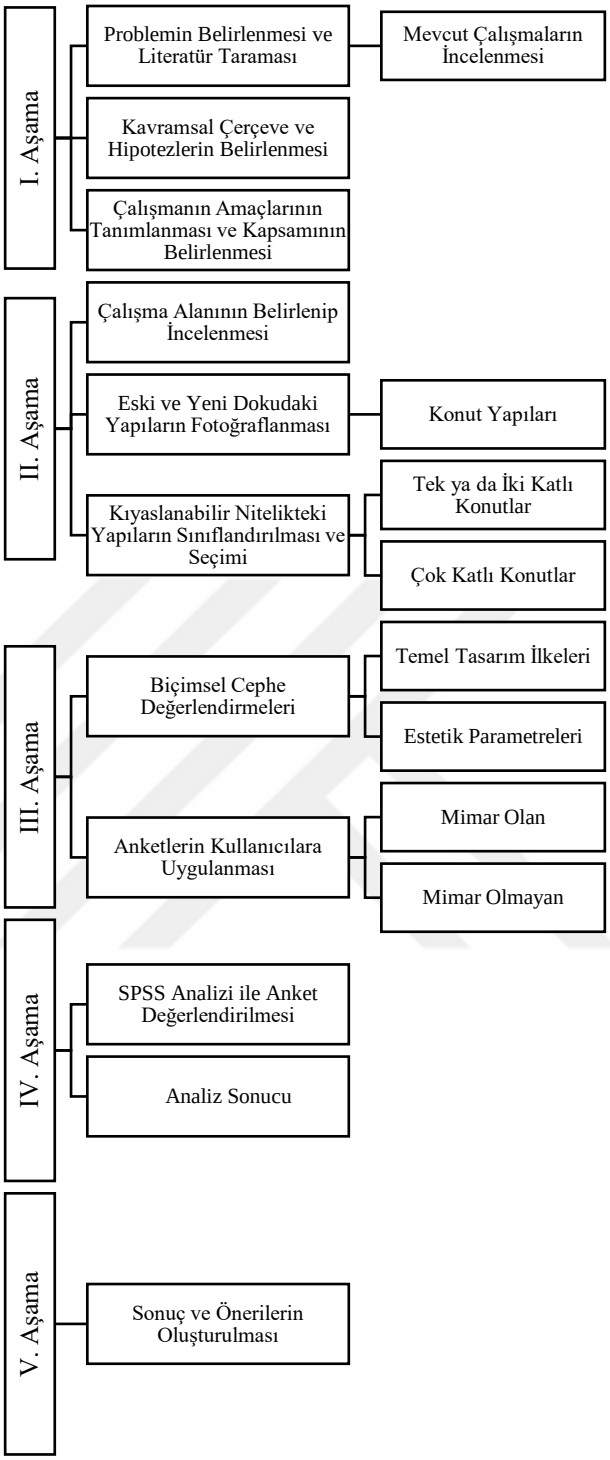
4.2 Metot

Bu çalışma, yeni tasarlanan konut cephelerinin nasıl algılandığı ve estetik biçimlenme bağlamında değerlendirilmesi üzerine kurulmuştur. Tasarlanan cephelerin estetik algı çerçevesinde incelenerek, kullanıcının beğeni ve algısı göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla çalışmada temel sorgu, cephe elemanlarının estetik biçimlenme parametreleri ve estetik algı üzerinden değerlendirilmesidir. Bu amaçla Bitlis'in yeni yerleşim bölgelerinde değişen yapısal biçimler, estetiğin nesnel faktörleri açısından tanımlanmıştır. Bununla birlikte kullanıcıların öznel olarak değerlendirmesi yapılmıştır.

Araştırma, alan çalışmaları, anketlerin katılımcılara uygulanması, SPSS programı cronbach's alpha[2] güvenirlik analizi ile gerçekleştirilen analiz çalışmaları ve elde edilen sonuçların değerlendirilmesi olmak üzere 5 aşamada gerçekleşmiştir (Şekil 4.11).

İlk etapta, konu ile ilgili ana problem belirlenmiş ve benzer alanda bilimsel literatüre geçmiş çalışmalar taranmıştır. Çalışma konusu ile ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş ve çalışmanın hipotezleri oluşturularak kapsamı sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda tespit edilen konutlar ile ilgili detaylı araştırmalar yapılmıştır. İncelenmiş olan geleneksel konutların rölöve çizimleri Bitlis'te bulunan T.C. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden 12.06.2021 tarihinde elde edilmiştir.

[2] Güvenirlik bir ölçme aracının ölçmek istediği özelliği hatasız bir biçimde ölçebilme derecesidir.

Şekil 4. 11 Çalışmanın akış şeması

Bu rölöve çizimleri üzerinde cephe ve planlar etüd edilerek estetik biçimlenme kriteri ile mimari biçimlenme ilişkisinin yanı sıra tasarımda etkin olan çevresel unsurlar araştırılmıştır. Mimaride estetiğin yapısal biçimlenme ile ilişkisi Bitlis geleneksel dokuda bulunan ‘Müftüler Evi, İsa Kalkan Evi, Hacı Muzaffer evi, Ali Sacit Evi,

Yusuf Paşa Konağı, Defterdarlık Konağı' konutlarında incelenmiştir. Tasarım ve cephede etkin olan estetik biçimlenme kriterlerinden, şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku bileşenleri ve çevresel faktörler belirlenmiştir. Bu faktörlerin estetiğin hangi parametreleriyle sağlandığı hakkında araştırma yapılmıştır. Bununla birlikte, eski ve yeni doku literatür taraması ile fotoğraflama aşamaları sürecinden geçerek, çalışmayı sınırlamak amacıyla Bitlis yeni yerleşimin oluştuğu Rahva'da yerleşme potansiyeli yoğun olan parsellerden 20 bina seçilmiştir. İlk aşamada incelenen kavramlar ve mimari biçimin; hangi estetik parametreler (şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku bileşenleri) doğrultusunda, kendini nasıl yansıttığı öncelikle Bitlis geleneksel konutlarında daha sonra seçilen yeni konutlarda incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Çalışmada, hem eski dokuda hem de yeni yerleşimlerde olmak suretiyle estetik algı üzerine anketler uygulanmıştır. Anketler 100 kişilik bir gruba mimar ve mimar olmayan olmak üzere iki grup tespit edilerek yapılmıştır.

Anket soruları bina cephelerine ait fotoğraflarla birlikte estetiğin parametreleri olan şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku ilkelerinin kullanıcı üzerindeki algısını sorgulayacak şekilde hazırlanmıştır. Rahva bölgesi üzerinde bulunan konut yapıları seçilirken, yerleşim potansiyelinin yoğun olduğu parsellerde bulunan konutlar tercih edilmiştir.

Elde edilen anket bulgularının SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı ile değerlendirilmesi ve Bitlis eski yerleşiminde yapısal biçimlenmeyi oluşturan etmenlerin, biçimlenmeye etkileri tablolar halinde ortaya çıkarılan bulgularla birleştirilmiştir. Son olarak, elde edilen veriler yeni inşa edilecek yapılar için öneriler oluşturmasıyla tamamlanmıştır.

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Anketin güvenirliğin test edilmesi için Cronbach's Alpha değeri ve normallik analizi; demografik değişkenler için yüzde analizleri, ortalama ve Chi-Square analizi; mimar olan ve olmayan kişiler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının analizi için bağımsız örneklem T-Testi ve ANOVA testleri yapılmıştır.

4.2.1 Ankette dikkate alınan parametreler

Araştırmanın evrenini Bitlis ilinde yaşayan yetişkin insanlar oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise evrenden basit seçkisiz örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Dolayısıyla her bir örneklem seçimine eşit seçilme olasılığı vererek (seçilen birim yerine konularak ya da konulmadan) seçilen birimlerin alındığı yöntemdir. Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimler, örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir. Temsil edici bir örneklemin seçiminin geçerli ve en iyi yolu seçkisiz örneklemedir (Büyüköztürk vd. 2013).

Örneklem büyüklüğünün saptanmasında Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Yeterliği Ölçüsü ile AFA' da incelenen örneklemin faktör analizi uygunluğuna bakılmıştır. Doğru bir faktör analizi için KMO>0,80 olması beklenir (Alpar, 2020) (Tablo 4.13).

Tablo 4. 13 KMO ve Bartlett' in Küresellik Testi

KMO Örneklem Yeterliği Ölçüsü		,819
Bartlett'in Küresellik Testi	Ki-Kare (χ2)	1154,679
	Serbestlik Derecesi (sd)	231
	P-Değeri	,000

Elde edilen bu sonuç, örneklem büyüklüğü için çok iyi olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Örneklemin uygunluğunun belirlenmesinde ikinci aşamasında Bartlett'in Küresellik Testi sonuçlarına bakılmıştır. Hesaplanan ki-kare istatistiğinin anlamlı çıkması (p =.000; p<.05), veri matrisinin uygunluğunun (Büyüköztürk, 2006) göstergesi olarak kabul edilmiştir. Örneklemi 18-80 yaş aralığında bulunan 100 kişi oluşturmaktadır. Bu 100 kişiden 10 tanesi mimar, 90 tanesi mimar olmayan kişilerdir. Hem mimar hem de mimar olmayan kişiler ile çalışmanın tercih edilmesinin sebebi alan uzmanı olan ve olmayan kişiler arasındaki farkı ortaya koyabilmektir. Çalışmanın temel noktasını Rahva Bölgesi konutları oluşturduğu için anket uygulanan kişilerin bu bölgeyi biliyor olmasına ve Bitlis'te en az 1 yıl yaşamasına önem verilmiştir. Anket verileri SPSS programına yüklendikten sonra her bir maddeye ait tanımlayıcı istatistikler yapılarak anketin Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Çalışmada sorulan her soru sırasıyla M1, M2, M3… M22 şeklinde kodlanmıştır. Ankette yer alan

22 maddeye ait Cronbach's Alpha katsayısı, 845 olarak hesaplanmıştır. Bu değerin oldukça yüksek ve güvenilir olduğu söylenebilir. Her bir maddenin ortalaması ve standart sapması Tablo 4.14'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 14 Çalışmada sorulan her bir maddeye ait ortalama ve standart sapma değerleri

Item Statistics			
	Mean	**Std. Deviation**	**N**
M1	4,06	,983	100
M2	2,98	1,172	100
M4	3,28	1,164	100
M3	3,27	1,171	100
M5	2,29	1,018	100
M6	3,35	1,226	100
M8	2,89	1,024	100
M7	3,75	1,095	100
M9	3,96	1,053	100
M11	3,51	1,105	100
M10	4,06	,941	100
M12	3,33	,985	100
M13	3,26	1,079	100
M14	3,67	1,025	100
M15	3,73	,973	100
M16	3,80	1,015	100
M17	2,36	1,106	100
M18	3,57	1,085	100
M19	3,78	1,069	100
M20	3,67	1,120	100
M21	3,74	,917	100
M22	3,72	,965	100

Tabloya göre en yüksek ortalama (X=4,06; sd=,983) ve en düşük ortalama (X=2,29; sd=1,01) şeklindedir. Ayrıca anketin tamamına ait istatistikler ise Tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4. 15 Ölçeğin tamamına ait istatistiki veriler

Ölçeğe Ait Veriler			
Ortalama	**Varyans**	**Standart sapma**	**N**
76,03	128,312	11,327	22

SPSS programında, analizler yapılmadan önce eldeki verilerin normal dağılıp dağılmadığının tespiti büyük önem taşımaktadır. Zira verilerin normal dağılıp

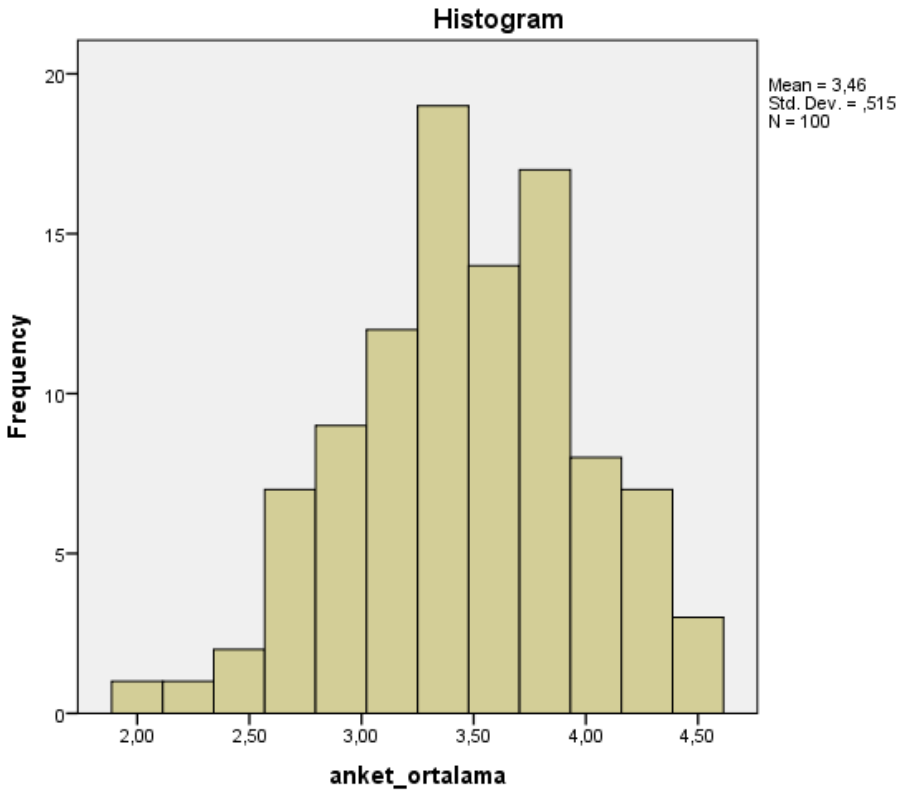
dağılmadığına göre yapılacak testler değişkenlik göstermektedir. Normallik testlerinin amacı verilmiş bir veri topluluğunun normal dağılıma uygunluk düzeyinin incelenmesidir. Ayrıca normallik testi yapılarak parametrik testler mi yoksa nonparametrik testlerin mi uygulanacağına karar verilmektedir. Normallik testleri için Kolmogorov- Smirnov ve Shapiro- Wilk testleri uygulanmaktadır (Büyüköztürk, 2011). Eldeki verilere uygulanan normallik testi sonuçları Tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4. 16 Eldeki verilere uygulanan Normallik Testi sonuçları

Normallik Testi						
	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Anket_ortalaması	,051	100	,200*	,991	100	,783

*. This is a lower bound of the true significance.

Normallik testi sonuçlarına göre elde edilen veriler histogram grafiği ile gösterilmiştir (Şekil 4.12).

Şekil 4. 12 Normallik Testi sonuçlarına göre elde edilen histogram grafiği

Normallik testinde Skewness ve Kurtosis (Çarpıklık ve Basıklık) değerleri temel alınmıştır. Skewness ve Kurtosis değerlerinin -1 ile +1 arasında (Büyüköztürk vd., 2011), bazı kaynaklarda ise -2 ile +2 arasında (George ve Mallery, 2010) dağılım göstermesi gerekmektedir. Genel kabul gören görüş ise verilerin -1.5 ile +1.5 arasında dağılmış olmasıdır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ayıca verilerin histogram grafiğinin çan eğrisi şeklinde dağılmış olması ve anlamlılık değerinin 0.05'den büyük olması (p>0.05) gerekmektedir.

Yapılan normallik testinin sonucuna göre elde edilen p> 0.05 ve histogram grafiği çan eğrisi şeklindedir. Yapılan analizlerde Skewness değeri -,195 ile ,241 arasında; Kurtosis değeri ise -,047 ile ,478 arasında bulunmuştur. Bu veriler belirlenen -1 ile +1 güven aralığında olduğu için verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Bu sonuçlara göre daha güvenilir olan parametrik testlerin yapılmasına karar verilmiştir. Parametrik testlerden olan T-Testi veri setlerinin normallik, varyans eşitliği gibi ön koşullar sağlandığında uygulanan bir testtir.

Bir değişkenin iki farklı yani birbirinden bağımsız grupta ölçüldüğü ve bu değişkene ait grup ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak yani istatiksel olarak önemli ölçüde farklılık gösterip göstermediğinin test edilmek istendiği durumlarda kullanılmaktadır. Bu çalışmada hedeflenen grup mimar olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki değişken belirlendiğinden bağımsız örneklem t –testinin uygulanmasına karar verilmiş ve uygulanmıştır. Estetik biçimlenme ve çevresel parametrelerin mimar olan ve mimar olmayan kişilere göre nasıl değiştiğini gösteren t-testi sonuçları Tablo 4.17'de verilmiştir.

Tablo 4. 17 Estetik biçimleme parametreleri ve çevresel parametrelerin meslek gruplarına göre T-Testi sonuçları

Değişkenler	**Gruplar**	**N**	**X**	**ss**	**T Testi**		
Estetik biçimleme parametreleri ve çevresel parametreler	**Mimar olan**	10	3,86	,28	**t**	**sd**	**p**
	Mimar olmayan	90	3,41	,51	2,724	98	,008

Yapılan t-testi sonucuna göre mimar (N=10), mimar olmayan (N=90) kişi çalışmaya katılmıştır. Mimarların ortalaması (X=3,86), mimar olmayanların (X=3,41) olarak bulunmuştur. Çalışmanın bağımsız örneklem T-Testi şu şekildedir:

Bağımsız örneklem T-Testinin anlamlı olup olmadığını belirlemek için öncelikle Levene's Testi incelenmiş ve anlamlılık değeri p=0,068 olduğu görülmüştür (Tablo 4.18).

Tablo 4. 18 Verilere uygulanan Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçları

Bağımsız Örneklem Testi						
		Levene Test Sonucu		T-Testi		
		F	Sig.	t	df	P (Sig. (2-tailed))
Anket ortalama	Veriler eşit dağılım gösteriyorsa	3,398	,068	2,724	98	,008
	Veriler eşit dağılım göstermiyorsa			4,269	16,323	,001

Çalışmanın varyans değerlerinin eşit olduğunun ifade edilebilmesi için p>0.05 olması gerekmektedir. Elde edilen p=0,068 sonucuna göre varyansların eşit dağılım gösterdiği söylenebilir ve bu yüzden ilk satırda bulunan değerler incelenir. Araştırmanın t-testi sonucu (t=2,72); df serbestlik sonucu (df=98) ve anlamlılık değeri (p= ,008) olarak bulunmuştur. p<0,05 olması mimar ve mimar olmayan gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Mimarların ortalaması (3,86), mimar olmayanların ortalamasından (3,41) daha yüksek olduğu için estetik biçimlenme ve çevresel parametreler açısından anlamlı olarak daha yüksektir (t[100]=7,27;p<.05).

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma kapsamında anket uygulamasından elde edilen veriler, incelenen araştırmalardan esinlenilerek istatistiksel analiz sonuçlarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

5.1 Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Araştırmanın nihai verilerini toplamak için örnekleme alınan kişilerin demografik bilgileri detaylı bir şekilde tablolara aktarılmıştır. Demografik bilgilerde *"cinsiyet, doğum yeri, Bitlis ilinde ikamet etme süresi, yaş, meslek ve eğitim durumu"* değişkenleri incelenmiştir. Bu değişkenler göz önünde bulundurularak çalışmaya katılan kişilerin çalışma alanı olan bölge ve ilgili bölgede bulunan binalar hakkında belli bir düzeyde fikir sahibi olmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların *"cinsiyet"* sorusuna verdikleri cevaplara göre, %32'sinin kadın, % 68'inin ise erkek olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.1).

Tablo 5. 1 Katılımcıların cinsiyet değişkenine ilişkin dağılımları

Cinsiyet	**n**	**Yüzde (%)**
Kadın	32	32
Erkek	68	68
Toplam	100	100

Cinsiyet değişkenine göre bir anlamlılığın olup olmadığını test etmek için öncelikli olarak normallik ve t testi yapılmıştır. Normallik testi sonucunda verilerin normal dağılım (p>0,5) gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yapılan Levene testine göre katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir fark oluşmamıştır (t[100]= -,383; p>0,5) (Tablo 5.2).

Tablo 5. 2 Cinsiyet değişkenine ilişkin T Testi sonuçları

Cinsiyet	**n**	**X**	**ss**	**df**	**t**	**p**
Kadın	32	3,43	,55	98	-,383	,703
Erkek	68	3,47	,49			

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin "doğum yeri" sorusuna verdikleri cevaplara göre %77'si Bitlis ilinde ve %23'ünün ise Türkiye'nin farklı illerinde doğmuş kişilerden oluşmakta olduğu görülmektedir (Tablo 5.3).

Tablo 5. 3 Katılımcıların doğum yeri değişkenine ilişkin dağılımları

Doğum Yeri	**n**	**Yüzde (%)**
Bitlis	77	77
Diğer	23	23
Toplam	100	100

Katılımcıların *"Bitlis ilinde ikamet etme süresi"* sorusuna verdikleri cevaba göre araştırmaya katılım gösteren katılımcıların %14'ü 1-4 yıl arasında değişen sürelerle Bitlis ilinde ikamet etmekte iken, %86'sı 5 yıl ve daha üstü süreyle Bitlis ilinde ikamet etmekte olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.4).

Tablo 5. 4 Katılımcıların Bitlis ilinde ikamet etme süresi değişkenine göre dağılımları

Yaşanılan Yıl	**n**	**Yüzde (%)**
1-4 Yıl Arası	14	14
5 Yıl ve Üstü	86	86
Toplam	100	100

Çalışma Bitlis ili Rahva Bölgesi örnekleminde gerçekleştirildiği için katılımcıların bu bölgede uzun süredir yaşıyor olması hem coğrafi koşullara hem de bölgede yer alan binaların özelliklerine aşina olması ve yapmış oldukları değerlendirmeler ile anlamlı bir sonuç elde edilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Bitlis ilinde ikamet etme süresi değişkenine göre bir anlamlılığın olup olmadığını test etmek için öncelikli olarak normallik ve t testi yapılmıştır. Normallik testi sonucunda verilerin normal dağılım ($p<0,5$) göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan Levene testine göre katılımcıların Bitlis ilinde ikamet etme süresi göre anlamlı bir fark oluşmamıştır ($t[100]= -,213$; $p>0,5$) (Tablo 5.5).

Tablo 5. 5 Bitlis ilinde ikamet etme süresi değişkenine ilişkin T Testi sonuçları

Doğum yeri	n	X	ss	df	t	p
1-4 Yıl	14	3,42	,666	98	-,213	,866
5 yıl ve üstü	86	3,46	,490			

Araştırmaya katılım gösteren katılımcıların *"yaş"* sorusuna verdikleri cevaba göre %62'si 18-30 yaş aralığında, %36'sı 31-50 yaş aralığında ve %2'si 51-80 yaş aralığında bulunmaktadır (Tablo 5.6).

Tablo 5. 6 Katılımcıların yaş değişkenine ilişkin dağılımları

Yaş	n	Yüzde (%)
18-30	62	62
31-50	36	36
51-80	2	2
Toplam	100	100

Araştırmaya katılan katılımcıların yaş değişkenine göre bir anlamlılığın olup olmadığını test etmek için öncelikli olarak normallik ve ANOVA testi yapılmıştır. Normallik testi sonucunda verilerin normal dağılım (p>0,5) gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 5.7).

Tablo 5. 7 Katılımcıların yaş değişkenine ilişkin ANOVA sonuçları

Yaş	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
18-30	62	3,453	,436	G.Arası	,016	2	,008	,030	,970	
31-50	36	3,454	,644	G.İçi	26,229	97	,270			
51-80	2	3,545	,321	Toplam	26,246	99				
Total	100	3,455	,5148							

"Mimar olan ve olmayan kişilerin yaşa göre anlamlı bir farklılığı var mıdır?" Sorusuna istatistiksel olarak cevap verebilmek için verilere Oneway Anova testi uygulanmıştır. Elde edilen anlamlılık değeri p=,970 olarak bulunmuştur. p>0.05 olduğu için gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiş olmasından dolayı post hoc testleri yapılmamıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların *"meslek"* sorusuna verdikleri cevaba göre katılımcıların %10'u mimar iken, %90'ının ise farklı bir iş yapmakta olduğu görülmektedir (Tablo 5.8). Gerçekleştirilen araştırmada mimar olan kişilerin, mimar olmayan kişilere göre daha teknik cevaplar verdiği düşünüldüğü için bu iki grup hedef olarak belirlenmiştir.

Tablo 5. 8 Katılımcıların meslek değişkenine ilişkin dağılımları

Meslek	**n**	**Yüzde (%)**
Mimar	10	10
Mimar Olmayan	90	90
Toplam	100	100

Meslek değişkenine göre bir anlamlılığın olup olmadığını test etmek için öncelikli olarak normallik ve t testi yapılmıştır. Normallik testi sonucunda verilerin normal dağılım ($p<0,5$) göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan Levene testine göre katılımcıların Meslek değişkenine göre mimar katılımcıların lehine ($X=3,86$), mimar olmayan katılımcılara ($X=3,41$)göre bir fark oluşmuştur ($t[100]= 4,26$; $p<0,5$) (Tablo 5.9).

Tablo 5. 9 Meslek değişkenine ilişkin T Testi sonuçları

Meslek	**n**	**X**	**ss**	**df**	**t**	**p**
Mimar	10	3,86	,288	16,32	4,269	,001
Mimar Olmayan	90	3,41	,515			

Araştırmaya katılım gösteren katılımcıların *"eğitim"* sorusuna verdikleri cevaplara göre katılımcıların %68'i lisans ve %19'u lisansüstü eğitim programlarından mezun durumdadır (Tablo 5.10). Ayrıca %3'ü ilkokul ve %10'u liseden mezun iken, araştırma uygulamaları sırasında ortaokul ve ön lisans düzeyinde eğitim veren kurumlardan mezun kişilere rastlanmamıştır.

Tablo 5. 10 Katılımcıların eğitim değişkenine ilişkin dağılımları

Eğitim Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
İlkokul mezunu	3	3
Lise Mezunu	10	10
Lisans mezunu	68	68
Lisansüstü	19	19
Toplam	100	100

Araştırmaya katılan katılımcıların eğitim değişkenine göre bir anlamlılığın olup olmadığını test etmek için öncelikli olarak normallik ve ANOVA testi yapılmıştır. Normallik testi sonucunda verilerin normal dağılım (p>0,5) gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 5.11).

Tablo 5. 11 Katılımcıların eğitim değişkenine ilişkin ANOVA sonuçları

Yaş	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
İlkokul mezunu	3	3,50	,636	G.Arası	,465	3	,155			
Lise mezunu	10	3,25	,540	G.İçi	25,781	96	,269	,577	,632	
Lisans mezunu	68	3,48	,533	Toplam	26,246	99				
Lisansüstü	19	3,45	,424							
Total	100	3,45	,514							

Mimar olan ve olmayan kişilerin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılığı var mıdır? Bu durumun analizi için Oneway Anova testi yapılmıştır. Elde edilen anlamlılık değeri p=,843 olarak bulunmuştur. p>0.05 olduğu için gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ve bu nedenle post hoc testleri yapılmamıştır.

5.2 Estetik Biçimlenme Parametreleri Değerlendirilmesine Ait Bulgular

Bu bölümde binaların estetik biçimlenme parametrelerinin genel değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen sorular ile geleneksel konut cepheleri ve Rahva bölgesi konut cephelerinin *"cephe, modernlik, süslülük, sadelik, kabalık, gösterişlilik, estetiklik, renklilik, ilgi çekicilik, etkileyicilik, orantılılık, tekrarlılık, simetriklik, harmoniklik, doluluk- boşluk, boyut-renk-doku, taklitlik ve*

iddialılık" unsurlarını değerlendirmeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Mimar olan ve mimar olmayan katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplarla geleneksel konutlar ile modern konutların ortak olan ve olmayan özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cepheleri birbirinden farklıdır (m1)"* sorusuna katılımcıların %36'sı kesinlikle katıldığını, %46'sı katıldığını ve %9'u ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %6'sı katılmazken, %3'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.12'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 12 Katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin farklı olduğuna dair görüşleri

Konutların Farklılık Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	3	3
Katılmıyorum	6	6
Kararsızım	9	9
Katılıyorum	46	46
Kesinlikle katılıyorum	36	36
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cepheleri birbirinden farklıdır (m1)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplara göre mimarların %80'i kesinlikle katıldığını ve %20'si katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Katılımcıların mimar olup olmama durumlarına göre "*Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin farklılığına dair görüşleri"* Chi-Square[3] analizine göre test edilmiştir. Burada hedeflenen grup mimar olan ve olmayanlar olduğu için iki kategorik değişken bulunmaktadır. Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.092 olarak elde edilmiştir (Tablo 5.13). Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$). Bu analiz sonucu meslek gruplarının,

[3] Chi-Square analizi, iki ya da daha fazla kategorik değişken arasında analiz yapmak için kullanılan analiz tekniğidir.

"Geleneksel Konut Cepheleri İle Rahva Bölgesi Konut Cephelerinin Farklı Olduğuna Dair Görüşlerine" bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 5. 13 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin farklı olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.092
Katılmıyorum	0	0	6	6,7	6	6	
Kararsızım	0	0	9	10	9	9	
Katılıyorum	2	20	44	48,9	46	46	
Kesinlikle katılıyorum	8	80	28	31,1	36	36	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha moderndir (m2)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %11'i kesinlikle katıldığını, %26'sının katıldığını ve %21'ni ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %34'i katılmazken, %8'i kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.14'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 14 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha modern olduğuna dair görüşleri

Konutların Modernlik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	8	8
Katılmıyorum	34	34
Kararsızım	21	21
Katılıyorum	26	26
Kesinlikle katılıyorum	11	11
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha moderndir (m2)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %20'si kesinlikle katılmadığını ve %40'ı katılmadığını, %10'u kararsız olduğunu, %20'si katıldığını ve %10'u kesinlikle katıldığını belirtmiştir (Tablo 5.15). Elde edilen değerler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. 15 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha modern olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	2	20	6	6,7	8	8	p=0.559
Katılmıyorum	4	40	30	33,3	34	34	
Kararsızım	1	10	20	22,2	21	21	
Katılıyorum	2	20	24	26,7	26	26	
Kesinlikle katılıyorum	1	10	10	11,1	11	11	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.559 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$). Bu analiz sonucu meslek gruplarının, "Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Modern Olduğuna Dair Görüşlerinin" bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha süslüdür (m3)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %14'ü kesinlikle katıldığını, %38'inin katıldığını ve %14'ü ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %29'u katılmazken, %5'i kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.16'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 16 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha süslü olduğuna dair görüşleri

Konutların Süslülük Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	5	5
Katılmıyorum	29	29
Kararsızım	14	14
Katılıyorum	38	38
Kesinlikle katılıyorum	14	14
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha süslüdür (m3)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplara göre mimarların %20'si kesinlikle katıldığını ve %40'ı katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler tablo 5.17'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 17 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha süslü olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	1	10	4	4,4	5	5	p=0.584
Katılmıyorum	3	30	26	28,9	29	29	
Kararsızım	0	0	14	15,6	14	14	
Katılıyorum	4	40	34	37,8	38	38	
Kesinlikle katılıyorum	2	20	12	13,3	14	14	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.584 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha süslü Olduğuna Dair Görüşlerinin" bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha sadedir (m4)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %12'si kesinlikle katıldığını, %43'ünün katıldığını ve %12'ni ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %27'i katılmazken, %6'i kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.18'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 18 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha sade olduğuna dair görüşleri

Konutların Sadelik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	6	6
Katılmıyorum	27	27
Kararsızım	12	12
Katılıyorum	43	43
Kesinlikle katılıyorum	12	12
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha sadedir (m4)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %40'si kesinlikle katıldığını ve %20'ı katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.19'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 19 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha sade olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	6	6,7	6	6	p=0.037
Katılmıyorum	4	40	23	25,6	27	27	
Kararsızım	0	0	12	13,3	12	12	
Katılıyorum	2	20	41	45,6	43	43	

Tablo 5.19 (Devam)

Kesinlikle katılıyorum	4	40	8	8,9	12	12	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.037 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha sade olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmaya katılan mimarların 4'ü kesinlikle katılıyorum, 2'si katılıyorum ve 4'ü katılmıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların geneline yöneltilen "*Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha kabadır (m5)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %1'i kesinlikle katıldığını, %15'inin katıldığını ve %19'unun ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %42'si katılmazken, %23'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.20'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 20 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha kaba olduğuna dair görüşleri

Konutların Kabalık Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	23	23
Katılmıyorum	42	42
Kararsızım	19	19
Katılıyorum	15	15
Kesinlikle katılıyorum	1	1
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha kabadır (m5)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %40'ı katılmadığını ve %60'ı ise kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.21'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 21 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha kaba olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	6	60	17	18,9	23	23	p=0.039
Katılmıyorum	4	40	38	42,2	42	42	
Kararsızım	0	0	19	21,1	19	19	
Katılıyorum	0	0	15	16,7	15	15	
Kesinlikle katılıyorum	0	0	1	1,1	1	1	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.039 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha kaba olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Mesleği mimar olan katılımcılar, geleneksel konutların kaba olmadığını ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan mimarların 6'sı kesinlikle katılmıyorum, 4'ü ise katılmıyorum cevabını vermiştir.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha gösterişlidir (m6)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %20'si kesinlikle katıldığını, %34'ü katıldığını ve %11'i ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %31'i katılmazken, %4'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Buna göre katılımcıların %54'ü geleneksel konutların daha gösterişli olduğunu düşünmektedir. Elde edilen değerler Tablo 5.22'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 22 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha gösterişli olduğuna dair görüşleri

Konutların Gösterişlik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	4	4
Katılmıyorum	31	31
Kararsızım	11	11
Katılıyorum	34	34
Kesinlikle katılıyorum	20	20
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinden daha gösterişlidir (m6)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %10'u kesinlikle katılmadığını ve %30'u katılmadığını belirtmiştir. %30'u katılırken, %30'u kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.23'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 23 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha gösterişli olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	1	10	3	3,3	4	4	p=0.526
Katılmıyorum	3	30	28	31,1	31	31	
Kararsızım	0	0	11	12,2	11	11	
Katılıyorum	3	30	31	34,4	34	34	
Kesinlikle katılıyorum	3	30	17	18,9	20	20	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.526 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Mimarlar ve mimar olmayanların bu soru ile ilgili kanaatlerinin aynı olduğu anlaşılmaktadır. Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "Geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha gösterişli olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olmamaktadır. Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha estetiktir (m7)"* sorusuna

verilen cevaplara göre, katılımcıların %25'i kesinlikle katıldığını, %47'si katıldığını ve %9'u ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %16'sı katılmazken, %3'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu verilere göre katılımcıların %72'sinin geleneksel konutların daha estetik olduğu konusunda hemfikir görünmektedir. Elde edilen değerler Tablo 5.24'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 24 Katılımcıların geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha estetik olduğuna dair görüşleri

Konutların Estetiklik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	3	3
Katılmıyorum	16	16
Kararsızım	9	9
Katılıyorum	47	47
Kesinlikle katılıyorum	25	25
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha estetiktir (m7)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %70'i kesinlikle katıldığını ve %30'u katıldığını belirtmiştir. Bu sonuç mimarların %100'ünün geleneksel konutların Rahva bölgesindeki konutlardan daha estetik olduğunu ifade ettiği anlamına gelmektedir. Elde edilen değerler Tablo 5.25'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 25 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha estetik olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.031
Katılmıyorum	0	0	16	17,8	16	16	
Kararsızım	0	00	9	10	9	9	
Katılıyorum	3	30	44	48,9	47	47	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	18	20	25	25	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.031 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha estetik olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmaya katılan mimarların 3'ü katılıyorum, 7'si ise kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha renklidir (m8)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %6'sı kesinlikle katıldığını, %26'sı katıldığını ve %22'ni ise kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların %43'ü katılmazken, %3'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Buna göre katılımcıların sadece %32'si geleneksel konutların daha renkli olduğunu ifade ederken, %46'sı yeni konutların daha renkli olduğunu ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.26'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 26 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha renkli olduğuna dair görüşleri

Konutların Renklilik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	3	3
Katılmıyorum	43	43
Kararsızım	22	22
Katılıyorum	26	26
Kesinlikle katılıyorum	6	6
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen "Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha renklidir (m8)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %20'si kesinlikle katılmadığını, %70'i katılmadığını ve %10'u kararsız olduğunu belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.27'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 27 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha renkli olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	2	20	1	1,1	3	3	p=0.008
Katılmıyorum	7	70	36	40	43	43	
Kararsızım	1	10	21	23,3	22	22	
Katılıyorum	0	0	26	28,9	26	26	
Kesinlikle katılıyorum	0	00	6	6,7	6	6	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.008 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha renkli olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmaya katılan mimarların 2'si kesinlikle katılmıyorum, 7 si katılmıyorum ve 1'i kararsızım cevabını vermiştir. Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha ilgi çekicidir (m9)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %35'i kesinlikle katıldığını, %42'si katıldığını ve %9'u ise kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların %12'si katılmazken, %2'si kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu veriler dikkate alındığında katılımcıların %77'si geleneksel konutların daha ilgi ve dikkat çekici olduğunu düşünürken, %14'ü yeni konutları daha ilgi çekici görmüştür. Elde edilen değerler Tablo 5.28'de gösterilmiştir. Katılımcıların geneline yöneltilen "Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha ilgi çekicidir (m9)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %30'u katıldığını ve %70'i kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.29'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 28 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha ilgi çekici olduğuna dair görüşleri

Konutların İlgi Çekicilik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	2	2
Katılmıyorum	12	12
Kararsızım	9	9
Katılıyorum	42	42
Kesinlikle katılıyorum	35	35
Toplam	100	100

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.236 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "Geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha ilgi çekici olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 5. 29 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha ilgi çekici olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	
Katılmıyorum	0	0	12	13,3	12	12	
Kararsızım	0	0	9	10	9	9	p=0.236
Katılıyorum	3	30	39	43,3	42	42	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	28	31,1	35	35	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha etkileyicidir (m10)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %37'si kesinlikle katıldığını, %41'i katıldığını ve %14'ü ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %7'i katılmazken, %1'i kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu verilere göre katılımcıların %78'i geleneksel

konutların Rahva bölgesi konutlarından daha etkileyici cephelere sahip olduğunu ifade ederken, %8'i yeni konutları daha etkileyici görmüştür. Elde edilen değerler Tablo 5.30'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 30 Katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin daha etkileyici olduğuna dair görüşleri

Konutların Etkileyicilik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	1	1
Katılmıyorum	7	7
Kararsızım	14	14
Katılıyorum	41	41
Kesinlikle katılıyorum	37	37
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen "Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha etkileyicidir (m10)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %30'u katıldığını ve %70'i kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Bu verilere göre profesyonel meslek çalışanları geleneksel konut cephelerinin daha etkileyici olduğunu %100 oranında onaylamıştır. Elde edilen değerler Tablo 5.31'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 31 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha etkileyici olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	1	1,1	1	1	p=0.263
Katılmıyorum	0	0	7	7,8	7	7	
Kararsızım	0	0	14	15,6	14	14	
Katılıyorum	3	30	38	42,2	41	41	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	28	30	37	37	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.263 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "Geleneksel konut cephelerinin, Rahva

bölgesi konut cephelerinden daha etkileyici olduğuna dair görüşlerinde" farklılığa yol açabilecek nitelikte bir etkisi bulunmamaktadır.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha orantılıdır (m11)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %21'i kesinlikle katıldığını, %33'ü katıldığını ve %25'i ise kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların %18'i katılmazken, %3'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu verilere göre katılımcıların %54'ü geleneksel konutları daha orantılı cephelere sahip olduğunu ifade ederken, sadece %21'i yeni konutları daha orantılı olduğunu belirtmiştir. Ede edilen değerler Tablo 5.32'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 32 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha orantılı olduğuna dair görüşleri

Konutların Orantılılık Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	3	3
Katılmıyorum	18	18
Kararsızım	25	25
Katılıyorum	33	33
Kesinlikle katılıyorum	21	21
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha orantılıdır (m11)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %30'u katıldığını ve %70'i kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Bu soruda da meslek profesyonelleri geleneksel konutların daha orantısal cephelere sahip olduğunu %100 oranında ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.33'te gösterilmiştir.

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.003 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel

konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha orantılı olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5. 33 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha orantılı olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.003
Katılmıyorum	0	0	18	20	18	18	
Kararsızım	0	0	25	27,8	25	25	
Katılıyorum	3	30	30	33,3	33	33	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	14	15,6	21	21	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Katılımcı mimarların geleneksel konutların daha orantılı olduğunu ifade ettiği söylenebilir. Çalışmaya katılan mimarların 7'si kesinlikle katılıyorum, 3'ü ise katılıyorum cevabını vermiştir.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok tekrarlayan öğeler bulunmaktadır (m12)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %8'i kesinlikle katıldığını, %44'ü katıldığını ve %23'ü ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %23'ü katılmazken, %2'si kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.34'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 34 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok tekrarlayan öğeler olduğuna dair görüşleri

Konutlarda Tekrarlayan Öğelerin Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	2	2
Katılmıyorum	23	23

Tablo 5.34 (Devam)

Kararsızım	23	23
Katılıyorum	44	44
Kesinlikle katılıyorum	8	8
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen "*Geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok tekrarlayan öğeler bulunmaktadır (m12)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %60'ı katılmadığını, %10'u katıldığını ve %30'u kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.35'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 35 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok tekrarlayan öğeler olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.001
Katılmıyorum	6	60	17	18,9	23	23	
Kararsızım	0	00	23	25,6	23	23	
Katılıyorum	1	10	43	47,8	44	44	
Kesinlikle katılıyorum	3	30	5	5,6	8	8	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.001 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok tekrarlayan öğeler olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmaya katılan mimarların 3'ü kesinlikle katılıyorum, 1'i katılıyorum ve 6'sı katılmıyorum cevabını

vermiştir. Mimarlar geleneksel konut cephelerinde ritmik ilkesinin göz önünde bulundurulduğu görüşünü savunmuştur.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha simetriktir (m13)."* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %12'si kesinlikle katıldığını, %36'sı katıldığını ve %20'si ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %30'u katılmazken, %2'si kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.36'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 36 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha simetrik olduğuna dair görüşleri

Konutların Simetriklik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	2	2
Katılmıyorum	30	30
Kararsızım	20	20
Katılıyorum	36	36
Kesinlikle katılıyorum	12	12
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen "Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha simetriktir (m13)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %20'si katılmadığını, %20'si kararsız olduğunu, %50'si katıldığını ve %10'u kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.37'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 37 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha simetrik olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.897
Katılmıyorum	2	20	28	31,1	30	30	
Kararsızım	2	20	18	20	20	20	

Tablo 5.37 (Devam)

Katılıyorum	5	50	31	34,4	36	36	
Kesinlikle katılıyorum	1	10	11	12,2	12	12	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.897 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "Geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha simetrik olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi bulunmamaktadır.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut yapılarının cepheleri, Rahva Bölgesi konut yapılarının cephelerine göre daha harmoniktir (m14)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %23'ü kesinlikle katıldığını, %39'u katıldığını, %20'si kararsız olduğunu ve %18'i katılmadığını ifade etmiştir. Bu verilere göre katılımcıların %62'si geleneksel konutların daha harmonik cephelerinin olduğunu söylerken, sadece %18'i yeni konutların daha harmonik cephelere sahip olduğunu belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.38'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 38 Katılımcıların geleneksel konut yapılarının cephelerinin, Rahva bölgesi konut yapılarının cephelerine göre daha harmonik olduğuna dair görüşleri

Konutların Harmoniklik Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Katılmıyorum	18	18
Kararsızım	20	20
Katılıyorum	39	39
Kesinlikle katılıyorum	23	23
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha harmoniktir (m14)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre

verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %30'u katıldığını ve %70'i kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.39'da gösterilmiştir. Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.003 olarak elde edilmiştir.

Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha harmonik olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Buradan hareketle mimar olan katılımcılar, geleneksel konutların daha harmonik olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan mimarların 7'si kesinlikle katılıyorum ve 3'ü katılıyorum cevabını vererek %100 oranda benzer görüş bildirmişlerdir.

Tablo 5. 39 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha harmonik olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	0	0	0	0	p=0.003
Katılmıyorum	0	0	18	20	18	18	
Kararsızım	0	0	20	22,2	20	20	
Katılıyorum	3	30	36	40	39	39	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	16	17,8	23	23	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut yapılarının cephesinde doluluk-boşluk oranı, Rahva Bölgesine göre daha göze hitap eden şekilde tasarlanmıştır (m15)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %20'si kesinlikle katıldığını, %48'inin katıldığını ve %19'unun ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %11'i katılmazken, %2'si kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.40'ta gösterilmiştir.

Tablo 5. 40 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha fazla doluluk-boşluk olacak şekilde tasarlanmış olmasına dair görüşleri

Konutların Doluluk-Boşluk Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	2	2
Katılmıyorum	11	11
Kararsızım	19	19
Katılıyorum	48	48
Kesinlikle katılıyorum	20	20
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut yapılarının cephesinde doluluk-boşluk oranı, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha göze hitap eden şekilde tasarlanmıştır (m15)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %30'u katıldığını ve %70'i kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.41'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 41 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha fazla doluluk-boşluk olacak şekilde tasarlanmış olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.045
Katılmıyorum	0	0	11	12,2	11	11	
Kararsızım	0	0	19	21,1	19	19	
Katılıyorum	3	30	45	50	48	48	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	13	14,4	20	20	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.045 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha fazla doluluk- boşluk olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Buradan hareketle

mimar olan katılımcılar, geleneksel konutların daha fazla doluluk- boşluk oranının doğru kurulduğunu savunmuşlardır. Çalışmaya katılan mimarların 7'si kesinlikle katılıyorum ve 3'ü katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre boyut, renk, doku olarak çevresi ile daha uyumludur (m16)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %25'i kesinlikle katıldığını, %46'sının katıldığını ve %15'inin ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %12'si katılmazken, %2'si kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir.

İstatistikler incelendiğinde katılımcıların %71'inin geleneksel konutları boyut, renk ve doku açısından daha uyumlu cephelere sahip olduğunu düşünürken, sadece %14'ü aksini düşünmektedir. Elde edilen değerler Tablo 5.42'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 42 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre boyut, renk, doku olarak çevresiyle daha uyumlu olduğuna dair görüşleri

Binaların Geleneksel konut yapıları, Rahva Bölgesindeki yapılarına göre boyut, renk, doku olarak çevresi ile daha uyumludur.	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	2	2
Katılmıyorum	12	12
Kararsızım	15	15
Katılıyorum	46	46
Kesinlikle katılıyorum	25	25
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen "Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre boyut, renk, doku olarak çevresi ile daha uyumludur (m16)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %30'u katıldığını ve %70'i kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Meslek profesyonellerinin %100'ü bu uyumun yeni yapılara göre daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen değerler Tablo 5.43'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 43 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre boyut, renk, doku olarak çevresiyle daha uyumlu olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.029
Katılmıyorum	0	0	12	13,3	12	12	
Kararsızım	0	0	15	16,7	15	15	
Katılıyorum	3	30	43	47,8	46	46	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	18	20	25	25	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.029 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha fazla boyut, renk ve doku açısından çevresiyle uyumlu olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Buradan hareketle mimar olan katılımcılar, geleneksel konutların çevresiyle renk, boyut, doku açısından daha uyumlu olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışmaya katılan mimarların 7'si kesinlikle katılıyorum ve 3'ü katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların geneline yöneltilen *"Rahva bölgesi konutları, geleneksel konutların taklididir (m17)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %3'ü kesinlikle katıldığını, %18'inin katıldığını ve %13'ünün ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %44'ü katılmazken, %22'si kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların %66'sı yeni konutların geleneksel konutların taklidi olmadığını belirtirken, sadece %18'i bu anlamda yeni yapıları geleneksel yapıların taklidi gibi inşa edildiğini beyan etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.44'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 44 Katılımcıların Rahva bölgesi konut cephelerinin, geleneksel konutların taklidi olduğuna dair görüşleri

Konutların Taklit Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	22	22
Katılmıyorum	44	44
Kararsızım	13	13
Katılıyorum	18	18
Kesinlikle katılıyorum	3	3
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Rahva Bölgesi Konut Cephelerinin, Geleneksel Konutların Taklididir (m17)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %50'si kesinlikle katılmadığını, %30'u katılmadığını, %10'u katıldığını ve %10'u kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Profesyonel meslek çalışanlarının %80'i geleneksel konut yapılarının taklit edilmediğini ifade ederken, %20'si aksini düşünmüştür. Elde edilen değerler Tablo 5.45'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 45 Mimar olan ve olmayan katılımcıların Rahva bölgesi konut cephelerinin, geleneksel konutların taklidi olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	5	50	17	18,9	22	22	
Katılmıyorum	3	30	41	45,6	44	44	
Kararsızım	0	0	13	14,4	13	13	p=0.092
Katılıyorum	1	10	17	18,9	18	18	
Kesinlikle katılıyorum	1	10	2	2,2	3	3	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.092 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p>0.05). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "Rahva bölgesi konutları, geleneksel konutların taklidi olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi bulunmamaktadır.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha iddialıdır (m18)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %20'si kesinlikle katıldığını, %40'ının katıldığını ve %20'sinin ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %17'si katılmazken, %3'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.46'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 46 Katılımcıların geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cephelerinin daha iddialı olduğuna dair görüşleri

Konutların İddialılık Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	3	3
Katılmıyorum	17	17
Kararsızım	20	20
Katılıyorum	40	40
Kesinlikle katılıyorum	20	20
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen "Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha iddialıdır (m18)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %20'si kararsız olduğunu, %30'u katıldığını ve %50'si kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.47'de gösterilmiştir.

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.146 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p>0.05). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "geleneksel konutların, Rahva bölgesi konutlarına göre daha iddialı olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 5. 47 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha iddialı olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.146
Katılmıyorum	0	0	17	18,9	17	17	
Kararsızım	2	20	18	20	20	20	
Katılıyorum	3	30	37	41,1	40	40	
Kesinlikle katılıyorum	5	50	15	16,7	20	20	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

5.3 Çevresel Parametrelerin Değerlendirilmesine Ait Bulgular

Bu bölümde binaların çevresel parametrelerinin genel değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen sorular ile geleneksel konut cepheleri ve Rahva bölgesi konut cephelerinin "iklime uygunluk, arazinin topoğrafik yapısına uygunluk, güneşe göre tasarım, rüzgâra göre tasarım" unsurlarını değerlendirmeye yönelik sorular yöneltilmiştir.

Katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplarla geleneksel ve yeni inşa edilen binaların ortak olan ve olmayan özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konutların cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre Bitlis iklimine daha uygundur (m19)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %25'i kesinlikle katıldığını, %47'sinin katıldığını ve %13'ünün ise kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların %11'i katılmazken, %4'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu verilere dayalı olarak %72 oranında geleneksel evlerin iklim koşullarına daha uygun cephelere sahip olduğu ifade edilirken, katılımcıların sadece %15'i yeni evlerin daha uygun olduğunu belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.48'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 48 Katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre Bitlis iklimine daha uygun olduğuna dair görüşleri

Konutların Bitlis İklimine Uygunluk Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	4	4
Katılmıyorum	11	11
Kararsızım	13	13
Katılıyorum	47	47
Kesinlikle katılıyorum	25	25
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen "Geleneksel konutların cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre Bitlis iklimine daha uygundur (m19)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %20'si kararsız olduğunu, %30'u katıldığını ve %50'si kesinlikle katıldığını belirtmiştir.

Mimarların %80'i geleneksel evlerin iklim koşullarına daha uygun olduğunu belirtirken geri kalan kişiler soruya net cevap verememişlerdir. Elde edilen değerler Tablo 5.49'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 49 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerine göre Bitlis iklimine daha uygun olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	4	4,4	4	4	p=0.129
Katılmıyorum	0	0	11	12,2	11	11	
Kararsızım	0	0	13	14,4	13	13	
Katılıyorum	4	40	43	47,8	47	47	
Kesinlikle katılıyorum	6	60	19	21,1	25	25	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.129 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bu

analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "geleneksel konutların, Rahva bölgesi konutlarına göre Bitlis iklimine daha dayanıklı olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi bulunmamaktadır.

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Geleneksel konut yapıları, Rahva Bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin topoğrafik yapısına daha uygun konumlanmıştır (m20)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %26'sı kesinlikle katıldığını, %37'sinin katıldığını ve %18'inin ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %16'sı katılmazken, %3'ü kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.50'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 50 Katılımcıların geleneksel konut yapılarının, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin topoğrafik yapısına daha uygun konumlandırıldığına dair görüşleri

Konutların Arazinin Topoğrafik Yapısına Uygunluk Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	3	3
Katılmıyorum	16	16
Kararsızım	18	18
Katılıyorum	37	37
Kesinlikle katılıyorum	26	26
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen "Geleneksel konut yapıları, Rahva Bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin topoğrafik yapısına daha uygun konumlanmıştır (m20)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %20'si katıldığını ve %80'nı kesinlikle katıldığını belirtmiştir.

Mevcut sonuçlar meslek çalışanlarının %100'ünün geleneksel evlerin araziye konumlanma biçiminin daha uygun olduğu kanaatini bildirmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.51'de gösterilmiştir. Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.004 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların "Geleneksel konutların, arazinin topoğrafik yapısına daha

uygun olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Buradan hareketle mimar olan katılımcılar, geleneksel konutların arazinin topoğrafik yapısına daha uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan mimarların 8'i kesinlikle katılıyorum ve 2'si katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 5. 51 Mimar olan ve olmayan katılımcıların geleneksel konut yapılarının, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin topoğrafik yapısına daha uygun konumlandırıldığına dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.004
Katılmıyorum	0	0	16	17,8	16	16	
Kararsızım	0	0	18	20	18	18	
Katılıyorum	2	20	35	38,9	37	37	
Kesinlikle katılıyorum	8	80	18	20	26	26	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Güneşe göre tasarım geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok sağlanmıştır (m21)"* sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %20'si kesinlikle katıldığını, %45'i katıldığını ve %25'i ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %9'u katılmazken, %1'i kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir.

Buna göre katılımcıların sadece %10'u yeni evlerin cephelerinin güneşe göre tasarlandığını belirtirken, %65'i geleneksel evlerin cephelerinde güneşe göre tasarımın daha uygun olduğunu ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.52'de gösterilmiştir.

Katılımcıların geneline yöneltilen "Güneşe göre tasarım geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok sağlanmıştır (m21)" sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde

mimarların %20'si kararsız olduğunu, %30'u katıldığını ve %50'si kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.53'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 52 Katılımcıların güneşe göre tasarım, geleneksel konut yapılarında, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmış olduğuna dair görüşleri

Konutların Güneşe Göre Tasarım Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	1	1
Katılmıyorum	9	9
Kararsızım	25	25
Katılıyorum	45	45
Kesinlikle katılıyorum	20	20
Toplam	100	100

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.188 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, *"Geleneksel konutların, Rahva bölgesi konutlarına göre güneşe göre tasarlanmış olduğuna dair görüşlerinin"* bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 5. 53 Mimar olan ve olmayan katılımcıların güneşe göre tasarım, geleneksel konut yapılarında, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmış olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	1	1,1	1	1	p=0.188
Katılmıyorum	0	0	9	10	9	9	
Kararsızım	1	10	24	26,7	25	25	
Katılıyorum	4	40	41	45,6	45	45	
Kesinlikle katılıyorum	5	50	15	16,7	20	20	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Katılımcıların geneline yöneltilen ***"Rüzgara göre tasarım geleneksel konut yapılarında, Rahva Bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmıştır (m22)"***

sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların %19'u kesinlikle katıldığını, %49'u katıldığını ve %19'u ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %11'i katılmazken, %2'si kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Elde edilen değerler Tablo 54'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 54 Katılımcıların rüzgâra göre tasarım geleneksel konut yapılarında, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmış olduğuna dair görüşleri

Konutların Rüzgara Göre Tasarım Durumu	**n**	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	2	2
Katılmıyorum	11	11
Kararsızım	19	19
Katılıyorum	49	49
Kesinlikle katılıyorum	19	19
Toplam	100	100

Katılımcıların geneline yöneltilen *"Rüzgâra göre tasarım geleneksel konut yapılarında, Rahva Bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmıştır (m22)"* sorusuna mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %10'u kararsız olduğunu, %40'ı katıldığını ve %50'si kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Elde edilen değerler Tablo 5.55'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 55 Mimar olan ve olmayan katılımcıların rüzgâra göre tasarım geleneksel konut yapılarında, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmış olduğuna dair görüşleri

Önem Düzeyi	**Mimar (S=10)**		**Mimar Olmayan (S=90)**		**Toplam**		**Anlamlılık Düzeyi**
	S	**%**	**S**	**%**	**S**	**%**	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	P=0.168
Katılmıyorum	0	0	11	12,2	11	11	
Kararsızım	1	10	18	20	19	19	
Katılıyorum	4	40	45	50	49	49	
Kesinlikle katılıyorum	5	50	14	15,6	19	19	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.168 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, "Geleneksel konutların, Rahva bölgesi konutlarına göre rüzgâra göre tasarlanmış olduğuna dair görüşlerinin" bir etkisi bulunmamaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

İlk mimari yapılardan günümüze kadar yapı cepheleri mimari tasarımın temel olgularından biri olmuştur. Cephe tasarımı, yapının üretildiği bölgenin iklimi, coğrafyası, kültürü, toplum yapısı, malzeme, teknolojik ve ekonomik durumuna bağlı olarak kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu da bireyler üzerinde farklı psikolojik etkilere neden olmaktadır.

Hızlı nüfus artışı ve değişen sosyal yapıyla birlikte günümüzde daha fazla konut inşası gerçekleşmektedir. Yeni inşa edilen konut yapılarıyla eski evler arasında cephe açısından belirgin farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu çalışmanın konusu olan Bitlis ilindeki eski ve yeni yerleşim alanlarında inşa edilmiş konut cepheleri bu çerçevede değişen yüzüyle bireyler üzerinde farklı etkilere yol açmıştır. Yeni inşa edilmiş yapıların tekdüze ve estetik kriterler göz ardı edilerek oluştuğu cephe örnekleri başlarda azınlık durumundayken son zamanlarda sayıca arttığı görülmektedir. Dolayısıyla çalışmada tasarım sürecini etkileyen çevresel etmenlerden iklim, kültür, topoğrafya, yön parametrelerinin, tasar öğe ve ilkeleriyle bireyler üzerindeki etkisi ve algısı, bireylerin beğeni ifadelerini uyandıracak tasarımların gerçekleşmesi için tespitler yapılmıştır.

Bu bağlamda, Bitlis ilinin tarihi kent dokusunda bulunan altı geleneksel konut, şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku kriterleri ve bölgenin çevresel faktörleri doğrultusunda düşünülerek yeni yerleşim bölgesi olan Rahvadaki konut cepheleriyle kıyaslanmak üzere seçilmiştir. Rahvada inşa edilen konut yapıları ile tarihi geleneksel konut cepheleri hem estetik biçimlenme kriterlerine yönelik olan *"cephe benzerliği, modernlik, süslülük, sadelik, kabalık, gösterişlilik, estetiklik, renklilik, ilgi çekicilik, etkileyicilik, orantılılık, kendini tekrar eden mimari elemanların bulunması, simetriklik, harmoniklik, doluluk- boşluk, boyut-renk-doku uyumu, taklitlik ve iddialılık"* unsurlarını değerlendirip hem de çevresel parametrelere ilişkin *"iklime uygunluk, arazinin topoğrafik yapısına uygunluk, güneşe göre tasarım, rüzgâra göre tasarım"* anket sorularıyla anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı hususunda test edilmiştir.

Süregelen zaman içerisinde sosyal yapının, teknolojinin, ekonominin değişmesi kent içindeki konut cephelerine de yansımıştır. Anket verilerinin değerlendirme sonuçlarına göre %82 oranında, geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerine benzemediği ve görsel açıdan daha güzel bulunduğu görülmüştür. Katılımcılara yöneltilen sorular ise, yapı cephelerinin algısında estetik biçimlenme kriterlerinin etkilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Modernlik, süslülük, sadelik, kabalık, gösterişlilik, ilgi çekicilik, etkileyicilik, taklitlilik, iddialılık soruları **şekil** açısından, modernlik ve çevresel parametrelerden olan iklime uygun tasarım sorusu **malzeme,** boyut-renk-doku olarak çevresiyle uyumu, cephe elemanlarının doluluk-boşluk dengesi ve eski ya da yeni dokudaki konut cephelerinin diğer cephelerle orantılı olması sorusu **oran-ölçek,** cephe elemanlarının (kapı, pencere) tekrar edilişine göre **ritim** unsuru ve cephedeki **renk** olgusu irdelenmiştir.

Modernlik açısından veri değerlendirme sonuçlarına göre, Rahva bölgesi konut cephelerinin daha modern olduğu görüşü savunulmuştur. Bununla birlikte mimar veya mimar olmayan gruplar arasında da anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu durum neticesinde zamanla gelişen teknoloji ve farklı malzeme kullanımı ile geleneksel kültür düzeyinden uzaklaşıldığı, çevresel etmenlere bağlı olmadan tasar öğe ve ilkelerinin uygulandığı görülmüştür. Bu da katılımcılar tarafından estetik bulunmadığını ortaya çıkarmıştır.

Cephenin görsel algısında oran-ölçek kriteri son derece etkin bir ilke olarak öne çıkmaktadır. Geleneksel konutlar, cephedeki doluluk-boşluk dengesi, boyut-renk-doku açısından çevresiyle daha uyumlu bulunması, cephe organizasyonlarının doğru şekilde bir araya gelmesiyle katılımcılar tarafından daha estetik bulunmuştur.
Cephe elemanlarının (kapı, pencere) tekrar edilişi, tasarımın iklim ve yön doğrultusunda doğru uygulanması süresince katılımcılar tarafından olumlu karşılanmıştır. Dolayısıyla ritim ilkesi eski ve yeni dokudaki cephelerin estetik algılamasında önemli bir parametre olmuştur.

Rahva bölgesi konut yapılarında renklilik daha belirgin olmasına rağmen katılımcılar tarafından estetik bulunmadığı, renk olgusunun ancak bölgenin yerel malzemeleriyle doğal dokusundan kopmadan uygulandığı sürece estetik bulunacağı belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında anket verilerinin değerlendirme sonuçlarına göre, geleneksel konut cephelerinin daha estetik olduğu hipotezinin doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte geleneksel konutlar daha "gösterişli, ilgi çekici, etkileyici, iddialı" bulunmuştur. Geleneksel konutlar estetik kriter ve ilkeler bağlamında incelendiğinde cephe elemanlarının "orantılı, ritmik, simetrik, dolu-boşluk dengesi" açısından katılımcılar tarafından estetik algı oluşmasında pozitif katkı sunmuştur. Mimari yapı oluşturulurken şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku kriterlerinin, çevresel faktörlerle doğru organizasyonu sonucunda bireyde beğeni algısının oluştuğunu söylemek mümkündür.

Anket çalışmasına katılan tasarımcı ve kullanıcıların birçok noktada fikir birliğinde olmasına rağmen, estetikten uzak cephelerin oluştuğu görülmektedir. Bu noktada tasarımcıların haricinde yapı mütahitlerinin kar marjını ön planda tutarak, bireysel tercihlerinin bu sonuçları doğurduğu söylenebilmektedir. Gelecekte üretilecek yapıların cepheleri, imar öncesinde belirli bir kurul tarafından değerlendirilmeye alınması önemli olacaktır. Bölgenin yerel verileriyle uyumlu, iklim ve topoğrafya şartları göz önünde bulundurularak, kullanıcı ve tasarımcıların beğenisini sağlayacak yeni yapıların oluşması, kentin doğal dokusunu koruması ve kent kültürü açısından da önemlidir. Böylelikle kullanıcıların geleneksel dokuda olduğu gibi yeni yerleşim bölgelerinde de cepheleri estetik bulması mümkün olacaktır.

Çevresel faktörlere bağlı olarak uygulanan tasar öğe ve ilkelerinin uygulandığı

- Müftüler evini,
- Ahmet ağa konağını,
- Hacı muzaffer evini,
- Yusuf Paşa konağını,
- Ali Sacit evini,
- Defterdarlık konağını

Kullanıcı daha estetik bulmaktadır. Bu nedenle mimari kimliğin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek amacıyla, bu tasar öğe ve ilkelere bağlı sınır aralıklar koyulması, bunların denetlenmesi, yapılacak olan onarım veya müdahalelerde ilgili kurumlardan

gerekli izinlerin alınması ve denetim altında müdahalenin yapılması gerekli görülmüştür. Aksi takdirde mimari kimliğinin bozulması yönündeki müdahalelerde gerek idari yaptırım ve gerekse cezai yaptırımın uygulanabilirliği beğeniden uzak yapıların oluşmasını engellemek adına önemli bir adım olacaktır.

Mimarlık faaliyeti kentin zaman içindeki değişen ve gelişen yüzünün arka planındaki gelişmeleri temsil etmektedir. Dolayısıyla tasarımcılar, yapı müteahhitleri ve denetleyici kurullar kullanıcının beğeni değerlerini, estetik algısını göz önünde bulundurmanın yanı sıra kent kültürünü, topoğrafik durumu, iklim şartları gibi değişkenleri de tasarım sürecine dâhil etmelidir. Böylelikle gelecek nesillere zamanın kültür ve yaşam tarzlarını anlatan, eski yapılarla harmanlanan yeni yapıları da miras bırakmak mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Akbulut, T. ve Sarıkaya G.K. (2019). Mimarlık Bileşenleri Ders Notu Bina Bilgisi 2018-2019 Güz Dönemi Ders 1, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi. https://mim.yildiz.edu.tr/images/files/USISKITAP.pdf.

Akyıldız, B. (2020). Cephe Arayışında Biçimsel ve Anlamsal Özelliklerin Değerlendirilmesi, Mahabad Bulvarı Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Diyarbakır.

Alpar, R. (2020). *Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik—Güvenirlik.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Arkitektüel, (2017a, Şubat 19). Fallingwater Evi (Şelale Evi) / Frank Lloyd Wright - Arkitektuel. https://www.arkitektuel.com/fallingwater-evi-selale-evi/ (Erişim Tarihi 1 Kasım 2022)

Arkitektüel, (2017b, Şubat 15). Villa Savoye/Le Corbusier/. https://www.arkitektuel.com/villa-savoye -2/ (Erişim Tarihi 1 Kasım 2022).

Arkitektüel, (2017c, Ocak 4). Haydar Aliyev Kültür Merkezi / Zaha Hadid Architects. https://www.arkitektuel.com/haydar-alıyev-kultur-merkezi/. (Erişim Tarihi 1 Kasım 2022).

Arkitektüel, (2018, Şubat 12). Walt Disney Konser Salonu / Frank Gehry - Arkitektuel. https://www.arkitektuel.com/walt-disney-konser-salonu/ (Erişim Tarihi 1 Kasım 2022).

Arnheim, R. (1977). *The Dynamics of Architectural*, London: From University of California Press.

Aydınlı, S. (1993). *Mimarlıkta Estetik Değerler*, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.

Baran, M., Aykal, F.D., ve Erbaş, M. (2017). Geleneksel Diyarbakır Evlerinde Görsel Etki Analizi, MTD Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi, 11: 41-54. doi: 10.17365/TMD. 2017.2.3.

Bayazıt, N. (1994). *Endüstri ürünlerinde ve mimarlıkta tasarlama metodlarına giriş*, İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Beardsley, R. ve Monroe, C. (2011). *Zipachnasy issues and history: The Encyclopaedia of Philosophy*, M., Saeed., H. (çev), Hermes Naşr: Tehran.

Becerik, B. (2001). Mimarlıkta Estetik Olgusu ve Değerlendirilmesi Sorunu, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Bitlis Kültür Odaklı Yol Haritası, (2010). https://www.kentselstrateji.com/wp-content/uploads/V-30_Bitlis.pdf (Erişim Tarihi 1 Kasım 2022).

Bozkurt, N. (2014). *Sanat ve Estetik Kuramları*, Ankara: Sentez Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2011). *Sosyal Bilimler için İstatistik.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ching, F.,D.,K. (2002). *Mimarlık, Biçim, Mekân ve Düzen, Sevgi*. İstanbul: Yem Yayınları.

Collingwood, R.G. (1938). *The Principles of Art*, London: Oxford Press.

Çırak, M. (2008). Mimaride Biçimin Görsel Etkisi: Tasarımcı Hedefi ve Kullanıcı Üzerinden Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Konya.

Dominic, L. (2001). *The Routledge Companion to Aesthetics.* London: Routledge Press.

Ekoyapı, (2015). Cathedral Of BrasIlIa Dua Eden Ellerden Esinlenilmiş, Gökyüzüne Doğru Yükselen Bir Dini Mimari. (ekoyapidergisi.org) (Erişim Tarihi 1 Kasım 2022).

Erkman, U. (1973). *Mimaride Etki ve Görsel İdrak İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.

Ertürk, S. (1984). Mimari Mekânın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma. (Doktora Tezi). Karadeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Trabzon.

Field, A. (2005). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics 5th Edition Reliability Analysis*. London: Sage.

Gençosmanoğlu, A.B. (2001). Estetik ve Mimarlıkta Kavram, Kavramsal Analiz, Kavramlaştırma/ 1980 Sonrası Mimarlık Ürünleri Üzerine Örneklemeler. (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Trabzon.

George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference (10a Ed.)*. Boston: Pearson.

Gezer, H. (2014). Mimariyi Yaşamak. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 13 (26): 227-258.

Ghomeshi, M. ve Jusan, M. (2013). Investigating Different Aesthetic Preferences Between Architects and Non-architects in Residential Façada Designs, Indoor and Built Environment, 22, 952- 964. doi.org/10.1177/1420326X12458513.

Göker, M. (2010). Mimari Yapılarda Saydamlık ve Mekân Tasarımında Işık Kontrolü, Tasarım ve Kuram Dergisi,6 (9), 82-92. doi.org/10.23835/tasarimkuram.240688

Göler, S. (2009). Biçim, Renk, Malzeme, Doku ve Işığın Mekân Algısına Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Grütter, J. K. (2007). *Asthetik der Architektur, Pakzad., J. ve Homayun.,* Tehran: Daneshgah Shahid Beheshti Nashr.

Hesselgren, S. (1987). *On Architecture: An Architectural Theory Based on Psychological Research*, Sweden: Chartwell-Bratt Pres.

Jamson, F. (2003). *Marksizm ve Biçim*, Mehmet, D. (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.

Jimenez, M. (2008). *Estetik Nedir?* Aytekin, K. (çev.), İstanbul: Doruk Yayıncılık

Kalaycı, Ş. (2017). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Dinamik Akademi Yayınları.

Kortan, E. (1984). *XX. Yüzyıl Mimarlığına Estetik Açıdan Bakış,* Ankara: Yaprak Kitabevi.

Kuban, D. (2010). *Mimarlık Kavramları*, İstanbul: Yem Yayınları.

Kurtçu, G.E. (1999). Mimari Kütlede Biçimleniş Faktörleri. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Edirne.

Kültür Portalı, (2011). Edirne Selimiye Cami ve Külliyesi. Edirne Selimiye Camii Ve Külliyesi | Kültür Portalı (kulturportali.gov.tr) (Erişim Tarihi 1 Kasım 2022).

Lang, J. (1987). *Creating Architectural Theory*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Masiero, R. (2006). *Estetica Dell'architettura,* Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Mcmanus, I. C. ve Weatherby, P. (1997). The Golden Section and The Aesthetics of Form and Composition: A Cognitive Model. Empirical Studies of the Arts, 15(2), 209- 232. doi.org/10.2190/WWCR-VWHV-2Y2W-91EE.

Mimdap, (2013, Ocak 14). Mimarlığın Buluşma Noktası. Milwaukee Sanat Müzesi: Santiago Calatrava | (mimdap.org) (Erişim Tarihi 1 Kasım 2022).

Moussazadehhajıabadı, D. (2015). Mimaride Estetik Kavramının Müze Binalarında İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Naiem, S. (2015). 2000 Yılı Sonrası İnşa Edilen Lüks Konutların (Rezidans) Görsel Etkileri Üzerine Bir İnceleme. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Oğuz, G. ve Aksulu, I. (2015). Geleneksel Bitlis Evleri: Koruma Sorunları ve Öneriler, Megaron, 11 (1), 63-77. doi: 10.5505/megaron.2016.76588.

Ovalı, P.K. (2019). Biyoklimatik Tasarım Matrisi (Türkiye), Trakya Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 20 (2), 51- 66.

Sami, (2010). Kırdan Kentten, Tillo: Bir Zamanların "Cas" Evleri, Mimarlık 354 Dergisi,http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=368&RecID=2430.

Sayan, Y. ve Öztürk, Ş. (2001). *Bitlis Evleri,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Saylan, A. (2008). Karmaşıklık ve Beğeni: Keçiören Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Sönmez, M. (2011). Çağdaş Mimarlıkta Cephe/Yüzey Kavramı Tartışmaları. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Sönmez, O. A. (2008). Ankara Alışveriş Merkezi Biçimlendirme Yaklaşımlarının Görsel Etki Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Süvari, G. L. (2019). Tasarım–Estetik Algı İlişkisinin Türkiye Mimarlık Örnekleri Üzerinden İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Şentürer, A. (1990). Mimaride Estetik Olgusunun "mutlak-değişmez" ve "bağımlı-değişken" Özellikler Açısından İrdelenmesi. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Şentürer, A. (1992). Mimaride Estetik Olgusu, ''Değişmez'' ve ''Değişken'' Özellikler Açısından Kavramsal, Kuramsal ve Uygulamaya Ait Bir İnceleme, Uluslararası IV. Yapı Yaşam Kongresi Bildiri Kitabı, 37-69, Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Şentürer, A. (1995). *Mimaride Estetik Olgusu*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.

Şenyiğit, Ö. (2010). Biçimsel ve Anlamsal İfade Aracı Olan Cephelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul'da Meşrutiyet ve Halaskargazi Caddeleri'ndeki Cephelerin İncelenmesi. (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics (6th Ed.).* Boston: Allyn & Bacon.

Tunalı, İ. (2012). *Estetik,* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Turgut, İ. (1990). *Sanat Felsefesi,* İzmir: Bilgehan Matbaası.

Tüzcet, Ö. (1967). *Form ve Doku, Formun Dokusu Üzerine Bir Deneme*, İstanbul: İ.T.Ü Yayınevi.

Vitrivius, P. (1960). *The Ten Books Of Architecture,* New York: Dover Publication.

Wohlwill, J. F. (1976). *Environmental Aesthetics: The Environment as a Source of Affect,* New York: Springer US.

Yetişken, H. (1998). *Estetiğin ABC'si,* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Yetişken, H. (2009). *Estetiğin ABC'si, Üçüncü Basım*, İstanbul: Say Yayınevi.

Yıldırım, M.T. and Yavuz, A. Ö. (2013). A Study On The Utilization Of Creatıve Knowledge During The Process Of Computer Aided Architectural Design Education, 3rd World Conference On Innovation And Computer Sciences. April 2013, (pp 1058-1062). Online: AWER Procedia Information Technology & Computer Science.

Yılmaz, İ. (2018). Çağdaş Mimaride Estetik Kavramı ve Tüketim Kültürüyle İlişkisinin Otel Yapıları Üzerinden İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Yücel, Ç. (2011). Ekolojik Yapı Estetik İlişkisinin Deneysel Olarak İrdelenmesi. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

EKLER

Ek 1: Anket soruları

Demografik bilgiler					
• Doğum yeri? ➢ Bitlis ➢ Diğer					
• Cinsiyetiniz ? ➢ Kadın ➢ Erkek					
• Yaşınız ? ➢ 18-30 ➢ 31-50 ➢ 51-80					
• Eğitim durumunuz ➢ İlkokul mezunu ➢ Ortaöğretim mezunu ➢ Lisans mezunu ➢ Lisansüstü					
• Mesleğiniz ? ➢ Mimar ➢ Mimar olmayan					
• Bitlis'te ne kadar süre yaşadınız? ➢ 1-4 yıl ➢ 5 yıl ve üzeri					
ESTETİK BİÇİMLENME PARAMETRELERİ					
	Kesinlikle katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle katılıyorum (5)
1) Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cepheleri birbirinden farklıdır.					
2) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha moderndir.					
3) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha süslüdür.					
4) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha sadedir.					

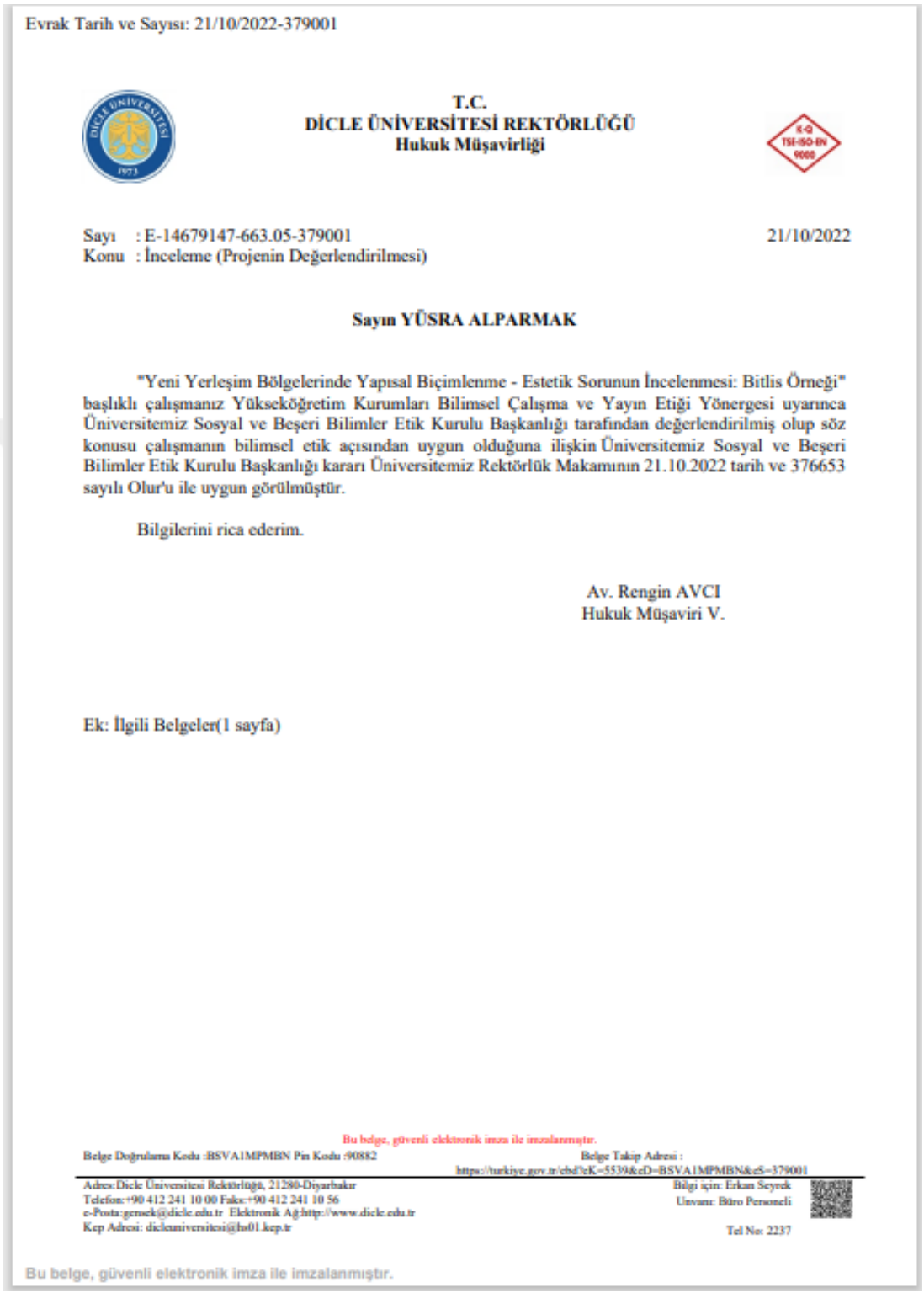
Ek 1 (Devam)

5) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha kabadır.					
6) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha gösterişlidir.					
7) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha estetiktir.					
8) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha renklidir.					
9) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha ilgi çekicidir.					
10) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha etkileyicidir.					
11) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha orantılıdır.					
12) Geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha çok tekrarlayan öğeler bulunur (kapı, pencere)					
13) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha simetriktir.					
14) Geleneksel konut yapılarının cepheleri, Rahva Bölgesi konut yapılarının cephelerine göre birbiriyle daha uyumludur (harmonik).					
15) Geleneksel konut yapılarının cephesinde doluluk-boşluk Rahva Bölgesine göre daha göze hitap eden şekilde tasarlanmıştır. **(örneğin pencere, kapılar boşluk, düz duvar doluluk olarak tanımlanır)**					
16) Geleneksel konut yapıları, Rahva Bölgesindeki yapılarına göre boyut, renk, doku olarak çevresi ile daha uyumludur.					
17) Rahva bölgesi konut cepheleri geleneksel konutların taklididir.					
18) Geleneksel konutlar, Rahva bölgesi konutlara göre daha iddialıdır.					

Ek 1 (Devam)

ÇEVRESEL PARAMETRELER					
	Kesinlikle katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle katılıyorum (5)
19) Geleneksel konutlar, Rahva bölgesi konutlara göre Bitlis iklimine daha uygundur.					
20) Geleneksel konut yapıları, Rahva Bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin topoğrafik yapısına daha uygun konumlanmıştır.					
21) Güneşe göre tasarım, geleneksel konut yapılarında, Rahva Bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmıştır.					
22) Rüzgara göre tasarım geleneksel konut yapılarında, Rahva Bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmıştır.					

Ek 2: Etik kurul izin belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 21/10/2022-379001

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-14679147-663.05-379001 21/10/2022
Konu : İnceleme (Projenin Değerlendirilmesi)

Sayın YÜSRA ALPARMAK

"Yeni Yerleşim Bölgelerinde Yapısal Biçimlenme - Estetik Sorunun İncelenmesi: Bitlis Örneği" başlıklı çalışmanız Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesi uyarınca Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından değerlendirilmiş olup söz konusu çalışmanın bilimsel etik açısından uygun olduğuna ilişkin Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 21.10.2022 tarih ve 376653 sayılı Olur'u ile uygun görülmüştür.

Bilgilerini rica ederim.

Av. Rengin AVCI
Hukuk Müşaviri V.

Ek: İlgili Belgeler(1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu :BSVA1MPMBN Pin Kodu :90882 Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5539&eD=BSVA1MPMBN&eS=379001

Adres:Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, 21280-Diyarbakır
Telefon:+90 412 241 10 00 Faks:+90 412 241 10 56
e-Posta:gensek@dicle.edu.tr Elektronik Ağ:http://www.dicle.edu.tr
Kep Adresi: dicleuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Erkan Seyrek
Unvanı: Büro Personeli
Tel No: 2237

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2 (Devam)

Evrak Tarih ve Sayısı: 21/10/2022-379001

Evrak Tarih ve Sayısı: 18/10/2022-375116

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ FORMU (EK 4)

Üniversitemiz Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Fakültesi'nde yüksek lisans öğrencisi olan Yüsra ALPARMAK'ın Prof. Dr. F. Demet AYKAL'ın, danışmanlığında "Yeni Yerleşim Bölgelerinde Yapısal Biçimlenme - Estetik Sorunun İncelenmesi: Bitlis Örneği" başlıklı çalışması, Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Yönergesi uyarınca değerlendirilmiştir.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	07.10.2022/370842
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar sayısı	14.10.2022—254
☒Proje etik açısından uygun bulunmuştur.	
☐Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. *Açıklama:*	
☐Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. *Açıklama:*	

Prof. Dr. H. Musa BAĞCI
BAŞKAN

Prof. Dr. Hasan TANRIVERDİ
ÜYE

Prof. Dr. Mehmet Mesut ERGİN
ÜYE

Prof. Dr. Kemal ÖZGEN
ÜYE

Prof. Dr. Yılmaz DEMİRHAN
ÜYE

Prof. Dr. Bahar BURTAN DOĞAN
ÜYE

Prof. Dr. Mehmet Halis ÖZER
ÜYE

ASLI GİBİDİR

HKM-FRM-499/00

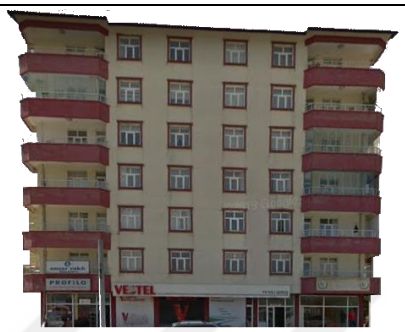
Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

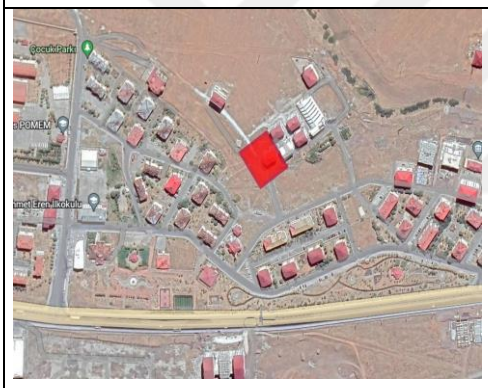
Ek 3: Bitlis Rahva bölgesi konut tanıtım antetleri

<table>
<tr><td colspan="3">Bitlis Rahva Bölgesi Konut Tanıtım Antedi</td></tr>
<tr><td colspan="2">1.Bina (Ada-Parsel:616/1)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">2.Bina (Ada-Parsel: 621/3)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">3.Bina (Ada-Parsel:622/10)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
</table>

Ek 3 (Devam)

<table>
<tr><td colspan="3">Bitlis Rahva Bölgesi Konut Tanıtım Antedi</td></tr>
<tr><td colspan="2">4.Bina (Ada-Parsel: 732/2)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">5.Bina (Ada-Parsel:731/1)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+5
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">6.Bina (Ada-Parsel:868/7)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
</table>

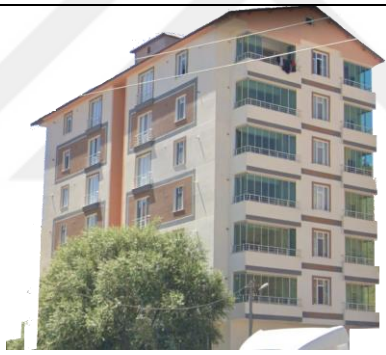
Ek 3 (Devam)

<table>
<tr><td colspan="3">Bitlis Rahva Bölgesi Konut Tanıtım Antedi</td></tr>
<tr><td colspan="2">7.Bina (Ada-Parsel:961/5)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+7
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">8.Bina (Ada-Parsel:857/1)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+5
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">9.Bina (Ada-Parsel:857/9)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+5
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
</table>

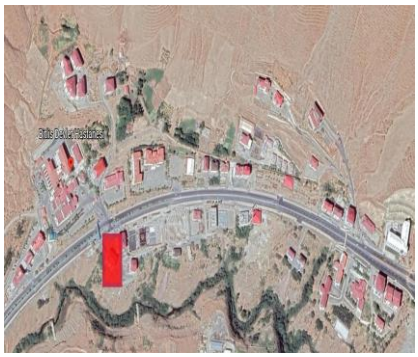
Ek 3 (Devam)

<table>
<tr><td colspan="3">Bitlis Rahva Bölgesi Konut Tanıtım Antedi</td></tr>
<tr><td colspan="2">10.Bina (Ada-Parsel:589/9)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">11.Bina (Ada-Parsel:153/2)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+4
Konut Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">12.Bina (Ada-Parsel:625/2)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut Betonarme</td></tr>
</table>

Ek 3 (Devam)

<table>
<tr><td colspan="3">Bitlis Rahva Bölgesi Konut Tanıtım Antedi</td></tr>
<tr><td colspan="2">13.Bina (Ada-Parsel:625/2)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">14.Bina (Ada-Parsel:625/5)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">15.Bina (Ada-Parsel: 732/2)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut Betonarme</td></tr>
</table>

Ek 3 (Devam)

<table>
<tr><td colspan="3">Bitlis Rahva Bölgesi Konut Tanıtım Antedi</td></tr>
<tr><td colspan="2">16.Bina (Ada-Parsel:1290/1)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+5
Konut Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">17.Bina (Ada-Parsel:747/2)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">18.Bina (Ada-Parsel:747/3)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+7
Ticari+
Konut Betonarme</td></tr>
</table>

Ek 3 (Devam)

<table>
<tr><td colspan="3">Bitlis Rahva Bölgesi Konut Tanıtım Antedi</td></tr>
<tr><td colspan="2">19.Bina (Ada-Parsel:586/1)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
<tr><td colspan="2">20.Bina (Ada-Parsel:589/9)</td><td rowspan="2">Yapım Özelliği</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td>Cephe</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Z+6
Ticari+
Konut
Betonarme</td></tr>
</table>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyad, Ad	Alparmak, Yüsra
Web sayfası (Research Gate, Academia, vs.)	

Eğitim Bilgileri

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Dicle Üniversitesi	2022
Lisans	Mersin Üniversitesi	2018
Lise	Hikmet Kiler Fen Lisesi	2012

İş Deneyimi

Dönem (Yıl)	Şirket, Kurum	Görev
2015-2016	Üniversite Bünyesinde Şantiye Deneyimi	Mimar
2017-2018	Ortadoğu Mimarlık ve Mühendislik (Stajyer Mimar)	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce	İyi Düzeyde

Yayınlar

1. Çevresel Faktörler ve Estetik Arasındaki İlişkinin Bitlis Geleneksel Evlerinde İrdelenmesi(Bildiri)

2.
3.
4.

Özel İlgiler

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BENZERLİK BİLDİRİMİ FORMU

Öğrencinin Adı, Soyadı	Yüsra Alparmak		
Öğrenci No	19808212		
Ana Bilim Dalı	Mimarlık Ana Bilim Dalı		
Program Türü	Proje ☐	Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
Tez Danışmanı (Ünvanı, Adı, Soyadı)	Prof. Dr. F. Demet Aykal		
(Varsa) II. Tez Danışmanı (Ünvanı, Adı, Soyadı)	-		
Tez Başlığı	Eski ve Yeni Yerleşim Bölgelerinde Konut Cephe Biçimlenmesinin Estetik Açıdan Değerlendirilmesi: Bitlis Örneği		
RAPOR BİLGİLERİ			
Raporlama Aşaması	Tez Savunma Sınavı Sonrası		
Sayfa Sayısı	143		
Raporlama Tarihi	04.01.2023		
Benzerlik Oranı (%)	%19		

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmamın toplam 143 sayfalık kısmına ilişkin, 04/01/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından Prof. Dr. F. Demet Aykal turnitin isimli intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 19 olarak tespit edilmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

☐Başlangıç Bölümleri (Kabul ve Onay sayfası, Teşekkür sayfası, Özet/Abstract) hariç

☐Kaynaklar hariç

☐Alıntılar hariç/dâhil

☒Diğer (Her şey dahil)

Tezimin benzerlik oranı, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İntihal Raporu Uygulama Esaslarında belirtilen üst sınır benzerlik oranını aşmamaktadır. Benzerlik oranım üst sınır benzerlik oranının altında olsa dahi aksinin tespit edilmesi durumunda her türlü yasal sorumluğu kabul ettiğimi ve hukuki sonuçlarına razı olduğumu bildirir, gereğini arz ederim.

Öğrencinin Adı, Soyadı: Yüsra Alparmak

Tarih: 04.01.2023

İmza:

Danışman Adı, Soyadı: Prof. Dr. F. Demet Aykal Tarih: 04.01.2023	İmza:
Ana Bilim Dalı Başkanı Adı, Soyadı: Doç. Dr. Havva Özyılmaz Tarih: 04.01.2023	İmza: